

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΔΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19—ΤΗΛ. 27.689 | 1—15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1955 | ΑΡΙΘ. 1—2

ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΣΕΒΕΣ ΠΛΗΡΩΜΑ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΘΗΝΩΝ*

Τέχνα ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά.

Χριστὸς γεννᾶται· δοξάσατε! Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν ἀπαντήσατε! Χριστὸς ἐπὶ γῆς ὑψώθητε!... Διὰ τοιαύτης ὑψηλόρου γλώσσης ἡ ἐκκλησιαστικὴ ρητορεία καὶ ἡ ποίησις ὑμνεῖ τὸ ὑπερφυεῖς γεγονός τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτήρος, τὸ θαῦμα τὸ ἐκπλήσσον πᾶσαν ἀκοὴν καὶ ὑπερβαίνον πᾶσαν ἔννοιαν, τὸ μυστήριον τὸ ἀπ' αἰῶνος ἀποκεκρυμμένον, ὅπερ ἀποκαλύπτεται σήμερον. Ὁ Σωτὴρ γεννᾶται ἄς δοξάσωμεν. Ὁ Υἱὸς κατέρχεται ἐκ τῶν οὐρανῶν ἄς τὸν ὑπαντήσωμεν. Ὁ Θεὸς ἦλθεν εἰς τὴν γῆν· οἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἄς ὑψωθῶμεν εἰς τὸν οὐρανόν.

Ρήσεις προφητῶν καὶ αἰνίγματα προεσήμαναν τὴν σάρκωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου· ὅτι ὁ Θεὸς «ἐνοιήσῃ ἐν ἡμῖν καὶ ἐμπεριπατήσῃ», ὅτι ἡ Παρθένος «ἔξει ἐν γαστρὶ καὶ τέξεται υἱόν» τὸν Ἐμμανουήλ, ὅτι «τοῖς καθημένοις ἐν χώρα καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς», ὅτι «ἐκ Βηθλεὲμ ἐξελεύσεται ἡγούμενος...». Ὅτε ἦλθεν ἤδη τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ταῦτα πάντα ἐξεπληρώθησαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Υἱοῦ, ὃν ἐξαπέστειλεν ὁ Πατήρ.

Ἴνα τί ὁ Ἡρώδης ταράττεται; Ἴνα τί ἡ ἀπιστία θορυβεῖται; Ἴνα τί ἡ ἁμαρτία ἀρνεῖται εἰς τὸν Χριστὸν εἴσοδον καὶ φιλοξενίαν; Ἡ ἀπειρος σοφία τοῦ Θεοῦ γνωρίζει μυρίους τρόπους, δι' ὧν ἀποκαλύπτει ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὰς προαιωνίους αὐτῆς βου-

λάς· ἡ πᾶσαν ἀνθρωπίνην κατάληψιν ὑπερβαίνουσα θεία ἀγάπη μετέρχεται πᾶν μέσον, ἵνα θερμάνῃ τὰς ψυχεῖσας καρδίας· ἡ θεία παντοδυναμία, ἡ στήσασα τὸν κόσμον, νικᾷ τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀναπλάσσει τὸν ἄνθρωπον.

Στῶμεν εὐλαβῶς καὶ μετὰ φόβου ἐνώπιον τῆς παντοδυναμίας καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ δι' αὐτῶν ἐρμηνεύσωμεν πᾶν περὶ ἡμᾶς τελούμενον μέγα καὶ ἀνερμήνευτον θαῦμα, δι' οὗ καλούμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὸ βάθος καὶ τὸν πλοῦτον τῆς περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει τοῦ Λόγου ἐκένωσεν ἑαυτὸν καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη, ἵνα ἀναβιάσῃ τὸν ἄνθρωπον.

Τὴν διὰ τοῦ τοιοῦτου ἀνερμηνεύτου τρόπου ὄρατὴν καὶ αἰσθητὴν εἴσοδον τοῦ ἀχωρήτου καὶ ὑπερβατοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου ὀριζόμενα φυσικὰ ὄρια τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας διακηρύσσει ἡ ἐλελθοῦσα βαθεῖα μεταβολὴ εἰς τὸν τρόπον τῆς σκέψεως καὶ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων τῶν μετὰ τὴν εἴσοδον ταύτην εἴκοσιν αἰῶνων, παρὰ πᾶσαν τυχὸν διαπίστωσιν, ἥτις δῆθεν διαψεύδει τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω μεταβολὴν ταύτην.

Ὁ ἐν Βηθλεὲμ καὶ χωρὶς «παρατηρήσεως» γεννηθεὶς Σωτὴρ, οὗτος ἐκόμισεν εἰς τὸν κόσμον τὸ ἔλαιον τῆς ἀγάπης καὶ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας — «ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» — οὐχὶ ἀπλῶς ὡς διδασκαλίαν, οὐχὶ μόνον ὡς ὑψηλὸν κήρυγμα, οὐχὶ ὡς ποιητικὴν καὶ γοητεύουσαν θεωρίαν, ἀλλ' ὡς πρᾶξιν καὶ

* Ἀνεγνώσθη ἐν ἅπασιν τοῖς ἱ. ναοῖς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς κατὰ τὴν θ. Λειτουργίαν τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων, 25 Δεκεμβρίου 1954.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ποιμαντορική 'Εγκύκλιος τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου πρὸς τὸ εὐσεβὲς πλήρωμα τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. — Μήνυμα τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῶν Χριστογενῶν πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν. — Ἐόρτια Γράμματα. — Μητρ. Σάμου Εἰσηγητοῦ, Ἐπὶ τῇ ἀνατολῇ τοῦ νέου ἔτους 1955. — Ε.Γ.Μ., Ἡ ἀματογραφία τῶν Θεοφανείων. — Βασ. Βέλλα, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὸ Ἱεραποστολικὸν Σῶμα. — Μητρ. πρῶην Δήμου Βασιλείου, Ἀθανάσιος Καπολάρης Μητροπολίτης Λήμνου, Καστορίας καὶ Σάμου. — Ἰω. Ν. Καρμύρη, Καθηγητοῦ τοῦ Π.μίου Ἀθηνῶν, Ἐκ τῶν ἀνεκδότων τοῦ Μάρκου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ. — Γερασ. Ι. Κονιδάρη, Καθηγητοῦ τοῦ Παν.μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Β' Γεν. Συνέλευσις τοῦ Παγκ. Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (β'). — Τὸ Μήνυμα τοῦ Ἐβανστον (μετάφρ. Σάββα Ἀγουρίδη). — Εὐαγγ. Θεοδώρου δ.θ., Ὁ ἀγιος Ἀγουστίνος καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς θρησκείας. — Ἰω. Κορναράκη, Ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἀσυνειδήτου κατὰ Jung. — Σεργ. Χάμπλε Σελασιέ, Ἰουδαίξει ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία; — Μ., Θρησκεία ἐλέους καὶ χαρᾶς. — Παρατηρήσεων Στέλη: Τὸ νέον ἔτος. Τὰ καθ' ἡμᾶς. Βασιλικὸν κήρυγμα. — Χρονικά. — Βιβλιογραφία. — Ἐπιτολαί.

ἔργον καὶ γεγονὸς ἐν τῷ προσώπῳ ἑαυτοῦ, ὅστις ἐγένετο πρωτότοκος ἐν πᾶσι καὶ πρωτόπρος εἰς τὸν τρόπον καὶ τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Σήμερον δὲ καὶ πάντοτε, τί ἄρα γε οἱ ἄνθρωποι ζητοῦσι; Τί ὁ κόσμος ἐπιθυμεῖ; Καὶ τί νος οἱ τε σοφοὶ καὶ οἱ ἰδιῶται, οἱ τε ἰσχυροὶ καὶ οἱ ἀδύνατοι δέονται; Ἀναμφιβόλως ζητοῦσι φῶς καὶ γνώσιν· ὁμολογουμένως ἐπιθυμοῦσιν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν· ὄντως δέονται ἀληθείας καὶ χάριτος. Ἄλλ' ἰδοῦ, ὅτι ταῦτα κομίζει ὁ Χριστὸς ὁ ἐν Βηθλεὲμ ἐκ τῆς Παρθένου τεχθεὶς «ἐκ Πνεύματος Ἁγίου», τὸ ἐν τῇ φάτνῃ ἀνακεκλιμένον νήπιον, ὃ ἀνυμνοῦσιν οἱ Ἄγγελοι καὶ προσκυνοῦσιν οἱ Ποιμένες καὶ εἰς ὃ οἱ Μάγοι τὰ δῶρα προσφέρουσι.

Γιγάντιος ἀγὼν καὶ κρατερὰ ἐν τῷ κόσμῳ διεξάγεται πάλῃ πρὸς κατάκτησιν τῆς εὐτυχίας, πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν μυστηρίων τῆς περιβαλλούσης ἡμᾶς φυσικῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας, πρὸς ἐξήγησιν καὶ καθορισμὸν τῶν νόμων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, πρὸς μελέτην καὶ σύνταξιν κανόνων, διὰ τὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν καί, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐμφύτως καὶ ἀπὸ Θεοῦ ὠθοῦνται οἱ ἄνθρωποι καὶ συντελοῦσιν εἰς τὴν ἔλευσιν τῆς θείας βασιλείας ἐπὶ τῆς γῆς, τῆς βασιλείας ἐκείνης, ἐν ἣ «δικαιοσύνη κατοικεῖ».

Ἐν ὅμως ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ συνήθως λησμονεῖται· ἐν παρορᾶται καὶ τίθεται ἐν δευτέρῳ, ἐνῶ ἀκριβῶς αὐτοῦ «ἐστὶ χρεία», διότι τούτου

μὴ ἐνυπάρχοντος, πάντα τὰ λοιπὰ οὐδὲν ὠφελοῦσιν, ἢ τε δύναμις καὶ ἡ γνώσις, ἢ τε διανοητικὴ σοφία καὶ ὁ ὑλικὸς πλοῦτος. Ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὸ εὐαγγελικὸν λόγιον, ὅτι «ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο». Ὁ λόγος δηλοῖ μετὰ κύρους καὶ αὐθεντίας θεοπνεύστου, ὅτι ἡγεῖται ἡ ἀγάπη τῆς γνώσεως, ὅτι πᾶσα ἡ γνώσις καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ ἀλήθεια περὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου καὶ κόσμου ἀνακεφαλαιοῦται ἐν τῇ θεῖα χάριτι.

Νέον οὕτω στοιχεῖον εἰσήχθη, διὰ τῆς ἐν χρόνῳ γεννήσεως τοῦ Λόγου, εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, στοιχεῖον ὅπερ διακηρύσσει τὴν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐτέλειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καί, ἐν ταῦτῳ, τὴν ἀγαθότητα τοῦ οὐρανίου Πατρὸς καὶ τὴν πνευματικὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ νέον τοῦτο στοιχεῖον εἶναι ἡ χάρις, ὡς γεγονὸς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῷ βίῳ καὶ τῷ ἔργῳ τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπερ ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς γεννήσεως αὐτοῦ.

Νέαν δὲ ἐντολὴν ἐκάλεσεν ὁ Σωτὴρ τὴν ἀγάπην, ἣτις ἀκριβῶς εἶναι τὸ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ νέον κομισθὲν εἰς τὸν κόσμον στοιχεῖον, ὡς λόγος καὶ τέλος τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον θεῶν ἐνεργειῶν, ὡς θεμέλιος καὶ στέφανος πασῶν τῶν ἀρετῶν, ὡς συνεκτικὴ οὐσία καὶ δύναμις τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, ὡς ἡ κλεῖς διὰ τῆς ὁποίας ἀνοίγομεν τὴν θύραν τῆς γνώσεως, ὡς ἡ θύρα διὰ τῆς ὁποίας εἰσερχόμεθα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἀγάπης λοιπὸν ἄς ἐξαρτήσωμεν τὸν βίον ἡμῶν, ὡς ἄτομα καθ' ἕκαστα καὶ ὡς ὁμάδες κοινωνικαί, ὡς λαοὶ καὶ ὡς σύμπασα ἀνθρωπότης. Αὕτη ἡ ἀγάπη καὶ χάρις, ἡ δι' ἡμᾶς καταβιβάσασα τὸν Θεὸν ὡς ἄνθρωπον εἰς τὴν γῆν, αὕτη ἀναβιβάζει ἡμᾶς ὡς θεοὺς εἰς τὸν οὐρανόν· ἡ ἀγάπη ὡς ἄρνησις τοῦ ἰδίου θελήματος καὶ παραίτησις ἀπὸ φυσικῶν δικαιωμάτων, ἡ ἀγάπη ὡς ἀγαθὴ διάθεσις καὶ εὐεργετικὴ πρὸς πάντας ἐκδήλωσις, ἡ ἀγάπη ὡς διαρκὴς συναίσθησις εὐθύνης καὶ δημιουργικῆς ἐργασίας.

Ταῦτα πάντα συνιστῶσι τὴν ἀγάπην καὶ εἶναι

οἶνει τὰ ἐπὶ μέρους χρώματα τοῦ ἡλιακοῦ τῆς ἀγάπης φωτός, προσπίπτοντος καὶ ἀναλυμένου ἐπὶ τοῦ πρίσματος τῆς ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἡμῶν ζωῆς. Ταῦτα συνιστῶσιν ὄντως τὴν χριστιανικότητα ἡμῶν καὶ πιστοποιοῦσι τὸ γεγονός τῆς καὶ ἐφ' ἡμῶν αἰσθητῆς καὶ σωτηρίου ἐπιδράσεως τῆς θείας χάριτος, ἥτις διὰ τῆς ὑπερφυοῦς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς.

Ἀπευθύνομεν λοιπόν σήμερον, ἐπὶ τῇ μεγάλῳμῳ ἑορτῇ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάμνησιν τελοῦσης τοῦ θαύματος τῆς ἐν χρόνῳ ἐκπληρώσεως τῆς προαιωνίου βουλῆς τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀναφοῦς ἀπῶς καὶ αἰσθητῶς εἰς τὴν ἱστορίαν, ἀπευθύνομεν ἐόρτιον χαιρετισμὸν καὶ πατρικὴν εὐλογίαν πρὸς ἅπαντας ὑμᾶς, τέκνα τῆς Ἐκκλησίας ἀγαπητά, καὶ χρηστοὶ καὶ τίμοι τῆς Πατρίδος πολῖται.

Ἰσχύσατε πάντες καὶ ἐνδυναμοῦσθε ἐν τῇ χάριτι τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐκένωσεν ἑαυτὸν καὶ ἐγεννήθη νήπιος, ἵνα ἡμεῖς ἀναγεννηθῶμεν καὶ γίνωμεν ἄνδρες τέλειοι καὶ ἰσχυροί, «εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος» αὐτοῦ. Ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια, ἥτις διὰ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐγένετο ἔργον καὶ πραγματικότης ἐν τῷ κόσμῳ, εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν τῇ 25ῃ Δεκεμβρίου 1954.

Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

† Ο ΑΘΗΝΩΝ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

Πάντων ὑμῶν πρὸς Θεὸν εὐχέτης

Στερέωσον, Ἀγαθέ, ἢν κατεφύτευσε πόθῳ ἐπὶ τῆς γῆς ἡ δεξιὰ Σου, κατάκαρπον ἄμπελον, φυλάττων Σου τὴν Ἐκκλησίαν, Παντοδύναμε.

*

Θαυμαστός εἶ, ὁ Θεός, καὶ θαυμαστά τὰ ἔργα Σου καὶ αἱ ὁδοὶ Σου ἀνεξιχνίαστοι. Πέλλεις γὰρ σοφία τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπόστασις τελεία καὶ δύναμις, συνάναρχός τε καὶ συναΐδιος συνεργία, παντοδυνάμῳ δ' ἐξουσίᾳ κόσμῳ ἐπεδήμησας, ζητῶν δ' ἐκάλλυνας πλάσμα, ἀνεκφράστως ἐξ ἀπειράνδρου Μητροῦς, μὴ τραπέις τῇ Θεότητι, διατιθέμενός τε ὄρους καὶ χρόνους εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, Ἀναλοῖωτε' διὰ τοῦτό Σοι βοῶμεν, Ἀγαθέ: Κύριε, δόξα Σοι.

*

Ὁ ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα δημιουργήσας, προαιώνιε Λόγε τοῦ Πατρὸς, καὶ τὴν σύμπασαν κτίσιν παντοδυνάμῳ Σου λόγῳ συστησάμενος, εὐλόγησον τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρησιότητός Σου.

ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΕΠΙ Τῆς ΕΟΡΤῆς ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΑΟΝ *

Ἐν μέσῳ ἐνὸς κόσμου ἀσθμαίνοντος ὑπὸ τὸ βάρος τῶν συνεπειῶν τοῦ κακοῦ παρελθόντος, μοχλοῦντος εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν πνευματικῶν καὶ ὑλικῶν ἐρειπίων, μετ' ἐλπίδος δὲ πάντοτε καὶ αἰσιοδοξίας προσβλέποντος εἰς τὸ μέλλον, ἡ Ἁγία Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μεγαλῶνον ἑορτὴν τοῦ κοσμοσωτηρίου γεγονότος τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. Ὅθεν εὐκαιρὸν εἶναι νὰ ἐπικοινωνήσωμεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας Ὀρθοδόξους Χριστιανούς, ἐόρτιον ἀπευθύνοντες χαιρετισμὸν καὶ πατρικὴν πρὸς πάντας ἀπονέμοντες εὐλογίαν.

Ἡ χαρὰ, τὴν ὁποῖαν εὐηγγελίσθη ὁ Ἄγγελος πρὸς τοὺς ποιμένας, καὶ ἡ εἰρήνη, τὴν ὁποῖαν ἔφαλεν ἡ ἐπουράνιος στρατιὰ ὑπερθεῖν τοῦ σπηλαίου, εὐχόμεθα ἵνα μένη μετὰ πάντων ὑμῶν, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά τῶν γονέων, ὡς χαρὰ εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν τῶν ἐργαζομένων, ὡς ἐνίσχυσις εἰς τοὺς κόπους τῶν ἀσθενῶν, ὡς ὑπομονὴ εἰς τὰς ἀλγηδόνας τῶν πενθοῦντων, ὡς παραμυθία εἰς τὴν θλίψιν τῶν ἐν φυλακαῖς, ὡς ἐλπίς τῶν ἀδικουμένων, ὡς καταφυγή τῶν πάντων, ὡς θεία εὐλογία καὶ χάρις τοῦ τεχθέντος Σωτῆρος.

Διὰ τοῦτο ἐνηρθρώπησεν ὁ Θεός, ἵνα οἱ ἄνθρωποι θεοθῶμεν. Ἴνα ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὸ ἠθικὸν κακὸν καὶ ἀπὸ τὰς συνεπείας αὐτοῦ, αἰτινες δημιουργοῦν τὴν πῆριξ ἡμῶν ἀνισότητα, ἀδικίαν, ἀναταραχὴν καὶ δυστυχίαν. Τὰ ἄτομα καὶ αἱ κοινωνικαὶ ομάδες, οἱ λαοὶ καὶ ἡ ἀνθρωπότης σύμπασα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τεχθέντος Θεοῦ Αντρωτοῦ, οἱ πάντες, ἔχομεν τὸν Σωτῆρα, ὅστις θέλει καὶ δύναται νὰ σώσῃ πάντας ἡμᾶς εἰς τὸ παντελές.

Ὁμολογουμένως δὲ «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἢ σωτηρία». Καὶ εἴτε ταλαιπωρεῖ ἡμᾶς ἡ πτωχεία, εἴτε κατατρώχει ἡ ἀσθένεια, εἴτε τὰς οἰκογενείας ἡμῶν ταραττοῦσιν αἱ ἔριδες, εἴτε τὰς κοινωνίας ἡμῶν διχάζουσιν ἡ δέσπτης τῶν παθῶν καὶ ἡ ἔξαρσις τοῦ μίσους τῶν τάξεων κατ' ἀλλήλων, τούτων ἀπάντων ὡς προβλημάτων τὴν λύσιν ἔχομεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ.

Διὰ τοῦτο ἡ ἐκτενὴς δέησις ἡμῶν σήμερον πρὸς τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, τὴν θείαν καὶ ὑπερφυᾶ γέννησιν τοῦ ὁποῖου ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει, εἶναι αὕτη, ἵνα πιστεῦσωμεν καὶ προσέλθωμεν πάντες εἰς αὐτόν, ὡς τὸν ὄντως καὶ μόνον Σωτῆρα, ὅστις ἐπεφάνη, ἵνα «σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν» καὶ ἵνα οὕτω ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ «ζῶν» ἔχομεν καὶ περισσὸν ἔχωμεν».

* Μετεδόθη ραδιοφωνικῶς καὶ ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς ἐφημερῶδας τῆς 25ῆς Δεκεμβρίου 1954, μετὰ τὴν θ. Λειτουργίαν τῶν Χριστουγέννων.

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Α'.

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ *

*Εν 'Αθήναις, Χριστούγεννα 1954

Παναγιώτατε και θειότατε 'Αρχιεπίσκοπε Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης και Οικουμενικῆ Πατριάρχα, ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ Σεβασμιώτατε και περισπούδασι ἀδελφεῖ και συλλειτουργεῖ, Κύριε 'Αθηναγόρα, τὴν 'Υμετέραν Παναγιότητα ἐν Κυρίῳ κατασπλῶμενοι, ὑπερήδιστα προσαγορευόμεν.

Τὸ ἀνερμήνευτον θαῦμα τῆς τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας εορτάζοντες και τὸ ἐν σπηλαίῳ μέγα τε ὄντως και ἀκατάληπτον μυστήριον καθορώντες, τοῦ τε ὕμνου τῆς οὐρανόου στρατιάς ἐνωτιζόμενοι και ἐπὶ τῆ τοῦ 'Αγγέλου φωνῆ χαρὰν μεγάλην χαίροντες, τὸν νοῦν ἐπαίρομεν και ἐπὶ τὴν 'Υμετέραν θεοτίμητον και περιλημμένην Κορυφὴν τῆ διανοία ἀναγόμεθα, ἅμα δὲ και ἐκτενῶς μετὰ τῆς 'Εκκλησίας δεόμεθα τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Σωτῆρος ἡμῶν ὑπὲρ τῆς ὑγείας αὐτῆς και μακροημερεύσεως, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας.

'Ἐτι δὲ και ὑπὲρ τοῦ σύμπαντος κόσμου και τῶν ἁγίων 'Εκκλησιῶν δεόμεθα, ἵνα ὁ ἐν Βηθλεὲμ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου και ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου γεννηθεὶς Σωτὴρ ἡμῶν γένηται μετὰ πάντων, παρεχόμενός τε εἰρήνην και εὐστάθειαν και διδοὺς πνεῦμα συνέσεως και σοφίας μετὰ πίστεως ὑπομονῆς και ἐλπίδος ἐν τῇ στρατείᾳ και τῇ πάλῃ ἡμῶν πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ αἰῶνος τούτου, τοῦ ἀγρυπνεῖν ἡμᾶς ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει και δεήσει περὶ πάντων, τῶν τε ἁγίων και τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως, μάλιστα δὲ τούτων, μήποτε ὁ Θεὸς ἀγάσῃ τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἐδαγγελίου αὐτοῦ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν και ἐπαναγάγῃ τούτους τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ 'Εκκλησίᾳ.

Τούτου δὲ χάριν κάμπτομεν τὰ γόνατα και ἱκετεύομεν τὸν δι' ἡμᾶς και διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ τῶν οὐρανῶν κατελθόντα, ἵνα ὡς ὑετὸν και δρόσον οὐράνιον καταπέμπῃ ἡμῖν τὴν σωτήριον αὐτοῦ χάριν, εἰς τὸ ἐκλιπεῖν ἀπὸ μέσου τῆς γῆς πᾶσαν κακίαν και ἀσθάθειαν και ἐριθείαν και ζήλον και ἀδικίαν και πόλεμον, ἀντὶ δὲ τούτων ἵνα κρατήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ δικαιοσύνη τε και εἰρήνη μετὰ ἀγάπης και ἀδελφώσεως πάντων τῶν ἀνθρώπων, ὡς τέκνον κατὰ νόθεσίαν τοῦ οὐρανόου Πατρὸς, δι' οὗς ἐνηθρώπησεν ὁ φύσει Υἱὸς και Λόγος τοῦ Θεοῦ, ᾧ εὐχαριστοῦμεν εἰς τοὺς αἰῶνας.

'Ἐπὶ τούτοις, και αἰθῆς κατασπασζόμεθα Αὐτῇ ἀδελφικῷ φιλήματι

Τῆς 'Υμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος
'Αγαπητὸς ἐν Χριστῷ ἀδελφός
† 'Ο 'Αθηνῶν ΣΠΥΡΙΔΩΝ

* 'Ομοια Γράμματα ἐστάλησαν και πρὸς πάντας τοὺς λοιποὺς ὀρθοδόξους Πατριάρχας και τοὺς Προέδρους τῶν 'Ορθοδόξων Ἀυτοκεφάλων 'Εκκλησιῶν.

Β'.

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΜΟΣΧΑΣ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Τῷ Μακαριωτάτῳ Κυρίῳ Σπυρίδωνι,
'Αρχιεπισκόπῳ 'Αθηνῶν και πάσης 'Ελλάδος.

Μακαριώτατε

και ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ Δέσποτα,

'Ἐπὶ τῇ λαμπρῇ και χαρμωσίνῳ ἡμέρᾳ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ, τῇ εορτῇ ταύτῃ τῆς εἰρήνης και τῆς θείας ἀγάπης, μετ' αἰσθημάτων πνευματικῆς χαρᾶς χαιρετίζω τὴν 'Υμετέραν Ἁγιότητα διὰ τοῦ ταπεινοῦ μου τούτου λόγου, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀσκήτου Λόγου τοῦ ἐν φάτῃ γεννηθέντος. Προσέλθωμεν πρὸς Αὐτόν, ἄλλος ὡς οἱ σοφοὶ Μάγοι ἐξ 'Ανατολῶν, ἄλλος ὡς οἱ ταπεινοὶ Ποιμένες τῆς Βηθλεὲμ, ἐνωθῶμεν πρὸ Αὐτοῦ ἐν πίστει, ἀγάπῃ και χαρᾷ, ἀναμείψωμεν ἀπὸ κοινοῦ δόξαν τῷ ἐν ὑψίστοις Θεῷ και εὐχαριστίαν διὰ τὴν εὐδοκίαν Αὐτοῦ, τὸσον θαυμασιῶς ἐκδηλουμένην τοῖς ἀνθρώποις.

'Ο κομίσας ἐπὶ γῆς τὴν οὐρανίαν και θεῖαν εἰρήνην Κύριος τῆς εἰρήνης δωρησάτω εἰς πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς χαρὰν πνευματικὴν, και ἡ εἰρήνη Αὐτοῦ, ἡ εὐαγγελισθεῖσα ὑπὸ τῶν 'Αγγέλων, εἶθε νὰ πληρώσῃ τὴν γῆν και κατὰ τὸ ἀρχόμενον νέον ἔτος διὰ τῆς χάριτος Αὐτοῦ και καθ' ὅλους τοὺς μετέπειτα χρόνους και καιροὺς.

Τῆς 'Υμετέρας Μακαριότητος μετ' εἰλικρινοῦς ἀγάπης ἀφρωσιωμένους ἀδελφούς

ΑΔΕΛΦΙΟΣ

Πατριάρχης Μόσχας και πάσης Ρωσίας

Γ'.

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΤΩΝ ΣΕΡΒΩΝ

Μακαριώτατε 'Αρχιεπίσκοπε 'Αθηνῶν και πάσης 'Ελλάδος, περιπόθητε ἐν Χριστῷ ἀδελφεῖ και συλλειτουργεῖ τῆς ἡμῶν Μετοίτητος, Κύριε Σπυρίδων, ἀδελφικῶς κατασπασζόμενοι τὴν 'Υμετέραν Μακαριότητα ὑπερήδιστα προσαγορευόμεν.

'Αναμένοντες και κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὴν εορτὴν τῆς μνησθητέου και ἐνδόξου Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ, ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ και ἀφρωσιώσει πέμπομεν τῇ 'Υμετέρᾳ Μακαριότητι και παντὶ τῷ θεοσώστῳ ποιμνίῳ τὸν καθιερωμένον και χαρμωσύνον χαιρετισμὸν

ΧΡΙΣΤΟΣ ΓΕΝΝΑΤΑΙ.

Οἱ ἄγγελοι και οἱ ποιμένες ἐχαιρέτισαν τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς σημεῖον εἰρήνης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. 'Ο Σωτὴρ ἐκόμισε τὴν εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς και ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς τὸν τρόπον τῆς ἀποκτήσεως και ἐξασφαλίσεως τῆς εἰρήνης ταύτης. 'Αλλ' οὐ πάντες ἐπήκουσαν τῷ Ἐδαγγελίῳ (Ρωμ. 10, 16) και δὲν ἀντελήφθησαν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, Θεὸς ἀκαταστασίας, ἀλλ' εἰρήνης (Α' Κορ. 14, 33). 'Αλαζονεία, φθόνος και φιλαντία παρακωλύουσι τὴν ἐπὶ γῆς ἐπικράτησιν τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ (Κολασσ. 3, 15). 'Αντὶ αὐτῆς ἡ ἀνθρωπότης ἐδρίσκειται εἰς τὴν σκολίαν ὁδόν, ἐξ ἧς ἀδυνατεῖ νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς δυνάμεως.

Συνεορτάζοντες μετ' Ὑμῶν τὴν εορτὴν τῆς με-

γαλοπρεποῦς καθόδου καὶ ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ δέδεμα τοῦ Θεοῦ, ὅπως διανοίξῃ τοὺς πνευματικούς ὀφθαλμούς πάντων τῶν ἀνθρώπων καὶ οδηγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ οὐρανοῦ φωτός εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἀγουσαν εἰς τὴν αἰωνίαν τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν καὶ ζωὴν.

Σὺν ταῖς θερμαῖς ταύταις ἡμῶν εὐχαῖς κατασπαζόμεθα Ὑμᾶς τε καὶ τὸ ποίμνιον Ὑμῶν καὶ διατελούμεν τῆς Ὑμετέρας Σεβαστῆς Μακαριότητος ἐν Χριστῷ ἀδελφός καὶ συλλειτουργός

† Ὁ Πατριάρχης τῶν Σέρβων
ΒΙΚΕΝΤΙΟΣ

Χριστοῦγεννα 1954.
Βελιγράδιον.

Δ'.

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Τῷ Μακαριωτάτῳ Κυρίῳ Σπυρίδωνι,
Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος.

Τὴν νύκτα τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ Ἄγγελος ἐχαιρέτισε καὶ συνεχάρη τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ποιμένων τῆς Βηθλεέμ, ἐπὶ τῇ μεγάλῃ χαρᾷ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος, χορὸς δὲ Ἄγγέλων ἐψάλλε: «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Ἡ δόξα τοῦ Κυρίου κατηύγασε τὴν γῆν καὶ φῶς ἀσυνήθες ἀσυνήθους ἀστέρος ὅλον τὸν οὐρανόν.

Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τώρα καταναγάζει διὰ τῆς ἀκτινοβολίας ἐκείνης τῆς δόξης τοῦ Κυρίου, λάμπει διὰ τοῦ ἀσυνήθους ἐκείνου φωτός τοῦ ἀσυνήθους ἀστέρος εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὸν ἐν σκότει εἰσέτι διατελούντα, καὶ φωτίζει ἅπαντα τὰ σκοτεινὰ αὐτοῦ ἔργα, ἀποτρέπων ἀπ' αὐτῶν τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καθισταμένων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτός τοῦ Χριστοῦ ἱκανῶν ὅπως συναισθάνωνται ἐν ἑαυτοῖς τὴν μεγάλην παρηγορίαν τῆς χριστιανικῆς χαρᾶς, τῆς ἐξαγγελθείσης ὑπὸ τοῦ Ἄγγελου «πᾶσιν ἀνθρώποις».

Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς αὐτῆς ἀκτινοβολίας τῆς δόξης τοῦ Κυρίου, τοῦ ἀσυνήθους φωτός καὶ τῆς μεγάλης χαρᾶς τῆς ἐξαγγελθείσης ὑπὸ τοῦ Ἄγγελου, οἱ ἀνθρώποι καθίστανται ἐν μέρει ἱκανοί, ὅπως πραγματοποιήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς τὰς ἐξαγγελθείσας ὑπὸ τῶν ἀγγέλων «εἰρήνην ἐπὶ γῆς καὶ εὐδοκίαν ἐν ἀνθρώποις».

Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ σύστασις τοῦ «Παγκοσμίου Συμβουλίου Εἰρήνης» καὶ διάφοροι συνελεύσεις καὶ συσκέψεις, ἀγωνιζόμεναι ὅπως ἐμφαντεύσωσι καὶ ἐνισχύσωσι μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, ἀδελφωσύνην, ἀμοιβαίαν συμφιλίωσιν καὶ συνεργασίαν.

Καὶ ἡμεῖς, ὑπηρεταὶ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, δὲν μένομεν ἔξω τῶν φροντίδων τούτων καὶ μόχθων πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης καθ' ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ ἡμεῖς αἰρομεν μερίδα τῶν κόπων καὶ φροντίδων τούτων θεῖα βουλήσει καὶ συνάρσει.

Ἐν ἐπιγνώσει τῆς ἀγαθῆς ταύτης ἐπιδράσεως τοῦ φωτός τοῦ Χριστοῦ, ἰδίᾳ κατὰ τὰς μεγάλας ταύτας ἡμέρας τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὀφείλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν Κύριον καί, συμφῶνως

πρὸς τὸ παράδειγμα τοῦ Ἄγγελου, ὅστις ἐχαιρέτισε καὶ συνεχάρη τοὺς ποιμένας τῆς Βηθλεέμ ἐπὶ τῇ μεγάλῃ χαρᾷ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ὀποχρεούμεθα ὅπως ἐν χαρᾷ χαιρετίσωμεν καὶ συγχαρῶμεν ἀλλήλους, ἠνωμένους δι' ἀδελφικῆς ἀγάπης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἐπὶ τῇ γεννήσει ἐν Βηθλεέμ τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.

Δέξασθε ὄθεν, λίαν ἀγαπητὴ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ, Μακαριώτατε Δέσποτα, τὸν θερμὸν καὶ ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν καὶ τὰ συγχαρητήριά μου ἐπὶ τῇ μεγάλῃ χριστιανικῇ ἐορτῇ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου ἔτους 1955.

Εἶθε τὸ ἔτος τοῦτο νὰ εἶναι δι' Ὑμᾶς, τὴν Ὑμετέραν Ἐκκλησίαν, τὸν λαὸν καὶ τὴν πατρίδα,

Καὶ δι' ἅπαντα τὸν κόσμον,

Ἔτος εἰρήνης ἀδιατάρακτον καὶ πλήρες εὐκαρπίας καὶ πάσης εὐτυχίας.

Ἐναγκαλιζόμενος καὶ ἀσπαζόμενος τὴν Ὑμετέραν θεοσεβῆ, εὐγενεστάτην καὶ πανιερωτάτην Ἀγιότητα,

Διατελῶ μετὰ βαθείας καὶ ἐγκαρδίου ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως

ΜΕΛΑΧΙΣΣΕΛΕΚ

Καθολικὸς Πατριάρχης πάσης Γεωργίας
Τυπιλῆση 1954/55

Ε'.

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΝΤΑΟΥΡΙΑΣ

Δεκέμβριος 1954

Μακαριώτατε, ἀγαπητὴ ἐν Χριστῷ Ἀδελφέ.

«Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε» (Ἰω. Ι, 4-5). Διὰ τῶν λέξεων τούτων «ὁ μαθητῆς ὃν ὁ Ἰησοῦς ἠγάπα», ὅστις ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὸν Μυστικὸν Δείπνον, διακηρύσσει τὰ ἀληθῆ γεγονότα τοῦ κόσμου τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν σχέσιν του πρὸς Αὐτόν, εἰσδύων βαθύτατα εἰς τὸ μυστήριον τῆς δημιουργίας καὶ ἀπολυτρόσεως.

«Ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα». Ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ ἀναπέμπομεν εὐχαριστίας τῷ Θεῷ, διότι μᾶς ἐδόθη αὐτὴ ἡ ὀπτασία μεθ' ὅλου αὐτῆς τοῦ νοήματος. Ὑπάρχει εἰσέτι σκότος ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς φῶς ἐν τῷ κόσμῳ δι' οὗ δύναμεθα νὰ ἴδωμεν Αὐτόν καὶ τὸν Μονογενῆ Αὐτοῦ Υἱόν, καὶ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀλήθειαν. Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτο βλέπομεν πάντας τοὺς χριστιανούς τοῦ κόσμου καὶ αἰσθανόμεθα ἑαυτοὺς συνδεδεμένους μετὰ τοὺς ἰσχυροὺς δεσμούς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ γεννηθέντος δι' ἡμᾶς, ὅστις διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τῶν ἀγνῶν αἱμάτων τῆς Παρθένου Μαρίας Μητρὸς Του ἐγένετο ἄνθρωπος.

Τὸ φῶς Αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης ἡ ζωὴ ἡμῶν. Ὅπως εἴμεθα ἠνωμένοι ἐν τῇ κοινῇ ἡμῶν πείρᾳ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς νέας ζωῆς, ἢν Ὁὗτος παρέχει εἰς πάντας τοὺς πιστοὺς ὀπαδούς Του, τοιοντοτρόπως εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν σήμερον διὰ τὸν σύνδεσμον τῶν ἡμετέρων δύο Ἐκκλησιῶν καὶ εὐχομαι, ἵνα αὐταὶ ἀναπτύσσωνται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐν χριστιανικῇ ἐνότητι.

Παρακαλῶ, Μακαριώτατε, ὅπως δεχθῆτε ἐπὶ τῇ
ἐορτῇ τῶν Χριστογεννῶν τὰς προσεήσεις μου καὶ
τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν τῆς ἀγάπης μου, προσευχο-
μένου δι' Ὑμᾶς καὶ τὸν εὐσεβῆ Ὑμῶν λαόν.

Διατελῶ Ὑμέτερος ἐν Χριστῷ Ἀδελφός

GEOFFREY

Ἀρχιεπίσκοπος Καντοναρίας
καὶ Πριμᾶτος πάσης Ἀγγλίας καὶ Μητροπολίτης

ΕΠΙ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΤΟΥΣ 1955

«Καὶ νῦν βασιλεῖς σύνετε παιδεύ-
θητε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν»
(Ψαλμ. 2,10)

Καὶ ὁ νέος ἐνιαυτὸς ἀνατέλλει, χωρὶς αἱ ἐλπίδες
τοῦ κόσμου νὰ ἔχουν ὑπερβῆ τὰς ἀγωνίας ποὺ συν-
θλίβουν τὰ στήθη ὄλων τῶν Ἐθνῶν. Ἡ ζωὴ διανύεται
ἐν μέσῳ ἀφαντάστων δυσκολιῶν. Δὲν εἶναι μόνον ἡ
διαταραχὴ τῶν οἰκονομικῶν λειτουργιῶν ποὺ κρατεῖ
ἀνησυχούς τοὺς λαούς τῆς γῆς, ἀλλὰ τὸ φάσμα τοῦ
πολέμου αἰωρεῖται ἀκόμη ὑπεράνω τῆς ἱστορικῆς των
πορείας, ἡ δὲ σοφία τοῦ κόσμου τούτου καὶ οἱ κριταὶ
καὶ ἡγεμόνες τῶν Ἐθνῶν εἶναι ἀνίσχυροὶ νὰ ρυθμίσουν
τὴν ζωὴν συμφώνως πρὸς τοὺς καθολικοὺς πόθους τῆς
ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Τόσῳ βαθύν κλονισμὸν ἐπέφεραν
ὁ τελευταῖος παγκόσμιος πόλεμος εἰς τὰς παραδε-
δεγμένας πνευματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀξίας, ὥστε νὰ
περιπέσουν οἱ λαοὶ εἰς μεγάλας ἀντιθέσεις, εἰς διχα-
σμοὺς ἀνυπερβλήτους. Δύο ὅμιλοι, δύο συγκροτήματα
Ἐθνῶν ἴστανται ἀντιμέτωπα καὶ ἐχθρικῶς πρὸς ἄλ-
ληλα. Παρ' ὅλας τὰς φαινομενικὰς ἐνεργείας τῶν
ἡγετῶν των πρὸς ἀμοιβαίαν κατανόησιν καὶ θεμελιωσιν
τῆς εἰρήνης, ζοῦν οἱ λαοὶ ἐν μέσῳ φόβων καὶ ἀνησυχιῶν.

Μία κρίσις πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ὑποβάσκει, ὡς
πρὸς τὴν ἐκπολιτιστικὴν πορείαν τοῦ κόσμου. Ὁ
πολιτισμὸς τῶν λαῶν ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ σύνθεσις τῶν
δημιουργιῶν τοῦ πνεύματος, ἐνῶ εἰς ὠρισμένους τομεῖς
τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος παρουσίασε κατὰ
τὰ τελευταῖα ἔτη ἀλματικὰς προόδους, ὑπέστη ἓνα
κλονισμὸν, μίαν ὀπισθοδρομήσιν, ὡς πρὸς τὸ χριστι-
ανικὸν στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ. Οὐδεὶς ἄλλος πολιτι-
σμὸς εἰς τὴν Ἱστορίαν ἐξέψωσε τὸν ἄνθρωπον, τὸν
ἀνεγνώρισεν ὡς κορυφαίαν ἀξίαν καὶ ἐφώτισε τὴν
πορείαν τῆς Ἱστορίας, ὡς ἐπραξε τοῦτο ἡ χριστιανικὴ
ἀλήθεια.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ὁ
ὁποῖος λάμπει διὰ μέσου τῶν αἰώνων ὡς χαροποιὸς
ῥυθμὸς τῆς ζωῆς, ὡς σοφία καὶ ἐπιστημονικὴ μέθοδος
ἐρευνῆς τῆς ἀληθείας, δὲν ἐπρόσεξε τὴν ἀνθρωπίνην
ἐλευθερίαν, δὲν εἰσέδυσεν εἰς τὸ βάθος τῆς, δὲν ἀνε-
στήλωσε τὴν ἀνθρωπίνην προσωπικότητα ὡς τὸ κορυ-
φωμα τῆς ἱεραρχίας τῶν ἀξιών, δὲν καθήγγησε τὸν
θεσμὸν τῆς δουλείας, δὲν ἀνύψωσε τὴν γυναικα εἰς
τὴν ἐμπρέπουσαν ἀξιοπρέπειάν τῆς, ἀλλὰ ἐκυριαρχήθη
εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας περισσώτερον
ἀπὸ τὴν ὠραίαν καὶ ἁρμονικὴν ἐμφάνισιν τῆς σωμα-
τικῆς διαπλάσεως τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων, ἐντὸς
τῶν ὁποίων διέβλεπε τὸ πλήρωμα τῆς ἀνθρωπίνης

εἰκόνας. Ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς προήγαγε
τὴν πνευματικὴν ζωὴν, ἀλλὰ τὰ σχήματα, μὲ τὰ ὁποῖα
τὴν ἐνεφάνισε δὲν λυτρώνουν, δὲν βεβαιώνουν τὴν
αἰωνιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας. Οἱ μεγάλοι σοφοὶ
κυριαρχημένοι ἀπὸ τὸν ἐπιστημονικὸν λόγον ἢ ἀνα-
ζητοῦν τὴν ἀλήθειαν εἰς ἀφαιρέσεις, ὡς εἶναι οἱ πυθα-
γόρειοι ἀριθμοὶ ἢ αἱ πλατωνικαὶ ἰδέαι ἢ αἱ κατηγορίαι
τῆς σκέψεως τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ ἡ ἐκδοχὴ τῶν
πλατωνικῶν ἰδεῶν, κινουμένων οὐχὶ εἰς νοητὸν κόσμον,
ἀλλ' ἐντὸς τῆς ὕλης ὡς μορφολογικῶν ἐνεργειῶν, ἢ
θεωροῦν τὸν Θεὸν ὡς κορυφαίαν ἀφρημένην ἰδέαν καὶ
ὄχι ὡς ζωντανὴν προσωπικότητα, ποὺ νὰ συγκινηῖ,
νὰ διαπλάσῃ τοὺς λαοὺς ψυχικῶς, νὰ τοὺς ἐνθαρρύνῃ
εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς, νὰ ἀπαλύνῃ τὸν πόνον των,
νὰ γαληνεύῃ τὰς ψυχὰς των, νὰ δικαιοῦν τὰς ἐλπίδας
των κατὰ τὴν ἱστορικὴν των σταδιοδρομίαν. Μόνον
οἱ τραγικοὶ ποιηταὶ φιλοσοφοῦν ἀντικειμενικώτερον
ἐπὶ τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι διαπιστοῦν τὰς τραγι-
κότητας τοῦ βίου. Ὑπ' αὐτὰς διαβλέπουν τὴν λειτουρ-
γίαν μιᾶς ἀδυσωπῆτου μοίρας, μιᾶς τιμωροῦ δικαιο-
σύνης. Κατὰ τὸν ἠθικὸν αὐτὸν νόμον, ὁ ἥρωες τῆς
τραγωδίας πληρῶνει τὰ ἀμαρτήματά του ἢ τὰ ἀμαρτή-
ματα τῶν προγόνων του, ἀλλὰ ἐκμηδενίζεται καὶ
σβύνει, ἀνεξαρτήτως ἐὰν ἐν τῇ ἀμυχανίᾳ του ὁ ποιη-
τῆς διὰ τὴν λύσιν τοῦ δράματος ἐπινοεῖ τὴν ἀπὸ μηχανῆς
παρέμβασιν κάποιου θεοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην ἐνὸς
νεωτέρου σοφοῦ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐκρούσε
τὰς πύλας τοῦ Παραδείσου, ἀλλὰ δὲν εἰσήγαγε τὸν
ἄνθρωπον ἐντὸς αὐτοῦ.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολιτισμοὶ τῶν λαῶν τῆς Ἄνω
Ἀνατολῆς δὲν βεβαιώνουν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀνθρω-
πίνην προσωπικότητα ὡς τὴν ὑπερτάτην καὶ αἰώνιαν
ἀξίαν. Αἱ θρησκείαι των ὀδηγοῦν εἰς μίαν ἀπολύτρωσιν,
ἀλλὰ διὰ τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ ἀνθρώπου, μέσα εἰς
τὴν ὁποῖαν σβύνει ὁ πόνος, ποὺ θεωρεῖται τὸ κύριον
συστατικὸν τῆς ζωῆς. Ἀφίνω ἄλλας θρησκείας αἱ
ὁποῖαι κινοῦνται εἰς βιολογικὰς μόνον γραμμάς, ἵπου
μόνον ἡ ζωὴ ὡς εἶδος, ὡς ῥάτσα, καὶ ὄχι ὡς πρόσωπον
γίνεται δεκτὴ, καὶ ἐντεῦθεν οὐδεμία συνεισφορὰ προσ-
γίνεται εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος.

Μόνον ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ ἀποκαλύπτει, ὅτι
τὸ βάθος τῆς Δημιουργίας καὶ τῆς ζωῆς εἶναι ὁ Θεὸς
εἰς τρία πρόσωπα, ποὺ ἔχουν συνείδησιν ἰδίαν καὶ
εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγὴ τῆς ὅλης Δημιουργίας καὶ
τῆς ζωῆς. Μόνον ἡ θεανδρική προσωπικότης τοῦ
Χριστοῦ, ποὺ εἶναι τὸ πλήρωμα τῆς δικαιοσύνης καὶ
τῆς ἀγάπης, ποὺ εἶναι ἀκόμη ἀγάπη σταυρουμένη
ὑπὲρ τοῦ κόσμου καὶ θριαμβεῖ ἐντὸς τῆς Ἀναστά-
σεως, στηρίζει τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἐμπνέει, τὸν ὀδηγεῖ
εἰς τὴν ἀθανασίαν καὶ δικαιοῦν τὰς ἐλπίδας του περὶ
τῆς αἰωνίας ἀξίας του. Ἡ Βασιλεία Του πραγματοποι-
εῖται ἐκάστοτε ὑπὸ τῶν γενεῶν τοῦ ἀνθρωπίνου
Γένους μέσα εἰς δικαιοτέρας μορφὰς ζωῆς, μέσα εἰς
ἀμοιβαίαν κατανόησιν καὶ ἀλληλεγγύην ὄλων τῶν
λαῶν τῆς γῆς. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, ποὺ εἶναι πο-
λιτισμὸς μέτρου καὶ ὠραίων δημιουργιῶν, κατε-
νόησε ὅσον κανένας λαὸς τὴν χριστιανικὴν ἀλήθειαν,
τὴν ἐξήγγησεν εἰς δογματικούς ὅρους, τὴν ἡρμήνευσεν
εἰς σχήματα θείας λατρείας, εἰς ἐξόχους μορφὰς

τέχνης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀναγνωρισθῆ καὶ νὰ παραμένη ὁ Χριστὸς ὡς τὸ κέντρον τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς ὅλης Δημιουργίας, νὰ ἀκτινοβολῆ ὡς ἀγάπη, ὡς συγγνώμη, ὡς συγκατάβασις, νὰ βεβαιῶσθι ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ υπερτάτη ἀξία καὶ ὅτι προορισμὸς του εἶναι νὰ ἀναπτύξῃ ὅλας τὰς δυνατότητας, ποῦ ἔχει πρὸς δημιουργίαν, νὰ συμπράττῃ μὲ τὴν θείαν χάριν πρὸς ἐπικράτησιν δικαιοτέρας τάξεως εἰς τὸν κόσμον, περισσοτέρας ἀγάπης καὶ συμπαθείας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν. Μόνον οὕτω προβιβάζεται ὁλοῦν ὁ πολιτισμὸς, διὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ, διὰ νὰ πραγματοποιηθῆ εἰς τὸ τέρμα τῶν αἰώνων ὡς τὸ ἑλληνοχριστιανικὸν ὄραμα, ποῦ εἶναι ἡ κατάργησις τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ θανάτου, ἡ ἀποτελείωσις τῆς γενικῆς λυτρώσεως καὶ τῆς Κτίσεως, καὶ τοῦ Γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ θρίαμβος τῆς καθολικῆς ὠραιότητος εἰς τὸν κόσμον.

Αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ εἶχε κυριαρχήσει κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰώνων ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς Του ἐπὶ τῆς γῆς καὶ αὐτὸ διέπλασε τὴν ψυχὴν τῶν λαῶν τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, τῶν λαῶν τῶν Βαλκανίων καὶ τῆς χώρας τοῦ Βορρᾶ. Ἡ ἀνθρωπίνῃ συνείδησις, φωτιζομένη ἀπὸ τὸν χριστιανισμὸν ἠσθάνετο βαθύτερον τὴν ἀξίαν τῆς ἐλευθερίας· διὰ τοῦτο μὲ τὰς δημιουργίας της, τοὺς ἀγῶνάς της, ἐσημείωσε μίαν φωτεινὴν πορείαν τῆς Ἱστορίας, μίαν βεβαίωσιν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, μίαν ἀνθήσιν τοῦ πνεύματος εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις του. Ὁ ἑλληνοχριστιανικὸς καὶ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἀπέκτησε τὸ βαθύτερον νόημά του, κυρίως μὲ τὸ χριστιανικὸν του στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ζωογονεῖ τὴν πίστιν εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς υπερτάτης ἀξίας.

Ἡμπορεῖ σήμερον νὰ ὀπλώνεται τὸ πνεῦμα τῶν λαῶν εἰς ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς ἐπιστήμης, τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, τῆς οἰκονομίας, τῆς τέχνης εἰς ὅλας της τὰς μορφάς, ἐφ' ὅσον ὅμως ἐξησθένησεν ἡ πίστις, ἐφ' ὅσον παραθεωρεῖται ὁ χριστιανισμὸς, ὁ πολιτισμὸς χάνει τὸ νόημά του. Τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, ὡς υπερτάτη ἀξία, ἀποχρωματίζεται καὶ σβύνει. Ἐντεῦθεν ἡ σοβοῦσα κρίσις εἰς τὴν ζωὴν. Οὐτε οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοί, οὔτε ἡ δύναμις τοῦ δικαίου, οὔτε ἡ τέχνη εἰς ὅλας της τὰς μορφάς, οὔτε τὰ φιλολογικὰ καὶ λογοτεχνικὰ δημιουργήματα, οὔτε οἱ διεθνεῖς ὀργανισμοὶ πρὸς ῥύθμισιν τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου, ἐμφανίζονται ὡς συγκινητικαὶ ἀποκαλύψεις τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἀνθήσεις μιᾶς πηγαίας καὶ βαθυτέρας πνευματικῆς ζωῆς. Δὲν οἰκοδομοῦν, δὲν ἐμπνέουν τὰ σημερινὰ πνευματικὰ ἔργα τῶν ἡγετῶν τοῦ πνεύματος, στεροῦνται πρωτοτυπίας, δὲν ἐξυπηρετοῦν τοὺς μεγάλους σκοποὺς τῆς Ἱστορίας. Ἐλλείπει τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, ποῦ ἀπαιτεῖ κάθε δημιουργία. Εἰς τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σύγχρονα λογοτεχνικὰ ἔργα ὅλων τῶν λαῶν κυριαρχεῖ περισσότερο ἢ κενὴ ἢ ἡχηρὰ φράσις. Τὸ διονυσιακὸν στοιχεῖον, ἡ ζωικὴ ὀρμὴ, τὸ πάθος ὄχι τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τῶν ἐνοστικῶν εἶναι ἡ ἐμπνέουσα πηγή. Δὲν ἀπεικονίζεται ἐντὸς τῶν πνευματικῶν ἔργων τῆς σήμερον ὁ ἀγὼν, ἡ μάχη διὰ τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν δικαιοσύνην, διὰ τὴν ἐξύψωσιν

τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὴν ἀμοιβαίαν κατανόησιν τῶν λαῶν. Τὰ σύγχρονα δημοκρατικὰ καθεστῶτα κινδυνεύουν νὰ εἶναι παραποιήσεις τῆς ἐλευθερίας, ἀντὶ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐλευθέραν κίνησιν καὶ τοὺς ὅρους τῆς δημιουργικῆς πρωτοβουλίας τῶν πολιτῶν, λειτουργοῦν ὡς ἀπολυταρχικὰ συστήματα διοικήσεως, ἐντὸς τῶν ὁποίων συμπιέζεται ὁ ἄνθρωπος μέχρι τῆς ἐξαφανίσεώς του ὡς εἰκὼν Θεοῦ, μέχρι τῆς θεωρήσεώς του μόνον ὡς βιολογικῆς καὶ οἰκονομικῆς μονάδος, ὡς συμβαίνει τοῦτο εἰς πλείστας χώρας τοῦ Βορρᾶ. Ἐντὸς τοιούτων συστημάτων διοικήσεως στενάζουν ἑκατομμύρια λαῶν, διότι τὸ χριστιανικὸν στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ ἔπαυσε νὰ ζωογονῆ τὰς σκέψεις καὶ τὰς πράξεις τῆς πολιτικῆς ἡγεσίας καὶ τῆς ἡγετιδος τάξεως τῶν κοινοῶν.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως δὲν κυριαρχεῖ ἡ ἐλευθερία, ὅπως τὴν ἐπιβάλλει ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια, ὡς ζωὴν δικαιοσύνης, ὡς ἐπιταγὴν ἀπολύτου σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον οἰασδήποτε θρησκείας καὶ φυλῆς, ὡς εἰρήνην καὶ ἀμοιβαίαν συμπάθειαν τῶν Ἐθνῶν, ἀλλὰ ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία ποῦ βιοῦται ὡς ὑπολογισμὸς, ὡς ἱκανοποιήσις ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀξιοῖ νὰ ῥυθμίξῃ τὰς τύχας τῶν λαῶν καὶ δι' αὐτὸ οἱ διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὡς εἶναι τὰ Συμβούλια τῆς Πανευρώπης καὶ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, δὲν δύνανται νὰ παγιωθοῦν, νὰ δημιουργήσουν τὴν ἐνότητα τῶν διαφόρων ἐθνικῶν συνειδήσεων, νὰ δικαιώσουν τὰς ἐλπίδας ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Μόνον ἐὰν ἀναστηλωθῆ ἡ χριστιανικὴ ἀλήθεια εἰς τὴν συνείδησιν τῶν Κριτῶν τῆς γῆς, μόνον ὅταν ἡ μεγάλη θεανδρική προσωπικότης τοῦ Χριστοῦ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῶν λαῶν καὶ ἐκτιμηθῆ ὡς τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ζωῆς, ὡς τὸ πρόσωπον ποῦ ζωογονεῖ καὶ θερμαίνει τὰς καρδίας Κυβερνητῶν καὶ κυβερνωμένων, ποῦ ὀδηγεῖ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν λύσιν τῶν μεγάλων προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἐγέννησεν ὁ τελευταῖος φρικτὸς παγκόσμιος πόλεμος, μόνον τότε θὰ καταστή δυνατὸν νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ εἰρήνη εἰς τὸν κόσμον, εἰρήνη θεμελιωμένη ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ποῦ νὰ ἐγγυᾶται τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς ἐνὸς ἐκάστου καὶ ὅλων ὁμοῦ, ποῦ νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἐλευθέραν ἀνταλλαγὴν τῶν ιδεῶν, ποῦ νὰ δημιουργῆ τὰς συνθήκας τῆς ἀναπτύξεως ὅλων τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων τῶν λαῶν. Οὕτω θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ λάμπῃ τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ διαχέεται ἡ χαρὰ εἰς ὅλα τὰ Ἐθνη, προερχομένη ἀπὸ τὴν νίκην τῶν σταυρῶν των, τῶν μόχθων των, ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν δημιουργιῶν των εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς, ἀπὸ τὰς ἐκουσίας θυσίας τῶν μὲν χάριν τῶν δέ.

Εἶθε κατὰ τὸν νέον ἐνιαυτὸν νὰ ἐπιλάμψῃ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ εἰς ὅλους τοὺς ἡγεμόνας καὶ κριτὰς τοῦ κόσμου, εἰς τοὺς πνευματικούς καὶ πολιτικούς μας ἡγέτας, εἰς ὅλον τὸν εὐσεβῆ λαόν μας, διὰ νὰ ὑπενθυμῶν ὅλα τὰ ἐμπόδια, ὅλα ἃ ἀντιξοότητες διὰ τὴν ἐνδοξον πορείαν τοῦ ἱστορικοῦ ἡμῶν Ἐθνους.

† Ὁ Σάμου ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

Η ΑΣΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ

Είναι γνωστόν τοῖς πᾶσιν, ὅτι ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων μέχρι τοῦ δ' αἰ. περιελάμβανε τὴν τε Γέννησιν καὶ τὴν Βάπτισιν τοῦ Κυρίου. Ἀπὸ τοῦ δ' αἰ., ἀποχωρισθείσης τῆς ἑορτῆς τῆς Γεννήσεως διὰ τὴν 25ην Δεκεμβρίου, παρέμεινεν ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων τῆς 6ης 'Ιανουαρίου ὡς ἑορτὴ τῆς Βαπτίσεως μόνης. Ὀνομάζεται δὲ καὶ Ἐπιφάνεια καὶ τῶν Φώτων ἢ ἑορτὴ, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐπεφάνη ὁ Λυτρωτὴς καὶ ἐφώτισε τὸν κόσμον διὰ τῆς δημοσίας ἐμφανίσεώς Του, ἐφανερώθη δὲ καὶ τὸ μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τὸ «φῶς τὸ ἀληθινόν».

Ἡ ὑπόθεσις τῆς ἑορτῆς περιλαμβάνεται ἐν Ματθ. γ' 13—17, Μάρκ. α' 9—11, Λουκ. γ' 21—23 καὶ Ἰωάνν. α' 29—34. Ἡ δὲ προσόρτιος προετοιμασία διὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἑορτὴν, πλὴν τῶν ἀναγνωσμάτων τῆς θ. Λειτουργίας τοῦ Σαββάτου καὶ τῆς Κυριακῆς «πρὸ τῶν Φώτων», περιλαμβάνει καὶ πλείστα ἱερὰ ἄσματα ἐκκλησιαστικά, τὰ ὁποῖα ψάλλονται ἐν τῇ θ. λατρείᾳ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς πρώτης 'Ιανουαρίου μέχρι τῆς πρώτης τῆς παραμονῆς τῆς ἑορτῆς.

Πρόλογος, τρόπον τινά, τῆς προσορτίου ταύτης προετοιμασίας εἶναι τὸ α' «στιχηρὸν» τοῦ Ἐσπερινοῦ τῆς 2ας 'Ιανουαρίου, ἀρχόμενον:

Προεόρτια ἄσματα εὐσεβῶς προηγήσωμεν
τοῦ σεπτοῦ Βαπτίσματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν...

Εἰς δὲ τὸ πρῶτον «ιδιόμελον» τῶν ἀποστίχων τοῦ αὐτοῦ Ἐσπερινοῦ γίνεται σύγκρισις τῆς ἀναμενομένης ἑορτῆς πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ ἀνακηρύσσεται ὡς «λαμπροτέρα ἢ ἐπερχομένη», δι' οὗς λόγους ἐκεῖ συγκριτικῶς παραθέτει:

Λαμπρὰ μὲν ἢ παρελθούσα Ἐορτὴ,
λαμπροτέρα δὲ, Σωτὴρ, ἢ ἐπερχομένη.
Ἐκεῖνη Ἄγγελον ἔσχεν εὐαγγελιστήν,
καὶ αὕτη Πρόδρομον ἔσχε προετοιμαστήν.
Ἐν ἐκείνῃ, αἱμάτων ἐχγεομένων,
ὡς ἄτεκνος ὠδύρευτο ἡ Βηθλεὲμ·
ἐν ταύτῃ ὑδάτων εὐλογομένων,
πολύτεκνος γνωρίζεται ἡ Κολυμβήθρα.
Τότε ἄσπῆρ τοὺς Μάγους ἐμήνυσε,
νῦν δὲ Πατὴρ κόσμῳ Σε ὑπέδειξεν.
Ὁ σαρκωθεὶς καὶ πάλιν ἐρχόμενος ἐμφανῶς,
Κύριε, δόξα Σοι.

Σύγκρισις ἐπίσης τῶν δύο ἑορτῶν γίνεται καὶ εἰς τὸ τρίτον ὅμοιον «ιδιόμελον», ἐνθα ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων χαρακτηρίζεται ὡς «φαιδρὰ» καὶ ἡ τῶν Θεοφανείων ὡς «ἐνδοξος», διότι

ἐκεῖ Ποιμένες ἀγκυλοῦντες εἶδον καὶ θαύμασαν
ὡδε φωνὴ τοῦ Πατρὸς τὸν μονογενῆ Υἱὸν ἐκήρυττε.

Ὁμοία σύγκρισις γίνεται μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων ἑορτῶν εἰς τὸ α' «ιδιόμελον» τῶν Ἀποστίχων τοῦ Ὁρθρου τῆς 2ας 'Ιανουαρίου, ἐνθα λέγεται ὅτι:

Φαιδροτέρα ἡλίου γέγονεν
ἢ παρελθούσα Ἐορτὴ τῶν Γενεθλίων Χριστοῦ.
Λαμπρὰ καὶ ἐπιφωτος δείκνυται
ἢ ἐπερχομένη τῆς θείας Ἐπιφανείας Αὐτοῦ...

Τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς, τὸ πρωτὶ, ὅπως καὶ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, ψάλλονται πρὸ τοῦ Ἐσπερινοῦ καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ ἡνωμένης θ.

Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου αἱ προσόρτιοι Μεγάλαι ἢ Βασιλικαὶ Ὁραὶ, κατὰ τὰς ὁποίας ἀναγινώσκονται Ψάλμοι καὶ περικοπαὶ ἐκ τῶν Προφητῶν καὶ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν καὶ εὐαγγελικῶν ὑπομνημάτων, σχετικαὶ πρὸς τὸ ἑορταζόμενον γεγονός, ψάλλονται δὲ ἐπίκαιρα διὰ τὴν ἑορτὴν ἄσματα, ἀναγραφόμενα ὡς ποιήματα τοῦ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου (629 μ. Χ.), διὰ τῶν ὁποίων ἐξαίρεται τῆς ἡμέρας τὸ μεγαλεῖον καὶ τονίζονται αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀλήθειαι, ὅσας ἐξ αὐτῆς δύναται νὰ ἀντλήσῃ ὁ πιστός.

Εἰς τὸ «δοξαστικόν» τῆς Πρώτης Ὁρας ζωηρότατα ζωγραφεῖται ἡ κατάπληξις καὶ ὁ τρόμος τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, καὶ αὐτὴ δὲ ἀκόμη ἢ ἄψυχος φύσις παρουσιάζεται τρέμουσα καὶ ἐκπλησσομένη διὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου:

Πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ
«εἰτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου»
ἦλθες, Κύριε, μορφὴν δούλου λαβών,
βάπτισμα αἰτῶν, ὃ μὴ γνοὺς ἁμαρτιᾶν.
Εἶδοσάν Σε ὕδατα καὶ ἐφοβήθησαν·
σύντρομος γέγονεν ὁ Πρόδρομος, καὶ ἐβόησε λέγων:
Πῶς φωτίζει ὁ λύχνος τὸ Φῶς;
πῶς χειροθετῆσει ὁ δούλος τὸν Δεσπότην;
Ἄγιστον ἐμὲ καὶ τὰ ὕδατα, Σωτὴρ,
ὃ αἶρων τοῦ Κόσμου τὴν ἁμαρτίαν.

Τὰ αὐτὰ συναισθήματα ἐκφράζει καὶ τὸ α' «ιδιόμελον» τῆς Τρίτης Ὁρας, ἐν ᾧ παρίσταται τρέμουσα ἢ μέλλουσα νὰ βαπτίσῃ τὸν Κύριον δεξιὰ τοῦ Προδρόμου:

Ἡ τοῦ Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ, τοῦ Προφήτου,
τοῦ ὑπὲρ πάντας τιμηθέντος τοὺς Προφήτας,
ἐτρόμαξε νῦν χεῖρ δεξιὰ,
ὅτε ἐθεάσατό Σε, τὸν Ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ,
τὸν καθαίροντα κόσμου ἁμαρτήματα
καὶ ἀγωνία συσχεθεὶς, ἐβόα:
Οὐ τολμῶ προσψᾶσθαι, Δόγε, τῆς κορυφῆς Σου.
Αὐτὸς ἄγιστόν με καὶ φώτισον, Οἰκτιρῶν.
Αὐτὸς γὰρ εἴ ἡ ζωὴ, καὶ τὸ φῶς,
καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου.

Ψαλμικὴν προφητείαν βλέπει ἐκπληρουμένην ὁ ἱερός ποιητὴς κατὰ τὴν θείαν Βάπτισιν τοῦ Κυρίου καὶ φαντάζεται τὸν Ἰορδάνην ἀναχαιτίζοντα τὸ ρεῦμά του καὶ στρέφοντα πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τὸν τρόπον:

Σήμερον ἢ ψαλμικὴ προφητεία
πέρας λαβεῖν ἐπειγεται·
ἢ θάλασσα γὰρ φησιν, εἶδε καὶ ἔφυγεν·
ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω,
ἀπὸ προσώπου Κυρίου,
ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ,
ἐλθόντος ὑπὸ δούλου δέξασθαι βάπτισμα,
ἵνα ἡμεῖς, εἰδωλικῆς ἀκαθαρσίας ἐκπλυθέντες,
φωτισθῶμεν τὰς ψυχὰς δι' Αὐτοῦ.

Ἀπευθύνεται ἀκολούθως πρὸς τὸν Ἰορδάνην, τὸν ὁποῖον προσωποποιεῖ καὶ τὸν ἐρωτᾷ, διατί «ἀναχαιτίζει» τὸ ρεῦμά του, παριστᾷ δὲ τὸν ποταμὸν ἀποκρινόμενον («δοξαστικόν» τῆς ΣΤ' Ὁρας):

Ὁ δὲ δύναμαι φερεῖν πῦρ καταναλίσκον·
ἐξίσταμαι καὶ φρίττω τὴν ἄβυσσον συγκατάβασιν.
Ὅτι οὐκ εἴωθα τὸν καθαρὸν ἀποπλύναι·
οὐκ ἔμαθον τὸν ἀναμάρτητον ἀποσμήχειν,
ἀλλὰ τὰ ρερυπωμένα σκευὴ ἀποκαθαίρειν.

Ἄκάνθας φλέγειν με ἀμαρτημάτων διδάσκει
ὁ ἐν ἐμοὶ βαπτίζομενος Χριστός.

Ἐπικαλεῖται δὲ ὁ Ἰορδάνης καὶ τὸν Ἰωάννην
συμμάρτυρα τῶν λεγομένων του:

Ὁ Ἰωάννης συμμαρτυρεῖ μοι
ἡ φωνὴ τοῦ Λόγου βοᾷ:
Ἴδε ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ,
ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου.

Καὶ πῶς νὰ μὴ τρομάξῃ τις, βλέπων τὴν τόσῃ
θεικτὴν συγκατάβασιν (τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν,
ἐν ποταμῷ γυμνωθέντα) καὶ (βάπτισμα ὑπὸ δούλου...
δεχόμενον ὡς δούλον); (α' αἰδιόμελον) Θ' Ὄρας).

Θάμβος ἦν κατιδεῖν
τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς Ποιητὴν,
ἐν ποταμῷ γυμνωθέντα,
βάπτισμα ὑπὸ δούλου,
εἰς ἡμῶν σωτηρίαν
δεχόμενον ὡς δούλον.
Καὶ χοροὶ ἀγγέλων
ἐξεπλήττοντο φόβῳ καὶ χαρᾷ.

Εἰς τὴν τόσῃ θεικτὴν συγκατάβασιν, εἰς τὸ ἀκατα-
νόητον τοῦτο μυστήριον, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ τῶν
ἀγγέλων τὴν ἐκπλήξιν, ἠτύχησε νὰ ὑπουργήσῃ ὁ
Πρόδρομος καὶ Βαπτιστὴς Ἰωάννης, τὸν ὁποῖον
(προφήτην καὶ μείζονα προφητῶν) ὠνόμασεν αὐτὸς
ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Οὐδεὶς ἀρμοδιώτε-
ρος, λοιπόν, τοῦ μείζονος τούτου Προφήτου, ἵνα προσ-
ευχηθῇ ὑπὲρ τῶν ἀναξίων ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπίσημον
ταύτην ἡμέραν. Δύναται μὲ τὸ βλέμμα του, τὸ ὁποῖον
ἤξιώθη νὰ ἴδῃ τὸ Πανάγιον Πνεῦμα (καταβαῖνον
ἐπ' Αὐτὸν ὡσεὶ περιστέρην), νὰ καταστήσῃ «ἴλεον»
ὑπὲρ ἡμῶν τὸν δικαίως διὰ τὰς ἀμαρτίας μας ἐξωργι-
σμένον Δεσπότην. Πρὸς αὐτόν, λοιπόν, ἀπειθύνεται ὁ
ποιητὴς περὶ τὸ τέλος τῆς Θ' Ὄρας—τώρα ὅτε ἐγ-
γίζει πλέον ἢ καθαυτὸ πανήγυρις—καὶ τὸν καλεῖ
νὰ ἔλθῃ μετὰ τῶν ἑορταστῶν, (ἀπισφραγίζων τὸν
ῥυθμὸν καὶ προεξάρχων τῆς πανηγύρεως), καὶ νὰ
ὑψώσῃ τὴν βαπτίσασαν χεῖρα καὶ τοὺς θεασαμένους
τὸ πνεῦμα ὀφθαλμοῦς πρὸς τὸν Δεσπότην, τοῦ ὁ-
ποίου ἤξιώθη νὰ γίνῃ (βαπτιστῆς) («δοξαστικόν») Θ'
Ὄρας):

Τὴν χεῖρά σου τὴν ἀψαμένην τὴν ἀκήρατον κορυφὴν τοῦ
[Δεσπότη]
μεθ' ἧς καὶ δακτύλῳ Αὐτὸν ἡμῖν καθυπέδειξας,
ἐπαρον ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς Αὐτόν, Βαπτιστά,
ὡς παρρησίαν ἔχων πολλήν,
καὶ γὰρ μείζων τῶν Προφητῶν ἀπάντων ὑπ' Αὐτοῦ
[μεμαρτύρησαι.

Τοὺς ὀφθαλμοῦς σου πάλιν δέ,
τοὺς τὸ Πανάγιον Πνεῦμα θεασαμένους,
ὡς ἐν εἰδει περιστέρως κατελθόν,
ἀναπέτασον πρὸς Αὐτόν, Βαπτιστά,
ὕψων ἡμῖν ἀπεργασάμενος.
Καὶ δεῦρο στήθι μεθ' ἡμῶν,
ἐπισφραγίζων τὸν ῥυθμὸν καὶ προεξάρχων τῆς πανηγύρεως.

Τὸ ἄσμα τοῦτο μοὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι τὸ περιε-
κτικώτερον καὶ τὸ ζωντανώτερον ἐκ τῆς ὅλης προ-
εορτικῆς ἀσματογραφίας, διαπνέεται δὲ ἀπὸ βαθύτατα
συναίσθημα θεοσκυτικότητος καὶ παραστατικώτατα
ἐμφανίζει τὸν Βαπτιστὴν ὡς ζῶντα καὶ δυνάμενον
νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τῆς ὑμνωδίας καὶ τῆς
πανηγύρεως, ἐκφράζων τὸν στενὸν καὶ ἀδιάσπαστον

σύνδεσμον καὶ τὴν ἀλληλεγγύην τῆς ἐν οὐρανῷ «θριαμ-
βευούσης» πρὸς τὴν ἐπὶ γῆς «στρατευομένην» Ἐκ-
κλησίαν τοῦ Χριστοῦ.

Τῆς θεικτῆς ταπεινώσεως τὰ ἀνθρωποσωτήρια
ἀποτελέσματα τονίζει, κυρίως, ἡ ποίησις τοῦ μεγάλου
πανηγυρικοῦ ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς, ἣν προλογίζε-
ται ἡ μαρτυρία τοῦ Βαπτιστοῦ (α' αἰδιόμελον τῶν στι-
χῶν), ὡραιότατα μελωδουμένη:

Τὸν φωτισμὸν ἡμῶν, τὸν φωτίσαντα πάντα ἄνθρωπον,
ιδῶν ὁ Πρόδρομος βαπτισθῆναι παραγενόμενον,
χαίρει τῇ ψυχῇ καὶ τρέμει τῇ χειρὶ·
δείκνυσιν Αὐτὸν καὶ λέγει τοῖς λαοῖς:
Ἴδε ὁ λυτρούμενος τὸν Ἰσραὴλ,
ὁ ἐλευθερῶν ἡμᾶς ἐκ τῆς φθορᾶς.
Ὡ ἀναμάρτητε Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα Σοι.

Εἰς ὀλίγας δὲ λέξεις συγκεφαλαιοῦται εἰς τὸ
πρῶτον («δοξαστικόν») τοῦ Ἑσπερινοῦ, ποίημα Βυζαν-
τίου, τὸ ὅλον πνευματικὸν νόημα τῆς παρουσίας
ἑορτῆς:

Ἰπέκλινας κάραν τῷ Προδρόμῳ,
συνέθλασας κάρας τῶν δρακόντων.
Ἐπέστης ἐν τοῖς ρεῖθροις,
ἐφώτισας τὰ σύμπαντα,
τοῦ δοξάζειν Σε, Σωτήρ,
τὸν φωτισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ δράκοντος εἶχεν ὑψωθῆ ἀπειλη-
τικῇ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὰ σύμπαντα εἶχον
σκοτισθῆ, ἕνεκα τῆς ἀλαζονικῆς παρακοῆς τοῦ πρώτου
Ἀδάμ, ρυπανθέντος διὰ τῆς ἀμαρτίας. Ὁ δεῦτερος
Ἀδάμ, ὁ Χριστός, ταπεινωθεὶς «ἐν δούλου μορφῇ»
καὶ ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν δούλον, συνέτριψεν,
ὅπως εἶχε προεῖπει ὁ Δημιουργός, τὰς κεφαλὰς
τῶν δρακόντων καὶ, ἐκπλύνας τὴν ἀμαρτίαν τοῦ Ἀδάμ
συμβολικῶς εἰς τὰ ρεῖθρα τοῦ Ἰορδάνου, τὸν ἀπήλ-
λαξεν τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῆς καὶ «εφώτισεν τὰ σύμ-
παντα».

Ὁραιότατα εἶναι ἐπίσης διὰ τὴν συντομίαν, τὴν
περικτικότητά καὶ τὴν μουσικότητά των καὶ τὰ δύο
(τροπάρια τῶν προφητειῶν).

Τὸ πρῶτον:

Ἐπεφάνης ἐν τῷ κόσμῳ
ὁ τὸν κόσμον φωτίσας,
ἵνα φωτίσης τοὺς ἐν σκότει καθημένους,
Φιλάνθρωπε, δόξα Σοι.

Τὸ δεύτερον:

Ἀμαρτωλοῖς καὶ τελώναις
διὰ πλῆθος ἐλέους Σου, ἐπεφάνης, Σωτήρ ἡμῶν.
Ποῦ γὰρ εἶχε τὸ φῶς Σου λάμψαι,
εἰ μὴ τοῖς ἐν σκότει καθημένοις;
Δόξα Σοι.

Ἀμφοτέρα ταῦτα ἔχουσιν ὡς θέμα τὴν προφητικὴν
ρῆσιν «τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου φῶς λάμ-
ψει ἐφ' ὑμᾶς», εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἐξ αὐτῶν τονί-
ζεται ἐμφαντικώτατα ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἰδιαζόντως
ὑπογραμμισθεῖσα ἀλήθεια, ὅτι «οὐκ ἦλθε καλέσαι
δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν».

Τῶν Θεοφανείων ὁ ψάλτης θέλει, ὅπως καὶ ὁ
τῶν Χριστουγέννων, νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὸν τό-
πον, ἐνθα ἔλαβε χώραν τὸ θαυμαστὸν γεγο-

νός, ὅπερ ἑορτάζομεν καὶ ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν ἀκόμη
λυκώφως τοῦ ἑορτασίου "Ορθρου ψάλλει:

Δεῦτε ἴδωμεν, πιστοί, ποῦ ἔβαπτίσθη ὁ Χριστός·
ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν τὸν 'Ιορδάνην ποταμὸν
πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν ἐρήμῳ.
Καὶ ἴδωμεν ἐκεῖ τὸν Πλαστουργὸν τοῦ 'Αδάμ,
παλάμη δουλικῆ χειροθετούμενον, δι' εὐσπλαγγίαν
[ἀφατον.

Καὶ τούτω μεγαλοφώνως βοήσωμεν·
'Ἠλθεσ, ἐφάνης ἐν 'Ιορδάνη,
ἀγιάσαι τὰ ὕδατα.

Καίτοι ὅμως ταπεινῶς φαίνεται «παλάμη δουλικῆ
χειροθετούμενος», ὁ 'Ἰησοῦς εἶναι ἐκεῖνος, περὶ τοῦ
οποῖου ὁ δίκαιος Συμεὼν εἶπεν, ὅτι «κεῖται εἰς πτώσιν
καὶ εἰς ἀνάστασιν πολλῶν», καὶ περὶ οὗ ὁ Πρόδρομος
προεκήρυξεν, ὅτι κρατεῖ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ καὶ
«διακαθαριεῖ τὴν ἄλωνα αὐτοῦ». 'Ομοῦ δὲ μὲ τὴν
προσπάθειαν τῆς σωτηρίας, γίνεται καὶ ἡ «κρίσις τοῦ
κόσμου τούτου», διότι, ὅπως εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς
'Αποστόλους, «ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθή-
σεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται».

Αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ
ποτὲ ἡ 'Εκκλησία, καὶ οἱ χριστιανοὶ δὲν πρέπει νὰ
ἐπαναπαύωνται εἰς τὸ χριστιανικὸν τῶν ὄνομα,
ὅπως οἱ παλαιοὶ 'Εβραῖοι, ἀλλὰ νὰ παράγουν εἰς
τὴν ζωὴν τῶν καρπῶν «ἀξίους τῆς κλήσεώς» τῶν.

Αὐτὴν δὲ τὴν ἀλήθειαν ὑπενθυμίζει ἐν τῷ μέσῳ
τῆς ἑορταστικῆς χαρᾶς πρὸς τοὺς πορευομένους νοε-
ρῶς πρὸς τὸν 'Ιορδάνην ὁ ποιητὴς τοῦ πρώτου «κανό-
νος» τῆς ἑορτῆς, Κοσμάς ὁ Μαΐουμᾶ:

Γεωργός, ὁ καὶ δημιουργός,
μέσος ἐστῆκώς ὡς εἰς ἀπάντων,
καρδίας ἐμβατεύει·
καθαρτήριον δὲ πτύον χειρισάμενος,
τὴν παγκόσμιον ἄλωνα πανσόφως διόστησι,
τὴν ἀκαρπίαν φλέγων,
εὐκαρποῦσιν αἰώνιον ζωὴν χαρίζόμενος.

'Ἐν πυρὶ βαπτίζει τελευταῖον Χριστός
τοὺς ἀπειθοῦντας καὶ μὴ Θεὸν φρονοῦντας Αὐτόν·
ἐν Πνεύματι δὲ καινοποιεῖ δι' ὕδατος, χάριτι
τοὺς ἐπιγνώμονας Αὐτοῦ τῆς θεότητος
τῶν πλημμελημάτων λυτρούμενος.

ᾠ! "Ὅσοι ἠξιώθησαν αὐτῆς τῆς «ἰκανοποιή-
σεως», οἱ «ἐπιγνώμονες τῆς θεότητος» τοῦ Χριστοῦ,
αὐτοὶ «οἱ πρὶν ἐσκοτισμένοι» ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας,
ἔγιναν τώρα «υἱοὶ φωτός»! 'Ἡ κτίσις ὀλόκληρος
ἀπηλευθερώθη πλέον ἀπὸ τῆς τυραννίας τοῦ «προστά-
του τοῦ σκότους», ὁ ὁποῖος τώρα «μόνος στενάζει»
διὰ τὴν ἤτταν καὶ διὰ τὸ πάθημά του! «'Ἡ πρὶν τάλαινα
τῶν ἔθνῶν παγκληρία» πρέπει τώρα «συντόνως»
νὰ εὐλογῇ τὸν «Αἴτιον» τῆς ἀπολυτρώσεώς της!

Θριαμβευτικώτατα ψάλλει εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς
ὀγδόης ῥόδης τοῦ ἱαμβικοῦ τοῦ «κανόνος» αὐτὴν τὴν
ἀλήθειαν ὁ ἱερός Δαμασκηνός ὡς ἐξῆς:

'Ἐλευθέρα μὲν ἡ κτίσις γνωρίζεται,
Υἱοὶ δὲ φωτός οἱ πρὶν ἐσκοτισμένοι.
Μόνος στενάζει τοῦ σκότους ὁ προστάτης.
Νῦν εὐλογεῖται συντόνως τὸν Αἴτιον
'Ἡ πρὶν τάλαινα τῶν ἔθνῶν παγκληρία.

Καὶ προσκαλεῖ, λοιπὸν, εἰς γενικὴν χαρὰν καὶ
πανήγυριν («πᾶσαν γηίνην φύσιν») ὁ ἱερός μελωδός,
εἰς τὸ τελευταῖον τροπάριον τῆς ἰδίας ῥόδης, διότι
εἰς τὸ φῶς πλέον ἐλούσθη, τελείως ἀπαλλαγεῖσα
τῶν «πρὶν πταισμάτων» διὰ τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος
καὶ ἐπανερχομένη εἰς τοὺς Οὐρανοὺς, ἀπὸ ὅπου εἶχεν
ἄλλοτε ἐκπέσει:

Λευχειμονεῖτω πᾶσα γηίνος φύσις,
'Ἐκ πτώσεως τῶν Οὐρανῶν ἐπηρμένη.
'Ὡ γὰρ τὰ πάντα συντετήρηται λόγῳ.
Νᾶουσι ρεῖθροις ἐκπλυθεῖσα πταισμάτων.
Τῶν πρὶν πέφευγε, παμφαῶς λελουμένη.

Διότι, ὅπως ψάλλει ὁ μελωδός τοῦ «ἐξαποστειλα-
ρίου»,

'Ἐπεφάνη ὁ Σωτὴρ, ἡ χάρις ἡ ἀλήθεια,
ἐν ρεῖθροις τοῦ 'Ιορδάνου,
καὶ τοὺς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθεδόντας ἐφώτισε.
Καὶ γὰρ ἦλθεν, ἐφάνη τὸ Φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

'Ἀλλὰ ἡ γενικὴ χαρὰ καὶ ἡ πανήγυρις καὶ
ὁ φωτισμός, τὸν ὁποῖον ψάλλει ἡ 'Εκκλησία, εἶναι
ἀνάγκη νὰ γίνῃ τοῦ καθενὸς χαρὰ ἀτομικὴ καὶ φωτι-
σμός ἀτομικός. Αὐτὸ δὲ θὰ γίνῃ μόνον, ἐφ' ὅσον
ἕκαστος θὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν πηγὴν τῆς χάριτος,
ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζει ἀληθῶς ἡ πραγματικὴ χαρὰ,
«ἣν οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ἡμῶν», καὶ ὁ πραγματικὸς φωτι-
σμός τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας καὶ τῆς θεαρέστου ἀρε-
τοπραξίας. Ἀκούει, λοιπὸν, ὁ ἱερός μελωδός, ὅπως ὁ
ψαλμωδός ἄλλοτε (ψαλμ. κη' 3), τὴν φωνὴν τοῦ Κυ-
ρίου ἐπὶ τῶν ἁγιασθέντων διὰ τῆς Βαπτίσεως Του
ὕδατων, προσκαλοῦσαν, ὅπως ποτὲ διὰ τοῦ προφήτου
'Ἠσαΐου, τοὺς διψῶντας τὴν σωτηρίαν, ἵνα προσεγ-
γίσωσι πρὸς τὴν πηγὴν αὐτὴν τῆς χάριτος καὶ
λάβωσι «Πνεῦμα σοφίας, Πνεῦμα συνέσεως, Πνεῦμα
φόβου Θεοῦ, τοῦ ἐπιφανέντος Χριστοῦ».

Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων
βοᾷ λέγουσα: Δεῦτε λάβετε πάντες
Πνεῦμα σοφίας, Πνεῦμα συνέσεως,
Πνεῦμα φόβου Θεοῦ,
τοῦ ἐπιφανέντος Χριστοῦ.

"Ὅπως, τέλος, πρὸ τῆς ἑορτῆς διὰ τὴν προπαρα-
σκευὴν ὑπάρχουν, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς μεγάλας ἑορτὰς
τὰ «Προεόρτια», τοιοῦτοτρόπως καὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν
ὑπάρχουν τὰ «Μεθεόρτια». Διὰ δὲ τὴν παροῦσαν
ἑορτὴν ἡ ἀμέσως ἐπομένη ἡμέρα εἶναι ἀφιερωμένη
εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ
Βαπτιστοῦ 'Ιωαννου, καὶ μέχρι τῆς δεκάτης τρίτης-
τοῦ μηνὸς 'Ιανουαρίου ἐξακολουθοῦν πρωτὶ καὶ βράδυ
ψαλλόμενα τὰ μεθεόρτια ἄσματα τῶν Θεοφανείων, τὸ
μετὰ τὴν ἑορτὴν Σάββατον καὶ ἡ Κυριακὴ χαρακτη-
ρίζονται ὡς Σάββατον καὶ Κυριακὴ «μετὰ τὰ Φῶ-
τα», καὶ τὴν 14ην 'Ιανουαρίου, χαρακτηριζομένην ἐν
τῷ Τυπικῷ ὡς «ἀπόδοσιν τῆς ἑορτῆς τῶν Θεοφα-
νείων», ἐπαναλαμβάνεται ὀλόκληρος ἡ ἄσματικὴ ἀκο-
λουθία τῆς ἑορτῆς ταύτης εἰς τε τὸν 'Εσπερινόν, καὶ
τὸν "Ορθρον καὶ εἰς τὴν θ. Λειτουργίαν.

E. Γ. Μ.

ΤΟ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΣΩΜΑ

Ὡς πᾶς ὀργανισμὸς διὰ τὴν ἀνάγκη ἔχει ἀνάγκη ἐργατῶν, οὕτω καὶ ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς προαγωγὴν τῶν σκοπῶν αὐτῆς ἔχει ἀνάγκη τῶν καταλλήλων στελεχῶν. Καὶ ναὶ μὲν, ἐφ' ὅσον ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία εἶναι καθαρῶς ἐκκλησιαστικὸς ὀργανισμὸς, ἐργάζεται καὶ στελεχῶν αὐτῆς εἶναι οἱ Κληρικοὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅσοι τῶν λαϊκῶν ὑπηρετοῦσιν ἐν Ἐκκλησιαστικῇ τινι Διακονίᾳ, ἀλλὰ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀποκλειστικῶν αὐτῆς σκοπῶν καὶ θεραπείαν τῶν ἐκάστοτε ἀνά τὴν χώραν ἀναφαινομένων ἀναγκῶν ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἔχει ἀνάγκη εἰδικῶν ἐργατῶν, οἵτινες νὰ εἶναι ἀφιερωμένοι ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτῆς.

Διὸ καὶ ὁ περὶ «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» Νόμος (976)46 ἐν ἀρθρ. 23 προβλέπει «τὸν καταρτισμὸν ἰδίου σώματος ἐξ ἀγάμων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν θεολόγων, εἰδικευμένων περὶ τὰ ἱεραποστολικά ἔργα καὶ ἀφιερωμένων ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας». Ἄμα τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ Νόμου τούτου δὲν ἦτο δυνατόν ἀμέσως νὰ ἰδρυθῇ καὶ τὸ προβλεπόμενον τοῦτο Σῶμα. Ἐπρεπε πρῶτον νὰ θεμελιωθῇ τὸ ἔργον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, νὰ χαραχθοῦν μερικαὶ γενικαὶ γραμμαί, νὰ πραγματοποιηθοῦν ὀρισμένοι ἄμεσοι σκοποί, διὰ τὴν δημιουργηθῶν αἱ προϋποθέσεις τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἱεραποστολικοῦ Σώματος. Ἡδὴ ἐπέστη, νομίζω, ἡ στιγμή καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως τοιοῦτου Σώματος παρίσταται ἐπιτακτικῇ καὶ ζυγρὰ εὐχῇ καὶ ἔντονος ἀπαιτήσις ὑπὸ πολλῶν διατυποῦται. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ὀργανώσῃ συστηματικῶς καὶ νὰ κατευθύνῃ πρὸς ἐνιαίαν κατεύθυνσιν καὶ δρᾷσιν τοὺς πνευματικούς της ἐργάτας, τοὺς κληρικούς, ἀγάμους καὶ ἐγγάμους, οἱ ὅποιοι καὶ ἀποτελοῦν τὴν δύναμιν αὐτῆς. Ἄνευ ὀργανώσεως αἱ δυνάμεις μένουσιν κατατετριμῆναι, ἀνευ καθοδηγήσεως καὶ προγράμματος, διὸ καὶ δὲν δύναται νὰ ἐπιδράσῃ μετ' ὅλον τὸ κύρος καὶ τὴν βαρῦτητα αὐτῶν ἀλλὰ ἀπομεμονωμέναι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀτονοῦν καὶ τέλος χάνονται. Ἡ πεῖρα ἐκ τῆς ἀναστροφῆς μετὰ τῶν Ἱερέων καὶ εἰς τὴν πρωτεύουσιν καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον μοι ἔδειξεν, ὅτι ὑπάρχουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μας ἀρκετοὶ Κληρικοὶ, δυνάμενοι ν' ἀποδώσουν, ἀλλ' οὗτοι εἶναι ἐσκορπισμένοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀφιέμενοι εἰς τὰς ἰδίας των δυνάμεις. Καὶ ναὶ μὲν ἐν τῷ στενῷ κύκλῳ τῆς δράσεώς των δημιουργοῦν τι, τὸ ὅποιον συνήθως, παρερχομένων αὐτῶν, παρασύρεται, δὲν δύναται ὅμως ν' ἀποδώσουν ὅ,τι εἶναι εἰς θέσιν νὰ δημιουργήσῃ, ἐλλείψει γενικῆς καθοδηγήσεως καὶ ἐντάξεως αὐτῶν εἰς ἓν ὀργανωμένον σῶμα. Διὰ τοῦτο ἐπείγουσα παρίσταται ἀνάγκη καὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Ἱεραποστολικοῦ Σώματος καὶ τῆς ἀναβιώσεως τοῦ «Ἱεροῦ Συνδέσμου», τὰ ὅποια θὰ ἐνσωματώνουν τὴν πνευματικὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς τοιαῦτα δὲν θὰ εἶναι συνδικαλιστικὰ σώματα μετ' ἐπιδιώξεως ὕλικῶν συμφερόντων, ἀλλὰ πνευματικαὶ τῆς Ἐκκλησίας κυψέλαι.

Τὸ Ἱεραποστολικὸν τοῦτο Σῶμα δέον, κατὰ τὴν γνώμην μου, νὰ ἀποτελεσθῇ ἐξ ἀγάμων Κληρικῶν

καὶ νὰ διοργανωθῇ ὡς Μοναχικὴ Ἀδελφότης. Εἰς τοῦτο θὰ εἰσέρχονται, μετ' αὐστηρὰν δοκιμασίαν, ἄνδρες ἀνεπίληπτοι τὸν βίον, ἔχοντες βαθυτάτην ἐπίγνωσιν τῶν σκοπῶν, οὓς μέλλουν νὰ ἐξυπηρετήσουν. Τὸ Ἱεραποστολικὸν Σῶμα θὰ τελῇ ὑπὸ τὴν γενικὴν μὲν ἐποπτεῖαν τῆς Ἱεραρχίας Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ὑπὸ τὴν ἄμεσον δὲ μέριμναν καὶ καθοδήγησιν τῆς Ἀποστ. Διακονίας, ἥτις θὰ ἀναλάβῃ τὴν διοργάνωσιν τῆς Μοναχικῆς ταύτης Ἀδελφότητος, τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἐξειδικεύσιν τῶν Μοναχῶν πρὸς ὀρισμένας ἐκκλησιαστικὰς λειτουργίας, ἀναλόγως τῆς κλίσεως ἐκάστου καὶ συμφώνως πρὸς τὸ γενικὸν πρόγραμμα τῆς Ἀποστ. Διακονίας. Οὐδὲν τῶν μελῶν τοῦ Ἱεραποστολικοῦ Σώματος θὰ εἶναι δυνατόν νὰ καταλάβῃ ἐφημεριακὴν τινα θέσιν, ἀλλὰ πάντες θὰ χρησιμοποιῶνται καὶ θὰ ἐξαποστέλλωνται ὑπὸ τῆς Ἀποστ. Διακονίας πανταχοῦ τῆς χώρας, ὅπου αἱ ἀνάγκαι τὸ ἀπαιτοῦν. Ἡ δὲ Ἐκκλησία ἀσφαλῶς θὰ ἀμείψῃ τοὺς οὕτω ἐργαζομένους, καθ' ὃν τρόπον αὐτὴ γνωρίζει.

Τὸ εἰς Μοναχικὴν Ἀδελφότητα διαμορφούμενον Ἱεραποστολικὸν τοῦτο Σῶμα δὲν εἶναι δυνατόν ἀλλαγῆναι νὰ ἐγκατασταθῇ, ἢ ἐν τινι Μονῇ τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἥτις οὕτω καὶ θὰ προσλάβῃ ἓνα τελείως διάφορον χαρακτῆρα, ἓνα πνευματικὸν περιεχόμενον μετ' ὀλίγη ἀνταύγειαν ἀνὰ ὀλόκληρον τὴν χώραν μας. Ἐκεῖ πλέον θὰ εἶναι δυνατόν νὰ λειτουργήσῃ ἐκ νέου ἡ Σχολὴ τῶν Ἱεροκλήτων, Ἐξομολόγων καὶ Κατηχητῶν, ἧς ἡ λειτουργία πρὸς καιρὸν ἀνεστάλη.

Τὰς σκέψεις ταύτας εἶχον τὴν τιμὴν πρὸ πολλοῦ νὰ διατυπώσω ἐν σχετικῷ Ὑπομνήματι πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἥτις πρὸ τῶν ἑορτῶν ἤρχισε νὰ ἐπιλαμβάνηται τοῦ θέματος, ὡς δὲ ἔχω βασίμους ἐλπίδας, μετὰ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐργασιῶν θὰ προβῇ εἰς λήψιν ἀποφάσεων.

Ἡ ἴδρυσις τοῦ προτεινομένου Ἱεραποστολικοῦ Σώματος καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ ἐγγάμου ἐφημεριακοῦ Κλήρου θὰ εἶναι πράξεις ἀνυπολόγιστου σημασίας διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ὧν τὸν καρπὸν ταχέως θὰ ἴδωμεν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι πολλοί, τῶν νεωτέρων ἰδίας Κληρικῶν, τῶν ὁποίων τὴν ψυχὴν ἐθέρμανε ἡ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς Ἀποστ. Διακονίας ἐπιτελουμένη μικρὰ ἀκόμη ἐργασία καὶ τῶν ὁποίων τὰ στήθη διακαίει ὁ πόθος θετικῆς τῆς Ἐκκλησίας μας ἐργασίας, μετ' ἐνθουσιασμὸν θὰ δεχθοῦν τὴν ἴδρυσιν τοῦ Ἱεραποστολικοῦ Σώματος καὶ θὰ διεκδικήσῃ τὴν τιμὴν ν' ἀποτελέσουν αὐτοὶ τὰ πρῶτα τούτου στελέχη.

B. ΒΕΛΛΑΣ

Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν
Γεν. Δ/τῆς τῆς Ἀποστ. Διακονίας

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει πάντως μίαν θρησκείαν. Ἄλλ' ἐάν δὲν ἔχη τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰησοῦ, θὰ ἔχη τὴν θρησκείαν τοῦ Σατανᾶ.

*

Ὅσον καλλίτερα εἶνε τὰ σχολεῖα, τόσον ἐπιτυχέστερον ἐκφράζουν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ περιβάλλοντός των, τῆς ἐποχῆς των.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΠΟΛΑΡΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΛΗΜΝΟΥ, ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΣΑΜΟΥ

Ο Ἀθανάσιος Καπολάρης, Μητροπολίτης Λήμνου (1890—1899), Καστορίας (1899—1900) καὶ Σάμου (1900—1903), ἐγεννήθη ἐν Πύργῳ Σάμου τῷ 1850, ἐκ γονέων Ἀντωνίου καὶ Ἀργυροῦς· ἡ πληροφορία, ὅτι οὗτος ἦτο νόθος υἱός, τοῦ Καπετάν Σταμάτη, δὲν εὐσταθεῖ, προσελθούσα ἐκ λόγων ἤκιστα σοβαρῶν, ἐξ ἀφορμῆς τῆς, ἐν Καστορίᾳ, ἐθνικῆς, ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοινωνικῆς τούτου δράσεως, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ὁ πάππος του ἀπέβη εἰς τῶν πρωτεργατῶν τῆς, κατὰ τῶν Τούρκων, Σαμιακῆς ἀντιστάσεως, κατὰ τὴν περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, ἰδίως δὲ τῆς, κατὰ τὸ ἔτος 1824 (Ἰούλιος) ἀμύνης τῶν Σαμίων.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐπιφανῆ, ἣν κατεῖχεν, ἐν Σάμῳ, θέσιν τοῦ πάππου αὐτοῦ, ὁ πατὴρ του ἦτο ἄσημος καὶ πτωχός· ἴσως δὲ λόγῳ τῆς οικονομικῆς τούτου ἐνδείας, συνουφασμένης ἀσφαλῶς καὶ μετὰ θρησκευτικότητος, κατέφυγεν εἰς τὴν, κατὰ τὴν νῆσον ἐκείνην, εὐρισκόμενῃ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Μεγάλης Παναγίας, ἐν ἣ ἐκάρη μοναχὸς ἐγκαταλείψας, ἄνευ οὐδενὸς προστάτου, τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ συγκειμένην ἐκ τῆς συζύγου του καὶ τοῦ Ἀθανασίου.

Ἡ περίοδος αὕτη, ἀπὸ τῆς οικονομικῆς ἰδίᾳ πλεωρᾶς, ἀπέβη ἢ πλεον τραγικῆ διὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ· δι' ὃ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πατρὸς του, ἀνεχώρησε διὰ Σμύρνην πρὸς καλλιτέρευσιν τῆς ζωῆς του.

Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο ἐκ γενετῆς φύσις ἀνήσυχος καὶ ζωηρὰ, καὶ διὰ τοῦτο αἱ ἀντιξοότητες τῆς ζωῆς οὐδόλως ἀνέστελλον τὴν προσπάθειαν αὐτοῦ πρὸς εὔρεσιν ἐργασίας, ἐπὶ ἐξοικονομῆσει τῶν πρὸς τὸ ζῆν, διότι ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ δείγματα ζωηρᾶς δυναμικότητος· εἶχεν ὅμως καὶ τὸ εὐτύχημα νὰ εἶναι πεπρωτισμένος δι' ὠραιότητος φωνῆς, ἥτις οὐκ ἰσχυρῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν, μετὰ ταῦτα, ἐκκλησιαστικὴν σταδιοδρομίαν του.

Ἐν Σμύρνῃ λοιπὸν εὐρισκόμενος προσελήφθη νεωκόρος ἐν τῷ αὐτόθι ἱερῷ, τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, ναῶ, ἐν ᾧ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Πρωτοψάλτου αὐτῆς Νικολάου, παρ' οὗ ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μουσικὰ μαθήματα, ἅτινα βραδύτερον, ὑπερόχως καλλιεργηθέντα, ἀνέδειξαν τὸν Ἀθανάσιον μέγαν Μουσικοδιδάσκαλον, μαθήματα τοῦ ὁποίου εὐρηγται κατακεχωρημένα ἐν τῇ Μουσικῇ Ἀνθολογίᾳ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Βαμβουδάκη¹.

Ἀπέβη ὅμως εὐτυχέστερος ὁ Ἀθανάσιος, διότι ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Βοηθοῦ Ἐπισκόπου τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Μελετίου, Μυρέων Κυρίλλου τοῦ μετὰ ταῦτα χρηματίσαντος ἀλληλοδιαδόχως Μητροπολίτου Βάρνης, Καστορίας, Λήμνου καὶ Ἀδριανουπόλεως, παρ' οὗ, εἰς ἡλικίαν 20

1. Ἀτυχῶς, πολλὰ χειρόγραφα μουσικῶν τούτου συνθέσεων, ἀπωλέσθησαν, κατὰ τὴν γενομένην, ἐν ἔτει 1901 πυρκαϊᾶν τοῦ, ἐν ᾧ, ἐν Θεσσαλονίκῃ, διέμενε Ξενοδοχείου, κατὰ τὴν χάθοδον αὐτοῦ εἰς Σάμον ἅμα τῇ ἐκλογῇ του ὡς Ἀρχιερέως αὐτῆς ἐξ ἧς διεσώθη, ὡς ἐκ θαύματος.

ἐτῶν ἐχειροτονήθη διάκονος παρακολουθῶν καὶ μαθήματα ἐν τῇ αὐτόθι Εὐαγγελικῇ Σχολῇ, ἐξ ἧς, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τούτων, ἀπεστάλη εἰς τὴν, ἐν Χάλκῃ, τοιαύτην, φοιτήσας εἰς αὐτὴν μόνον ἐπὶ ἐξάμηνον, ἄτε ἀποχωρήσας ταύτης.

Κατὰ τὴν ὑπ' ὅσιν περίοδον ἐμφανίζεται τὸ ζήτημα τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Βάρνης καὶ τῆς, ἐν Ἑλλάδι, ἐγκαταστάσεως αὐτῶν. Ὁ Μυρέων Κύριλλος, ἀποφάσει τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Βάρνης Ἰωακείμ παρεδρεύοντος ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ αὐτῆς, ἀποστέλλεται εἰς Βάρναν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὃν ἠκολούθησεν ὁ Ἀθανάσιος—καὶ ἴσως οὗτος ἦτο ὁ λόγος τῆς ἀποχωρήσεως αὐτοῦ ἐκ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης—μεγάλως βοηθῆσας αὐτὸν πρὸς εὐνοϊκὴν, τοῦ σοβαροῦ τούτου ζητήματος, λύσιν.

Τερματισθείσης οὕτω τῆς, ἐν Βάρνῃ, ἀποστολῆς του κατέρχεται εἰς Ἀθήνας ἐγγραφεὶς εἰς τὴν Νομικὴν τοῦ Πανεπιστημίου αὐτῶν Σχολήν, παρακολουθῶν τὰ ἐν αὐτῇ μαθήματα μόνον ἐπὶ τριετίαν, ὑπηρετῶν συγχρόνως ὡς Πρωτοψάλτης ἐν τῷ Καθεδρικῷ αὐτῶν ναῶ, ἐπὶ Ἀρχιερατείας τοῦ ἀπὸ Μεσσηνίας Προκοπίου Α' τοῦ Γεωργιάδου.

Ἐν ἔτει 1882 (27 Νοεμβρίου) μετατίθεται εἰς Καστορίαν ὁ Βάρνης Κύριλλος, ὅστις, προσκαλέσας παρ' αὐτῶ τὸν διάκονον Ἀθανάσιον, ἐχειροτόνησεν εἰς πρεσβύτερον, ἀναθέσας αὐτῷ καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Πρωτοσυγγέλλου τῆς παροικίας ταύτης. Ἐν αὐτῇ τόσον ὁ οἰκείος Ἱεράρχης, ὅσον καὶ ὁ Ἀθανάσιος εἰργάσθησαν μετὰ τοσοῦτου ζήλου, ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ, ὥστε νὰ καταστήσωσι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ἐπαρχίαν ἐπίζηλον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς, τῆς Μακεδονίας περιφερείαις καταλαβούσαν θέσιν, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ φυλετικὰ στοιχεῖα συνεκρούοντο μετὰ πολλοῦ τοῦ φανατισμοῦ.

Οὐχ ἦττον ὅμως, ἀμφότεροι κατηγορήθησαν, ὅτι ὑπέθαλλον Ἑλλήνας ἐπαναστάτας με ἀποτέλεσμα νὰ καταδιωχθῶσιν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν· καὶ ὁ μὲν οἰκείος Μητροπολίτης, προσκληθεὶς δῆθεν, μετέβη εἰς Κων(σταντι)πόλιν, ἐνῶ ὁ Ἀθανάσιος συλληφθεὶς ἐνεκλείσθη εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Μοναστηρίου· χάρις ὅμως εἰς τὴν εὐφύιαν αὐτοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξιν ὁμογενῶν καὶ ὀθωμανῶν ἀκόμη φίλων του, κατώρθωσε ν' ἀποδείξῃ, ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν εἶχε πρὸς τὰς ἀποδιδομένας αὐτῷ κατηγορίας· πάντως ἢ καθ' ὅλου καὶ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ δράσις συνετέλεσεν, ὥστε νὰ δημιουργήσωσιν ἐχθρούς, ἢ δὲ παραμονὴ αὐτῶν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐπαρχίαν νὰ καθίσταται πλεον ἢ ἐπισηφάλης· δι' ὃ, μετὰ ἐξαετῆ ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν, ὁ Καστορίας Κύριλλος, τῇ 16 Ὀκτωβρίου 1888, μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Λήμνου, παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν Ἀθανάσιον.

Ἐν τούτοις ὅμως, ἢ ἐν αὐτῇ τοῦ Κυρίλλου Ἀρχιερατεία ἦτο ὀλιγοχρόνιος· μόνον ἐπὶ 14μηνον διήρκεσε, διότι τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1890 μετετέθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀδριανουπόλεως, εἰς διαδοχὴν τοῦ ὁποίου ἐξελέγη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ ἐπὶ 12ετίαν παρ' αὐτῷ ὑπηρετῶν ὡς Πρωτοσύγγελλος

'Αθανάσιος, ὄν, μετ' ἄλλων ἁγίων αὐτοῦ ἀδελφῶν, ἐχειροτόνησεν εἰς Ἀρχιερέα ἐν τῷ Πατριαρχικῷ ἱερῷ ναῷ¹.

Ἦδη ὁ 'Αθανάσιος, ὡς ὑπεύθυνος πλέον ποιμενάρχης, ἐπιλαμβάνεται μετὰ ζήλου τοῦ ἔργου αὐτοῦ· ἐκ πτωχῶν προσερχόμενος γονέων καὶ μὴ δυναθῆναι ν' ἀποκτήσῃ θεολογικὴν μόρφωσιν, ἀπαραίτητον δι' Ἀρχιερέα, ἠθέλησεν ἵνα ἱκανοποιηθῆ διδῶν εἰς ἄλλους τοιαύτην· δι' ὃ καὶ ἡ προσοχὴ του ἐστράφη ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν, ἴδρυσεν δὲ πρὸς τοῦτο, τῇ ἀρωγῇ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ πλουσίων Λημνίων, τῶν Ἀσπικῆν καὶ Ἀντωνιάδειον Σχολᾶς καὶ ἄλλα σχολεῖα εἰς τὰς κοινότητας τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ· ἐβόηθησε πολλούς, ἰδίως ἐξόδοις, ὅπως μορφωθῶσιν, ἐξ ὧν ἀρκετοὶ ἀνωτάτας ἐν τῇ πολιτεῖα κατέλαβον θέσεις.

Ἀλλὰ καὶ πρὸς περίθαλψιν τῶν πτωχῶν ἀπέβλεψε, βοηθῶν τούτους παντοιοτρόπως, διὰ τῆς προσωπικῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ συμπαραστάσεως καὶ τῆς τῶν ἐπαρχιωτῶν του τοιαύτης· μέγα μέρος δὲ τοῦ χρόνου διέθετεν εἰς περιοδείας, ἐπιλύων τυχόν διαφορὰς μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ ἐπιλαμβάνόμενος τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν.

ὑπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Μητροπολίτου Λήμνου εὐρίσκομεν τὸν 'Αθανάσιον Συνοδικόν, τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, συνέδρον κατὰ τὸ ἔτος 1895 καὶ ὑπογράφοντα εἰς τὴν, κατ' Αὐγουστον, τοῦ ἔτους τούτου ἐκδοθεῖσαν Πατριαρχικὴν καὶ Συνοδικὴν ἐγκύκλιον, ἀπαντητικὴν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ ΙΓ' τοιαύτην, περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν².

Ὡς Ἀρχιερεὺς τῆς ἐπαρχίας ταύτης παρέμεινε μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1899, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2864 καὶ ἀπὸ 26 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, Πατριαρχικοῦ, πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Διόδωρον, Γράμματος, διαλαμβάνοντος αὐτοῦ προκατόχου αὐτῆς, νῦν ἱερωτάτου Μητροπολίτου Καστορίας κυρίου 'Αθανασίου, ὅτε, ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως αὐτοῦ ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινίου τοῦ Ε' τοῦ Βασιλάδου, μετετέθη εἰς τὴν τῆς Καστορίας τοιαύτην καὶ οὐτινος διάδοχος ἐγένετο ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Πατριάρχου τούτου, Διόδωρος Μάσχος³.

Ὁ 'Αθανάσιος, ἀπελθὼν τῆς Λήμνου, μετέβη εἰς Κωνίην ἐφησυχάζων, μὴ ἐπιθυμῶν ὅπως μεταβῆ εἰς τὴν, δι' ἣν ἐξελέγη, παροικίαν, διότι λόγῳ τῆς, ἐν αὐτῇ, ὡς Πρωτοσυγκέλλου, προϋπηρεσίας, ἐγνώριζεν, ὅτι ἡ Ἀρχιερατεία αὐτοῦ θὰ ἐξελισσετο ἀνωμάλως. Τέλος, παρὰ τὰς ἀρχικὰς αὐτοῦ ἀντιρρήσεις πεισθεῖς,

ἰδίως ὑπὸ τοῦ φίλου του 'Αλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ, μετέβη καὶ ἀνέλαβε τὴν διαποίμανσιν τῆς Μητροπόλεως Καστορίας.

Ἡ ἐν αὐτῇ ὁμῶς κατάστασις ἦτο ἀπείρως ζωηρότερα ἐκείνης, ἣν οὗτος ἐφαντάζετο· αἱ βουλγαρικαὶ καὶ ρουμανικαὶ μειονότητες διεξῆγον ἐντονὸν ἀγῶνα, πρὸς ἐπιβολὴν τῶν ἀπόψεων αὐτῶν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ προκατόχος, τοῦ 'Αθανασίου, Μητροπολίτης Καστορίας, ὑπέικων εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν καιρῶν, καθιέρωσεν, ὅπως, τὴν μὲν μίαν ἐβδομάδα αἱ ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς, ἱεραὶ ἀκολουθίαι τελῶνται ἑλληνιστί, τὴν δ' ἄλλην βουλγαριστί, ἐκτός ἐάν ἤθελεν ἱερουργήσει ὁ Μητροπολίτης, ὅτε αὐταὶ θὰ ἐτελοῦντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Ἡ ὑπάρχουσα ὁμῶς, ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ, κατάστασις ἀπῆρσε κατὰ τὴν Ἀθανασίῳ, ἐπιθυμοῦντι, ὅπως πάντοτε ἢ ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς λατρεία ἐπιτελῆται μόνον ἑλληνιστί. Καὶ πρὸς τοῦτο, παρὰ τὰς προσωπικὰς αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ προσπάθειας, ἴδρυσεν παραλλήλως καὶ Σύλλογον, τύποις μὲν φιλανθρωπικόν, οὐσίᾳ δὲ ἐθνικόν, τὰ χρήματα τοῦ ὁποίου διέθετε πρὸς ἐθνικοὺς σκοποὺς.

Περιοδεύων τὰς κοινότητας τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ, παρὰ τὸν βουλγαρικὸν ἀντιπερισπασμὸν καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, προέτρεπε τοὺς Ἕλληνας πρὸς ἀντοχήν, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ταχείας τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν πόθου ἱκανοποιήσεως. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἐθνικὴ τούτου δράσις ἦτο λίαν ἀποτελεσματικὴ· ἄλλως τε, ὁ 'Αθανάσιος, ἐργαζόμενος μετ' ἀφοσιώσεως, εὐρίσκετο ἐντὸς τῆς ἀκτίνος τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ἰδιοσυγκρασίας ἐλκόμενος καὶ εὐχαριστοῦμενος ἐκ τῶν τοιούτων ἀγώνων.

Παραλλήλως ὁμῶς πρὸς τὴν, ἀνωτέρω, δράσιν αὐτοῦ, καὶ ὁ κοινωρικὸς τομεὺς ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν του, βοηθοῦντος καὶ ἐνισχύοντος κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς· ἡ προσωπικότης αὐτοῦ ἐπεβάλλετο πάντοτε, ὥστε, παρὰ τὴν σφοδρὰν τῶν πολιτικῶς διίσταμένων μερίδων ἀντίθεσιν, νὰ ἐπιτυχάνῃ τὴν συμφιλίωσιν αὐτῶν.

Ἡ τοιαύτη τοῦ 'Αθανασίου ἐν Καστορίᾳ δράσις κατέστη γνωστὴ καὶ εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ Σαμίους, οἵτινες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιερέως αὐτῶν Γαβριήλ, ἀνενεχθέμενος πρὸς τὴν Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, παρεκάλεσαν αὐτὴν, ὅπως μεταθέσῃ τὸν 'Αθανάσιον εἰς τὴν Μητρόπολιν Σάμου· καὶ πραγματικῶς, κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1900 ἀνέλαβε τὴν διαποίμανσιν ταύτης· ὅτι δὲ τότε μετετέθη εἰς Σάμον, τὸ πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθ. 6772 καὶ ἀπὸ 28 Νοεμβρίου 1900 Πατριαρχικόν, πρὸς τὸν Λήμνου Διόδωρον, Γράμμα, ἐν ᾧ διαλαμβάνονται ὅτι «... ὁ ἐν Χ' ἀδελφὸς ἱερωτάτος Μητροπολίτης Σάμου κύριος 'Αθανάσιος ἐκ τῆς ἐπαρχίας Λήμνου, ἦν ἄλλοτε ἐποίμανεν, ἔχει λαμβάνειν ὑπόλοιπον Ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἐκ γροσίων 17255, ἀνάλογον πέντε μηνῶν τοῦ ἔτους 1899...».

Καὶ εἰς τὴν Σάμον εἰργάσθη μετὰ τῆς αὐτῆς, ὡς πάντοτε, πνοῆς καὶ ἀγάπης· παρὰ τὸ μικρὸν δὲ τῆς, ἐν αὐτῇ, Ἀρχιερατικῆς του ζωῆς κατέβαλε προσπάθειαν πρὸς βελτίωσιν ἰδίως τῆς θέσεως τῶν ἱερέων· συνεκάλεσεν εἰς τὴν Ἱ. Μονὴν τῆς Μεγάλης Παναγίας

1. Γεωργ. Παπαδοπούλου: Ἡ σύγχρονος Ἱεραρχία τῆς Ὁρθόδοξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀθήναις 1895 Τόμ. Α'. σ. 636. Χρ. Μπονά: Ὀνομαστικὸς κατάλογος Ἐπισκόπων ἐν «La Croix» ἔτ. 1947. Τόμ. Β' καὶ Γ'. σ. 189.

2. Ἰωάν. Καρμίρη: Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθόδοξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀθήναις 1953 Τόμ. Β'. σ. 146. Ἀρχιμ. Εὐσταθ. Μεταλληνού: Ἀπάντησις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Κων/πόλεως πρὸς τὴν Παπικὴν ἐγκύκλιον περὶ ἐνώσεως. Ἐν Μαγχεστρία 1896 σ. 66.

3. Μητροπολίτου πρ. Λήμνου Βασιλείου: Διόδωρος Μάσχος Μητροπολίτης Λήμνου, ἐν «Ἐκκλησίᾳ», ἔτ. 1954, ἀριθ. φύλ. 23-24, σ. 370.

ΕΚ ΤΩΝ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΕΦΕΣΟΥ ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ

'Ασχολούμενοι περί τὰ δογματικοπολεμικά συγγράμματα καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ὀρθόδοξον διδασκαλίαν τοῦ Μάρκου Ἐφέσου τοῦ Εὐγενικοῦ¹ ἀνεύρομεν καὶ μίαν ἀνεκδοτον ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Σιναίτην μοναχὸν Ἰωακείμ, ἀναφερομένην εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Φώτων καὶ τὴν πρὸ αὐτῆς νηστείαν, ἣν δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, ἐπὶ τῇ παρεμπιπτούσῃ ἑορτῇ τῶν ἁγίων Θεοφανείων. Ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ κειμένου τῆς ἐπιστολῆς, εἶχεν ἀναφυῆ διαφωνία μεταξύ τοῦ Σιναίτου μοναχοῦ καὶ πνευματικοῦ Ἰωακείμ καὶ τοῦ ἐκ Κρήτης ἱερομονάχου Νείλου περὶ τῆς κατὰ τὸ ἅγιον δωδεκαήμερον, ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανείων, τηρητέας νηστείας². Ὡς ἐκ τούτου δὲ ὁ πρῶτος ἀπετάθη δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν σοφὸν Μητροπολίτην Ἐφέσου Μάρκον, παρακαλῶν αὐτὸν ὅπως ἀποφανθῆ ἀδεντικῶς ἐπὶ τῆς διχογνωμίας ταύτης. Ἀπαντῶν λοιπὸν διὰ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς τοῦ ὁ Μάρκος Εὐγενικός διδάσκει, ὅτι κατὰ παράδοσιν, κρατήσαντες ἐκπαλαί ἀπὸ τῶν Πατέρων ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπιτρέπεται κατάλυσις καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας τοῦ δωδεκαήμερου, ὑπολογιζομένου ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων μέχρι καὶ τῆς ἑορτῆς τῶν Φώτων συμπεριλαμβανομένης.

1. Πρβλ. καὶ Ἰω. Κ α ρ μ ι ρ η, Τὰ Δογματικά καὶ Συμβολικά Μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1952, τ. Α' σ. 349 ἔξ.

2. Βλέπ. καὶ Π η δ α λ ι ο ν, ἔκδ. β', Ἀθῆναι 1841, σ. 407, σημ. 1.

συνέδριον αὐτῶν, πρὸς ἀνταλλαγὴν γνώμων ἐπὶ τῶν προβλημάτων αὐτῶν ἔθεσε τὰς βάσεις ἰδρύσεως ταμείου τούτων, καὶ γενικῶς ἀπέβλεψε πρὸς ἐξύψωσιν αὐτῶν.

'Ατυχῶς, τὴν ποικιλόμορφον τούτου δρᾶσιν διέκοψεν ὁ, κατὰ τὴν 10ην Φεβρουαρίου 1903 αἰφνίδιος αὐτοῦ θάνατος, διότι ὀλισθήσας ἐκ τῆς κλίμακος τοῦ Μητροπολιτικοῦ αὐτοῦ οἰκήματος ἔμεινεν ἄπνους· οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Πύργου, δηλ. τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, τὸν μετέφερον πεζῇ καὶ ἐπ' ὤμων ἀπὸ Βαθέος μέχρι τούτου, καὶ ἐνεταφίασαν αὐτὸν ἐξωθεν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου», ἔνθα καὶ ὁ τάφος αὐτοῦ ἀκόμῃ εὑρίσκεται.

Αὕτη εἶναι ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀθανασίου Καπολάρη, ὡς Μητροπολίτου Λήμνου, Καστορίας καὶ Σάμου· δυναμικός κατὰ τὸν χαρακτῆρα, ἀγαθὸς κατὰ τὴν ψυχὴν, ἀκέραιος κατὰ τὰς πεποιθήσεις, διῆλθε τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ σταδιοδρομίαν ἐργαζόμενος ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους¹.

† Ὁ πρ. Λήμνου ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

1. Ἀριετὰς πληροφορίας περὶ τῆς ζωῆς καὶ δράσεως τοῦ Ἀθανασίου μοι παρέσχεν ὁ θεολόγος κ. Πλούταρχος Βεργῆς, πρὸς δν, καὶ ἀπὸ τοῦ χώρου τούτου, ἐκφράζω ἐνθέρμους εὐχαριστίας.

Διευκρινίζει δὲ, ὅτι, καὶ ὅταν ἀκόμῃ ἡ τελευταία αὕτη μεγάλη ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων συμπέσῃ ἐν Τετάρτῃ ἢ Παρασκευῇ, ἐπιτρέπεται ἡ κατάλυσις, ὡς συμβαίνει καὶ κατὰ τὰς ἰδίας ἡμέρας τῆς Τυρινῆς. Ἐξαιρέσειν μόνον ἀποτελεῖ ἡ παραμονὴ τῶν Φώτων, καθ' ἣν ἐπιβάλλεται νηστεία πάντοτε, ἀκόμῃ καὶ ἐν ἣ περιπτώσει ἤθελε συμπέσῃ αὕτη ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτῳ ἢ Κυριακῇ, συμφώνως πρὸς τὸν τοῦ ἁγίου Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας πρῶτον κανόνα ἢ «προσφώνησιν, τῶν ἁγίων Θεοφανείων ἐπιστάντων ἐν Κυριακῇ»¹.

Προσθετόν, ὅτι, ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω κυρίου ἐρωτήματος, ὁ μοναχὸς Ἰωακείμ ἐζήτει παρὰ τοῦ Μάρκου Ἐφέσου καὶ ἀντιμίνσιόν τι ἢ ἥρώτα τι σχετικὸν περὶ αὐτοῦ. Ἀπαντῶν λοιπὸν καὶ εἰς τοῦτο, ὁ Μάρκος Εὐγενικός γράφει, ὅτι δὲν εἶχεν ἄδειαν τοῦ ἱεροπρακτεῖν ἐν τῇ πόλει, ἐν ἣ τότε διέμενε. Τοῦτο βοηθεῖ ἡμᾶς νὰ προσδιορίσωμεν τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς τῆς ἐπιστολῆς. Διότι τοιαύτη ἀπαγόρευσις φαίνεται, ὅτι εἶχεν ἐπιβληθῆ εἰς τὸν Μάρκον τὸν Εὐγενικὸν κατὰ τὴν διετίαν τοῦ περιορισμοῦ του ἐν τῇ νήσῳ Λήμνω ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου, πεισθέντος πρὸς τοῦτο παρὰ τῶν ἐνωτικῶν καὶ λατινοφρόνων ὑπὸ τὸν νεωστὶ ἀνελθόντα τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνην Κυζίκου, ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεώς του κατὰ τῆς ψευδοῦς Φλωρεντινῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνώσεως. Τοῦτο δ' ὡς γνωστὸν ἐγένετο κατὰ τὰ ἔτη 1440—1442. Ἐπομένως κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ ἐξόριστος Μάρκος ἔγραψε καὶ τὴν παρούσαν ἐπιστολὴν του, τὸ κείμενον τῆς ὁποίας περιεσώθη ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 32 κώδικι φυλ. 3033 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κων)πόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου², ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ δημοσιεύεται κατωτέρω:

† **Μάρκου τοῦ Ἐφέσου πρὸς τινὰ Ἰωακείμ Σιναίτην**

† Τῷ τιμιωτάτῳ ἐν μοναχοῖς καὶ πνευματικοῖς, ἐμοὶ δὲ ποθειωτάτῳ.

Ἀδελφὲ κύριε Ἰωακείμ.

Εὐχομαι τῷ Θεῷ ὅπως ὀγιαίνῃ ἡ ἀγιωσύνη σου καὶ σωματικῶς· οὐ τῷ ἔλλει καὶ ταῖς σαῖς εὐχαῖς ὀγιαίνω καὶ αὐτὸς μετρίως τῷ σώματι.

Τὰς γραφὰς τῆς ὑμῶν ἀγιότητος ἐδεξάμην καὶ ἔμαθον ἐξ αὐτῶν περὶ ὧν ἔγραψες. Γίνωσκε ὄν περὶ τοῦ ἀντιμίνσιον, ὡς ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἐν τῇ πόλει ἄδειαν ἐνεργεῖν τι ἱερατικῶν ὅλων καὶ δι' αὐτοῦ οὐ δυνάμεθα τοῦ ποιῆσαι. Καὶ μετ' ὀλίγον.

Περὶ δὲ τῶν ἑορτῶν τῶν Φώτων γίνωσκε, ὡς καθὼς παρελάβομεν παρὰ τῶν Πατέρων ἡμῶν, οὕτως τηροῦμεν ἐν πάσαις ταῖς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίαις, ἵνα καταλύομεν τὸ δωδεκαήμερον ὅλον, πλὴν τῆς τελευταίας, ἣτις ἐστὶν ἡ παραμονή. Ταύτην γὰρ νηστεύομεν κἂν ἐν Σαββάτῳ τύχη ἢ Κυριακῇ, κατὰ τὸν κανόνα τοῦ Θεοφίλου. Ἀντ' αὐτῆς δὲ καταλύομεν ὡς δωδεκάτην καὶ τελευταίαν αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, κἂν ἐν Τετράδι

1. Π η δ α λ ι ο ν, σ. 406/7, Γ. Α. Ρ α λ λ η καὶ Μ. Π ο τ λ ῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, Ἀθῆναι 1854, τ. Δ', σ. 342.

2. Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, Πητρούπολις 1899, τ. Δ' σ. 47)8.

τόχη ἢ Παρασκευῇ. Τὴν δὲ Παρασκευὴν, ἐν ἣ τὰ τροπάρια καὶ τὴν ἐνάτην σὺν τῷ ἑσπερινῷ ψάλλομεν, οὐκ ὀφείλομεν νηστεύειν, ἐντὸς τῶν δώδεκα ἡμερῶν οὕσαν. Εἰ δὲ τις προβάλοι τὸ τὴν ἐνάτην καὶ τὸν ἑσπερινόν, ἐνθυμηθῆτω ὡς τῇ Τετράδι καὶ τῇ Παρασκευῇ τῆς Τυρωῆς ἐνάτην καὶ ἑσπερινόν ψάλλομεν, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον τυρόν καὶ ὠὰ ἐσθίωμεν. Οὐκ ὀφείλομεν οὖν προσέχειν τῷ ἱερομονάχῳ Νείλω, Κρητικῷ ὄντι καὶ σαβουροκεφάλῳ τυχόν. Αἱ δὲ ἀγίαί σου εὐχαὶ εἶησαν μεθ' ἡμῶν.

Ἐν συνεχείᾳ δημοσιεύομεν καὶ τοὺς ἐπομένους ἱαμβικούς στίχους τοῦ αὐτοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ εἰς τὸν ὅσιον Ὀνούφριον, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 386 κώδικος φύλ. 60B τῆς αὐτῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐν Κων)πόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου:

Στίχοι ἱαμβικοὶ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Πόημα τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν κυροῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, Μητροπολίτου Ἐφέσου.

Ἡ τῶν Χερουβὶμ ὑπερανωχισμένη, καὶ τῶν Σεραφίμ τοῦ Θεοῦ τῶν πυροφόρων

ἢ τῆς ἀράς λύσασα τὴν ἀκοσίαν, καὶ τῷ γένει βλύσασα τὴν ἀφθαρσίαν

ὁ παρθενικὸς τοῦ Βασιλέως θρόνος, ὁ μυστικὸς θάλαμος

ἢ θεία κλίμη, ἦν Ἀγγέλων φρίττοντα κυκλοῦσι στίφη

τῆς φύσεως ὁ κόσμος, ἢ κοινὴ χάρις

ἢ παντοδαπὴ τῶν τεραστίων χύσις, ἢ σωστικὴ δύναμις

ἢ καινὴ κτίσις, ἢ τοῦ γένους πόρρωθεν ἐξευλεγμένη ὁ τῆς καθαρότητος ὠραῖος τόπος

τὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς, ἀντιφάρμακον πάθος

τὸ λαμπρὸν ἀπάνθισμα, τὸ βροντὸν τέρας

ἢ τῆς φλεγμονῆς ὑπερέτρα

ἢ ζῶσα πηγὴ τῶν φιλανθρωπευμάτων, δι' ἧς μεθ' ἡμῶν τῆς πνοῆς ὁ Δεσπότης.

Ἐδει μὲν ἦν σέσωκας ἀνθρώπων φύσιν,

τῇ σῇ φύσει πρόποντας ἀθροίζειν φόρους.

Ἐπεὶ δὲ νικᾷς πανταχοῦ κατὰ κράτος,

τὰ γούν κατὰ δύναμιν εὐσπλάγγως δέχου,

καὶ τοῦτον οἰκεῖν ἀξιοῦσα τὸν δόμον,

ἀφ' ἐστίας, ὃ φασιν, ἡμᾶς εὐλόγει.

Εἰς τὸν μέγαν Ὀνούφριον, τοῦ αὐτοῦ.

Τὴν τῶν καλῶν γύμνωσιν ἡμφιεσμένον,

εὐκοσμε κοσμήσας με, γυμνὲ τρισμάκαρ,

μᾶλλον δὲ φιλόγυμνε, τὸν σὸν οἰκέτην

δείξας με γυμνὸν τῶν παθῶν τῆς αἰσχύνης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΜΙΡΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

1. Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως, αὐτόθι σ. 351/2.

Αἱ ψυχαί, τὰς ὁποίας ἐπιθυμεῖ νὰ σώσῃ ἡ Ἐκκλησία, εἶναι ἀπέριτος πολῦτοι διὰ τὸν Θεόν.

Η Β' ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (*)

Β'.

Ἡ συμμετοχὴ τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ δργάνωσις τοῦ Συνεδρίου καὶ τὸ κύριον θέμα.

Ἐσημειώσαμεν ἤδη εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον διατὶ κατ' ἀρχὴν μετέχομεν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διατὶ δὲν μετέχει ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ προσθέσωμεν, ὅμως, ὅτι καίτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων αὐτὴν τὴν φορὰν ἦτο μεγαλύτερος ἐκείνου τοῦ Amsterdam (1948) ἐν τούτοις ἀπουσίαζον, ὡς συνέβη καὶ ἄλλοτε οἱ ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν Ρωσίας, Ρουμανίας, κλπ., ἦτοι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ «Σιδηροῦ Παραπετάσματος». Δὲν ἔχω ὅμως ἀμφιβολίαν, ὅτι ἂν εἶχον σχετικὴν ἐλευθερίαν, θὰ μετέιχον τῶν Συνεδρίων τῆς Οἴκ. Κινήσεως.

Ἐν τούτοις πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὅπως εἰς τὸ Amsterdam παρέστησαν ἐντεταλμένοι ἐπισκέπται καὶ παρατηρηταὶ τῶν Σέρβων, οὕτω καὶ εἰς τὸ Συνεδριον τοῦ Evanston ἔλαβον μέρος ἐπισκέπται καὶ παρατηρηταὶ Ρουμάνοι, Βουλγαροὶ καὶ Σέρβοι, προερχόμενοι ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας τῆς Δύσεως.

Ἀπουσίαζον ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὰς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων. Εἶναι ὅμως ἀξιοσημείωτον, ὅτι μετέσχον τοῦ Συνεδρίου αἱ προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι (Εὐαγγελικαὶ καὶ Μετερρυθμισμέναι) Οὐγγαρίας, Τσεχοσλοβακίας καὶ Γιουγκοσλαβίας (ἴδε Who's who ἐκδ. β' ἔνθα οἱ κατάλογοι τῶν συμμετασχόντων).

Οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας, Κύπρου, Ἑλλάδος καὶ τῶν Ρωσικῶν παροικιῶν τῆς Β. Ἀφρικῆς ἀνήλθον εἰς 24, μετέσχον δὲ τῶν τμημάτων τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν τμημάτων τῆς Νεολαίας. Πρέπει ὅμως νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀρθοδόξων ἦτο πάντοτε μικρὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸν ὄγκον ὃν ἀντιπροσωπεύουν καὶ τὸν ὅλον ἀριθμὸν τῶν μελῶν (ἀντιπροσώπων) τοῦ Συνεδρίου (863 κληρ. θεολόγοι, 203 λαϊκοί, 204 γυναῖκες ἦτοι 1270), εἰς οὓς δέον νὰ προστεθοῦν 25 παρατηρηταὶ καὶ μέγας ἀριθμὸς ἐπισκεπτῶν.

Τοιουτοτρόπως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ὠραίας κηπουπόλεως τοῦ Evanston συνεκεντρώθημεν περὶ τοὺς δύο χιλιάδες ἀντιπρόσωποι, παρατηρηταί, ἐπισκέπται καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Νεολαίας, οἱ ὅποιοι ἐφιλοξενήθημεν ἀνέτως εἰς τὰ κτήρια τοῦ Βορειοδυτικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Evanston (κάτοικοι 70 χιλιάδες).

Ἡ διαμονὴ ἦτο θαυμασία καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κατοίκων ὑπῆρξε μέγα, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ παρακολούθησις τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ἐκ μέρους τῶν ἐνδιαφερομένων ἐσήμαινε τὴν καταβολὴν ἐνὸς δολλαρίου καθ' ἑκάστην.

Αἱ συνεδρίαί τῆς ὀλομελείας τῆς Β' Γεν. Συνελεύσεως ἐγένοντο εἰς τὴν τεραστίαν ὄντως αἴθουσαν

* Συνέχεια τῆς σελίδος 349 τοῦ προηγούμενου ΛΑ' τόμου (1945).

Mican Memorial Hall, κειμένην εἰς τὸ ἄκρον τῆς πόλεως, ὅπου μετεφερόμεθα διὰ λεωφορείων ἀνηκόντων εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Συνεδρίου.

Ἀντιλαμβάνεται τις πόσον δυσχερὴς ἦτο ἡ παρασκευὴ καὶ ἡ πραγματοποίησις ἐνὸς τόσο πολυπληθοῦς συνεδρίου καὶ πόσον μεγάλη ἐξόδα ἀπῆτει τοῦτο¹. Τὸ Παγκόσμιον ὅμως Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει ἱκανοὺς ὀργανωτὰς μὲ πλουσίαν πείραν, τὰ οικονομικὰ δὲ μέσα παρέχουσι πᾶσαι μὲν αἱ Ἐκκλησίαι, μάλιστα δὲ αἱ ἀμερικανικαί, ἐν αἷς ἐξέχουσιν καταλαμβάνουσι θέσιν αἱ μεθοδιστικαὶ καὶ ἐπισκοπελιαναί. Αἱ Μεθοδιστικαὶ Ἐκκλησίαι εἶναι ἰδιαιτέρως ἰσχυραὶ ἐν Ἀμερικῇ καὶ μάλιστα ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Σικάγου καὶ τοῦ Evanston, ὑπὸ ἐποψιν ὄχι μόνον οικονομικῶν δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶν. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσω, ὅτι ὁ ἰσχυρὸς ἀνταγωνισμὸς προτεσταντῶν καὶ ρωμαιοκαθολικῶν, ὁ ὑφιστάμενος ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Σικάγου, συνέβαλεν εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ ρωμαιοκαθολικοῦ ἐπισκόπου τοῦ Σικάγου Καρδινάλιου Stridi ἀπαγόρευσιν εἰς τοὺς παπικοὺς ὄχι μόνον νὰ παραστῶσιν ὡς παρατηρηταί, ὡς ἀναμφιβόλως θὰ ἐπεθύμουν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπλοῦ ἐπισκέπται νὰ ἔλθουσιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Evanston. Ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Βατικανοῦ τοῦ 1949 ἄφινεν εἰς τοὺς κατὰ τόπον ἐπισκόπους νὰ καθορίζουν τὰς προϋποθέσεις συμμετοχῆς καὶ τοιουτοτρόπως ἦτο δυνατόν νὰ ἀποτραπῆ ἡ συμμετοχὴ παρατηρητῶν!

Ἡ πρώτη Γεν. Συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ γενομένη ἐν Amsterdam τῆς Ὀλλανδίας ἦτο ἡ ἰδρυτικὴ τοῦ εἰρημένου Συμβουλίου, καὶ διὰ τοῦτο ἐψῆφισε τὸ καταστατικὸν αὐτοῦ.

Ἡ Β', ἥτοι ἡ ἡμέτερα, Γεν. Συνέλευσις, κύριον ἔργον αὐτῆς εἶχε νὰ ἐξετάσῃ τί συνετελέσθη κατὰ τὰ ἐξ διαρρεύσαντα ἔτη καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν συμπερασμάτων νὰ καθορίσῃ τὴν μελλοντικὴν του πορείαν, ἐν ὧσιν καὶ τῶν συγχρόνων προβλημάτων.

Ἐνεκα τούτου, ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Γενεύῃ ἐδρεύοντος Κέντρου τῆς Ὀργανώσεως ὑπ' ὄψει τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου πλῆθος ἐκθέσεων, μελετῶν, εἰσηγήσεων περὶ τοῦ τρόπου ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν τμημάτων καὶ ἐπιτροπῶν (Arbeitsbuch) αὐτοῦ μετὰ προγράμματος λεπτομεροῦς περὶ τῶν καθ' ἡμέραν συνεδριῶν, καὶ φυσικὰ ὀρίσθη ἐν κεντρικῶν θέμα, τὸ ὁποῖον ἐδημιουργήσῃ τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἔδιδε τὸν τόνον τῆς ἐνότῃτος τοῦ Συνεδρίου μας. Ὁρθῶς δὲ ἐξελέγη ὡς τοιοῦτο θέμα «Ὁ Χριστὸς ἡ ἐλπίς τοῦ κόσμου». Λέγομεν δὲ ὀρθῶς, διότι πρᾶγματι εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῆς διαιρέσεως τοῦ κόσμου καὶ τῆς κρίσεως τοῦ πολιτισμοῦ, μόνη ἐλ-

πίς τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ δώσῃ παρηγορίαν καὶ θάρρος εἰς τὸν δοκιμαζόμενον κόσμον τοῦ ἀτομικοῦ αἰῶνος. Ἡ ταραστία, ἡ ἀλματώδης πρόοδος τῆς τεχνικῆς, δυναμένη νὰ χρησιμοποιηθῆ εἰς τὴν εἰρηρικὴν εὐημερίαν τῆς Ἀνθρωπότητος, παρίσταται ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθῆται ὡς πηγὴ ἰσχύος στρατιωτικῆς ἀνευ τῆς ὁποίας ὁ περιβαλλόμενος τὸ ἔνδυμα τοῦ κομμουνισμοῦ ρωσικὸς ἱμπεριαλισμὸς, μὲ τὴν ὄχι μόνον ἀμετάβλητον ἀλλὰ ἐπαυξηθεῖσαν δύναμιν πρὸς παγκόσμιον κυριαρχίαν, ἀπειλεῖ τὸν κόσμον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχει σχετικὴ ἐλευθερία σκέψεως, θρησκείας, καὶ ἐργασίας καὶ δημοκρατικῆς διακυβέρνησις.

Τὸ κεντρικὸν θέμα τοῦ Συνεδρίου ἐμελέτησεν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως 25μελῆς ἐπιτροπῆς, ἐργασθεῖσα ἐπὶ τετραετίαν. Ἐν αὐτῇ ἀντεπροσωπεύθη ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία διὰ τῶν καθηγητῶν Ἀμ. Ἀλιβιζάτου καὶ πατρὸς Florovsky, κοσμήτορος τῆς Ρωσικῆς Ὁρθόδοξου Θεολ. Σχολῆς τοῦ Ἀγ. Βλαδμηῆρου τοῦ Columbia University. Ἡ ἐκθεσις αὕτη ἀπετέλει τὸ β' σχέδιον, τὸ ὁποῖον περιέλαβε τὰς παρατηρήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶχον γίνεαι ἐπὶ τοῦ ἐν Drolle τῆς Ἑλβετίας συνταχθέντος σχεδίου, ὅπερ ἀπεστάλη εἰς τὰς Ἐκκλησίας (ἴδε Β. Ἰωαννίδου Παρατηρήσεις εἰς τὴν Ecumenical Review 1952 σ. 171).

Αἱ ἐργασίαι τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἤρχισαν διὰ μιᾶς πανηγυρικῆς τελετῆς εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν τῶν Μεθοδιστῶν μὲ ὀμιλητὴν τὸν σπουδαῖον ἐπίσκοπον τῶν Μεθοδιστῶν, G. Bromley Oxnam, ἕνα τῶν σπουδαιότερων θεολόγων τῆς συγχρόνου Ἀμερικῆς καὶ ἕνα ἐκ τῶν ἐξ προέδρων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ διαπρεπὴς θεολόγος ἔλαβεν ὡς ἐπίκαιρον θέμα τῆς πανηγυρικῆς καὶ εἰσιτηρίου ὀμιλίας του τὸ «Προσιθέμεθα νὰ παραμείνωμεν μαζὺ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ».

Εἶτα, τὸ Συνέδριον, κατὰ τὸ ὑφιστάμενον σχέδιον, ἐσχημάτισε 15 ομάδας πρὸς μελέτην τῆς εἰσηγήσεως τοῦ κυρίου θέματος.

Αἱ σημαντικαὶ παρατηρήσεις τῶν ομάδων τούτων συνεχωνεύθησαν ὑπὸ τῆς συντονιστικῆς ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία συνέταξε τὴν τελικὴν ἐκθεσιν πρὸς τὴν Συνέλευσιν. Ἐπὶ τούτων ἐπέφερον ἡ ὀρθόδοξος Ἀντιπροσωπεῖα τὰς παρατηρήσεις τῆς εἰς τὴν δῆλωσιν, ἡ ὁποία ἐδημοσιεύθη ἤδη εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον.

Περαιτέρω τὸ Συνέδριον διηρέθη εἰς ἐξ τμήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ὀρίσθησαν τὰ ἐξῆς βαρυσήμαντα διὰ τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὸν κόσμον εἰδικὰ θέματα, ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐξέτασιν συγχρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ προβλημάτων ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς θεωρίας.

1. Τμῆμα πίστεως καὶ τάξεως: «Ἡ ἐνότῃς ἡμῶν ἐν Χριστῷ καὶ ἡ διαίρεσις ἡμῶν ὡς Ἐκκλησιῶν».
2. Τμῆμα ἱεραποστολικοῦ κηρύγματος: «Αἱ ὑποχρεώσεις τῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τῶν μακρῶν αὐτῆς εὐρισκομένων».
3. Τμῆμα ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων: «Ἡ ὑπεύθυνος κοινωνία ἐντὸς παγκοσμίου πλαισίου».

1. Ὁ ἐτήσιος προϋπολογισμὸς τοῦ Π.Σ.Ε. ἀνήρχετο κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς 355 χιλ. δολλάρια, κατὰ δὲ τὸ παρὸν ὑπελογίσθη εἰς 421 χιλ. δολλάρια. Ἀλλὰ πέραν τούτου διατίθενται ἐξ εἰδικῶν εἰσφορῶν τῶν Ἐκκλησιῶν κλπ. 2.000.000 δολλάρια διὰ τὸ πρόγραμμα βοήθειας προσφύγων καὶ ἀλληλοβοηθείας τῶν Ἐκκλησιῶν. Εἰς τὴν «Ἐκκλησίαν» ἔχουν δημοσιευθῆ ἀρκετὰ ἐκθέσεις τοῦ Γεν. Γραμματέως τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ σχέσεως μετὰ τῶν Ἐθνῶν Ἐκκλησιῶν Καθηγητοῦ κ. Ἀμ. Ἀλιβιζάτου, παρουσιάζουσαι τὸ μέγα ποσόν, πῶς διετέθη διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος.

4. Τμήμα ἐπὶ τῶν διεθνῶν σχέσεων: «Χριστιανοὶ ἐν τῷ ἀγῶνι διὰ μιαν παγκόσμιον τάξιν».
5. Τμήμα ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῆς κοινῆς διαβίωσης: «Ἡ ἐκκλησία ἐν τῷ μέσῳ φυλετικῶν καὶ λαϊκῶν προστριβῶν».
6. Τμήμα: Τὸ πρόβλημα τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

Ἐκτὸς τῶν κυρίων τούτων τμημάτων, ὑπάρχουν καὶ ἐπιτροπὴ ἀναφερόμεναι εἰς διάφορα ἀντικείμενα τοῦ ἔργου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, οὕτως ὥστε ἕκαστος σύνοδος μετέσχε: μιᾶς ὁμάδος τοῦ κυρίου θέματος, ἑνὸς τμήματος καὶ μιᾶς ἐπιτροπῆς.

Τινὲς εἶχον βεβαίως περισσοτέραν ἐργασίαν, μετέχοντες εἴτε τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου εἴτε τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς (Steering Committee) ἢ ὅποια κατῴθιυνε τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου, ἐτροποποιεῖ τὴν ἡμερησίαν διάταξιν καὶ διαδικασίαν καὶ ἐπέλυε πᾶν ἀναφυόμενον ζήτημα.

Αἱ ἐπιτροπὴ ἦσαν ἑπτὰ:

- 1) Ἐπὶ τῆς γενικῆς πολιτικῆς (Καταστατικοῦ).
- 2) Ἐπὶ τοῦ τμήματος μελετῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.
- 3) Ἐπὶ τῆς οικονομικῆς δραστηριότητος.
- 4) Ἐπὶ τῆς διεκκλησιαστικῆς βοήθειας καὶ τῶν προσφορῶν.
- 5) Ἐπὶ τῶν πληροφοριῶν.
- 6) Ἐπὶ τῶν οικονομικῶν.
- 7) Διὰ τὸ τμήμα τῶν διεθνῶν σχέσεων.

Διὰ τὸ ἔργον τῶν τμημάτων ὑπῆρχον εἰδικαὶ ἐκθέσεις ἐκδοθεῖσαι ἀγγλιστί, γερμανιστί καὶ γαλλιστί, ἥτοι εἰς τὰς τρεῖς ἐπίσημους γλώσσας τοῦ Συνεδρίου. Αὗται προπαρασκευάσθησαν εἰς τριετὴ ἐργασίαν, ἢ ὅποια ἐλάμβανε τὴν τελικὴν τῆς μορφήν εἰς τὰς δις ἢ τρίς τοῦ ἔτους συγκροτουμένας συνεδριάσεις, κυρίως ἐν Ἑλβετίᾳ. Πολλοὶ μετεἶχον πλειόνων προπαρασκευαστικῶν ἐπιτροπῶν κατὰ τὸ τριετές διάστημα. 1) Εἰς τὴν πρώτην ἐπιτροπὴν Πίστεως καὶ Τάξεως μετέσχον οἱ ὀρθόδοξοι πατὴρ Florovsky, ἱεροδ. Κωνσταντινίδης, καθηγ. τῆς κατὰ Χάλκην Θεολ. Σχολῆς, καὶ εἰς τὴν ἕκτην ὁ κ. Ἰωαννίδης.

[Συνεχίζεται]

Καθηγητῆς ΓΕΡ. Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ

1 Διὰ τὸ ἔργον τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τὴν ἐν γένει διαδικασίαν, ἢ ὅποια εἶναι πολυπλοκός εἰς τὰ Συνέδρια, ὑπῆρχεν ὡσαύτως εἰς τρεῖς γλώσσας ἕτερον βιβλίον ἐπιγραφόμενον τὸ βιβλίον τῆς Ἐργασίας (Arbeits buch, Working book).

* Ὁ ἱερεὺς δὲν πρέπει νὰ νομίζει ὅτι οἱ πιστοὶ εἶναι ἀγροὺς ποὺ καλλιεργεῖ πρὸς ἴδιον ὄφελος.

* Ἡ ἐκπαίδευσις ἀνευ θρησκείας εἶνε οἰκτρῶς ἀτελής.

* Τὰ σχολεῖα εἶνε ὁ μικρόκοσμος τῆς κοινωνίας τὴν ὅποιαν καὶ προορίζονται νὰ ἐξυπηρετοῦν.

* Ἄν μία κοινωνία ἐμφανίζεται ἀνεργάτιστος πνευματικῶς, τοῦτο σημαίνει ὅτι τὰ σχολεῖα τῆς στεροῦνται σαφοῦς πνευματικῆς κατευθύνσεως.

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΕΒΑΝΣΤΟΝ

ὑπὸ τῆς ἐν Εβανστον Β' Γεν. Συνελεύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐξεδόθη τὸ κατωτέρω Μήνυμα.

Πρὸς τοὺς χριστιανούς ἀδελφούς μας καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ συνανθρώπους μας ἀπευθύνομεν χαιρετισμὸν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διακηρύσσομεν τὴν πίστιν μας εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μας ἢ πίστις αὕτη νὰ γίνῃ κοινὴ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἀνθρώπων. Ἄς μᾶς συγχωρήσῃ ὁ Θεός, διότι πολλάκις διὰ τῶν ἁμαρτιῶν μας ἐκρύψαμεν τὴν ἐλπίδα αὐτὴν ἀπὸ τὸν κόσμον.

Κατὰ τοὺς πλήρεις ταραχῶν καιρούς μας κάμνουν τὴν ἐμφάνισίν των καὶ ἐλπίδες καὶ φόβοι. Εἶναι πράγματι καλὴ ἢ ἐλπίς διὰ τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εἰρήνην, εἶναι δὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ ἔχωμεν ὅλα αὐτά. Ἄλλ' ὁ Θεὸς μᾶς ἐδημιούργησε δι' ἕνα ὑψηλότερον σκοπὸν. Μᾶς ἐδημιούργησε διὰ τὸν ἑαυτὸν Του, διὰ νὰ Τὸν γνωρίσωμεν καὶ Τὸν ἀγαπήσωμεν, διὰ νὰ Τὸν λατρεύσωμεν καὶ Τὸν ὑπηρετήσωμεν. Οὐδὲν ἄλλο, πλὴν τοῦ Θεοῦ, δύναται νὰ ικανοποιήσῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν λησμονῇ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, γίνεται ἐχθρὸς τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του. Ζητεῖ δικαιοσύνην, ἀλλὰ δημιουργεῖ καταπίεσιν. Θέλει εἰρήνην, ἀλλὰ φέρεται πρὸς τὸν πόλεμον. Αὕτη δὲ αὕτη ἡ κυριαρχία του ἐπὶ τῆς φύσεως τὸν ἀπειλεῖ μὲ καταστροφὴν. Εἴτε τὸ ἀναγνωρίζει εἴτε ὄχι, ὁ ἄνθρωπος εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ θανάτου.

Ὅπου ἡμεῖς ἰστάμεθα, ἐκεῖ καὶ ὁ Χριστὸς ἐστάθη. Ἦλθε πρὸς ἡμᾶς, ἀληθὴς Θεὸς καὶ ἀληθὴς ἄνθρωπος, διὰ ν' ἀναζητήσῃ καὶ νὰ σώσῃ. Ἄν καὶ ἡμεῖς ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστὸς ἀπέθανε δι' ἡμᾶς. Τὸν ἐσταυρώσαμεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς Τὸν ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν. Ἀνέστη. Ἐνίκησε τὰς δυνάμεις τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. Ἡ νέα ζωὴ ἤρχισε. Καὶ μετὰ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεώς Του ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον μιαν νέαν κοινότητα ἀνθρώπων ἠνωμένων διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μετεχόντων τῆς θείας ζωῆς Του καὶ ἐντεταλμένων νὰ Τὸν κηρύξουν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Θὰ ἐπανέλθῃ ὡς Κριτὴς καὶ Βασιλεὺς, διὰ νὰ τελειώσῃ τὰ πάντα. Τότε θὰ Τὸν ἴδωμεν ὅπως εἶναι καὶ θὰ τὸν γνωρίσωμεν ὅπως Ἐκεῖνος μᾶς γνωρίζει. Μαζὶ μετὰ ὅλην τὴν φύσιν ἀναμένομεν πάντα ταῦτα μετὰ διακαοῦς ἐλπίδος, γνωρίζοντες ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πιστὸς καὶ ὅτι κρατεῖ καὶ τώρα ἀκόμη ὅλα τὰ πράγματα εἰς τὰς χεῖράς Του.

Αὕτη εἶναι ἡ ἐλπίς τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ εἰς κάθε ἐποχὴν, διακηρύσσομεν δὲ ταύτην ἐκ νέου σήμερον πρὸς ὅλους, ὅσοι θέλουν νὰ ἀκούσουν. Ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἐλπίδος αὐτῆς σημαίνει στροφὴν ἀπὸ τῶν ἰδικῶν μας ὁδῶν εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Θεοῦ. Σημαίνει, ὅτι ζῶμεν πλέον ὡς συγχωρηθέντες ἁμαρτωλοὶ, ὡς τέκνα ἀξάνονα ἐν τῇ Ἀγάπῃ Του. Σημαίνει, ὅτι ἔχομεν τὸ πολίτευμα ἡμῶν εἰς τὴν Βασιλείαν ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ὅλοι αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀνίκανοι νὰ καταστρέψουν, εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην τῆς ἀγάπης,

τῆς χαρᾶς καὶ τῆς εἰρήνης, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται γύρω ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ἂν καὶ εἶναι ἀόρατοι. Σημαίνει τὴν εἴσοδον μετὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν πόνον καὶ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἀνθρώπων, τὴν μετάδοσιν εἰς αὐτοὺς τοῦ μεγάλου μυστικοῦ τῆς Βασιλείας ἐκείνης, τὴν ὁποῖαν δὲν περιμένουν. Σημαίνει τὴν γνώσιν, καθ' ἣν, ὅ,τι καὶ ἂν πράξουν οἱ ἄνθρωποι, ὁ Ἰησοῦς βασιλεύει καὶ θὰ βασιλεύῃ.

Μὲ τὴν βεβαιότητα αὐτὴν δυνάμεθα ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὰς δυνάμεις τοῦ κακοῦ καὶ τὴν ἀπειλήν τοῦ θανάτου μὲ πολλὸ θάρρος. Ἀπηλλαγμένοι τοῦ φόβου, εἴμεθα πλέον ἐλεύθεροι νὰ ἀγαπῶμεν. Διότι πέραν τῆς κρίσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς κρίσεως τῆς ἱστορίας εὐρίσκεται ἡ κρίσις τοῦ Βασιλέως, ὁ ὅποιος ἀπέθανε δι' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὁ ὅποιος θὰ μᾶς κρίνῃ συμφώνως πρὸς ὅ,τι ἐπράξαμεν εἰς τοὺς ἐλαχίστους ἐκ τῶν ἀδελφῶν Του. Τοιοῦτοτρόπως ἡ χριστιανικὴ ἐλπίς μᾶς κατευθύνει πρὸς τὸν πλησίον μας. Μᾶς ὀθεῖ νὰ προσευχώμεθα καθημερινῶς «γεννηθῆτω τὸ θέλημά Σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς» καὶ νὰ πράττωμεν καθὼς προσευχόμεθα εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Γεννᾶ μίαν ζωὴν προσευχῆς μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ δράσεως μετὰ προσδοκίας, ἀποβλεπούσης εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀποκαταδοκούσης τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιστροφῆς καὶ τῆς δόξης Του.

Τώρα θὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν μελῶν ἀμέσως πρὸς πᾶσαν χριστιανικὴν κοινότητα.

Πρὸ ἐξαετίας αἱ Ἐκκλησίαι μας συνεφώνησαν νὰ σχηματίσουν αὐτὸ τὸ Συμβούλιον καὶ διεκήρυξαν τὴν πρόθεσίν των νὰ συνεργασθοῦν. Εὐχαριστοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν εὐλογίαν Του ἐπὶ τοῦ τελεσθέντος ἔργου καὶ διὰ τὴν μεταξύ ἡμῶν κοινωνίαν κατὰ τὰ ἔξ αὐτὰ ἔτη. Τώρα εἰσερχόμεθα εἰς ἕν νέον στάδιον. Μόνῃ ἡ συνεργασία δὲν μᾶς ἱκανοποιεῖ. Πρέπει νὰ προχωρήσωμεν. Ὅσον δὲ περισσότερα μαθάνομεν περὶ τῆς ἐνότητος ἡμῶν ἐν Χριστῷ, τόσο καθίσταται ἀπαράδεκτος ἡ ὑπαρξίς διαιρέσεων μεταξύ μας. Διὰ τοῦτο ἐρωτῶμεν: Ἡ Ἐκκλησία σας ἀντιλαμβάνεται σοβαρῶς τὰς σχέσεις της πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀρχιερατικῆς τοῦ Κυρίου προσευχῆς, ὅτι πρέπει ν' ἀγιασθῶμεν ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἐν σώμα; Ἡ ἐκκλησιαστικὴ σας Κοινότης ἐν κοινωνίᾳ μετ' ἄλλων ἀδελφῶν κοινότητων περίξ ἡμῶν κάμνει πᾶν τὸ δυνατόν, διὰ νὰ κατορθωθῇ ὅπως ὅλοι οἱ πλησίον ἡμῶν ἀκούσουν τὴν φωνὴν τοῦ Ἐνὸς Ποιμένου, καλοῦντος ὄλους τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἕν Ποίμνιον;

Αἱ δυνάμεις ποὺ χωρίζουν τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἰσχυραί. Εἰς τὴν Συνέλευσίν μας αὐτὴν μᾶς ἔλειψεν ἡ παρουσία τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Κίνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μαζί μας εἰς τὸ Ἄμστερνταμ. Ὑπάρχουν ἄλλαι χώραι καὶ Ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὸ Συμβούλιον, ἐπιθυμοῦμεν δὲ διακαῶς τὴν μετ' αὐτῶν ἐπαφήν. Εἴμεθα ὅμως εὐγνώμονες, διότι, ἂν καὶ χωρισμένοι ὑπὸ τῶν βαθυτέρων πολιτικῶν διαίρέσεων τῶν χρόνων μας, ἐδῶ εἰς τὸ Ἐβανστον εἴμεθα ἡνωμένοι ἐν Χριστῷ. Καὶ χαίρομεν, διότι μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς προσευχῆς καὶ τῆς κοινῆς

ἐλπίδος διατηροῦμεν κοινωνίαν μὲ τοὺς ἀπανταχοῦ χριστιανούς ἀδελφούς μας.

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἀκριβῶς αὐτῆς τῆς μεταξύ ἡμῶν κοινωνίας ὀφείλομεν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς δυσπιστίας ποὺ χωρίζουν σήμερον τὸν κόσμον. Μόνον παρὰ τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἀναγνωρίζουν ἑαυτοὺς ὡς συγχωρηθέντας ἁμαρτωλοὺς, δύνανται οὗτοι νὰ ἐνωθοῦν εἰς ἕν σώμα. Ἐκεῖ ἀκριβῶς οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουν καθημερινῶς νὰ προσεύχονται διὰ τοὺς ἐχθρούς των. Ἐκεῖ ἀκριβῶς πρέπει ν' ἀναζητῶμεν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν αὐτοδικαίωσιν, τὴν ἀνυπομονησίαν καὶ τὸν φόβον. Καὶ ὅσοι γνωρίζουν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη, πρέπει νὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ περιμένουν νέαν δυνάμιν νὰ ἀναφανῇ ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινον ἐμπόδιον.

Δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ ἐπιζητοῦν οἱ χριστιανοὶ εἰρήνην δι' ἑαυτοὺς. Ὀφείλουν ἐπίσης νὰ ἐπιζητοῦν τὴν δικαιοσύνην διὰ τοὺς ἄλλους. Μεγάλαι μάζαι λαοῦ εἰς πολλὰ μέρη τοῦ κόσμου στεροῦνται τοῦ ἄρτου καὶ ἀναγκάζονται νὰ ζοῦν ὑπὸ συνθήκας ποὺ καταισχύρουν τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν ἢ Ἐκκλησία σας ὀμιλεῖ καὶ δρᾷ ἐναντίον τῆς τοιαύτης ἀδικίας; Ἐκατομμύρια ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑποφέρουν ἕνεκα τῶν φυλετικῶν διακρίσεων· εἶναι ἡ Ἐκκλησία σας πρόθυμος νὰ διακηρύξῃ, καθὼς ἡ Συνέλευσις αὐτὴ διεκήρυξεν, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ πολιτευθῇ συμφώνως πρὸς τὴν δῆλωσιν αὐτὴν; Προσεύχεσθε τακτικὰ δι' ἐκείνους ποὺ ὑποφέρουν ἄδικον μεταχείρισιν διὰ λόγους φυλετικούς, θρησκευτικούς, ἢ πολιτικῶν πεποιθήσεων;

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι σήμερον μία Παγκόσμιος Κοινωνία, ὑπάρχουν ὅμως ἀκόμη ἀναριθμητοὶ ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς εἶναι ἄγνωστος. Πόσον σᾶς ἐνδιαφέρει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ἡ Ἐκκλησία σας ζῆ διὰ τὸν ἑαυτὸν της, ἢ διὰ τὸν κόσμον γύρω ἀπὸ αὐτὴν καὶ πέραν ἀπὸ αὐτὴν; Ἡ κοινὴ ζωὴ της καὶ ἡ καθημερινὴ ἐργασία τῶν μελῶν της εἰς τὸν κόσμον διακηρύττουν τὴν Βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ ἢ τὴν ἀρνοῦνται;

Ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει κανένα ἀπὸ ἡμᾶς μόνον. Εἰς κάθε μέρος συνεκέντρωσεν ἡμᾶς ὁμοῦ, διὰ νὰ εἴμεθα οἰκογένειά Του, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπιδαφιλεῦνται τὰ δῶρα Του καὶ ἡ συγγνώμη Του. Σεῖς συγχωρεῖτε ὁ εἰς τὸν ἄλλον; Ὁ Χριστὸς σᾶς συνεχώρησεν! Εἶναι ἡ ἐκκλησιαστικὴ σας κοινότης ἀληθινὴ οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ, ὅπου κάθε ἄνθρωπος δύναται νὰ εὕρῃ τὸ σπῆτι του καὶ νὰ μάθῃ, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀγαπᾷ ἀπεριόριστως;

Δὲν ἐπαρκοῦμεν ἡμεῖς δι' ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἄλλ' ὁ Χριστὸς ἐπαρκεῖ. Δὲν γνωρίζομεν τί μᾶς ἔρχεται ἀλλὰ γνωρίζομεν Ποῖος ἔρχεται. Εἶναι Ἐκεῖνος ποὺ μᾶς συναντᾷ καθημερινῶς καὶ ὁ ὅποιος θὰ μᾶς συναντήσῃ εἰς τὸ τέλος, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁ Κύριος ἡμῶν.

Διὰ τοῦτο σᾶς λέγομεν: Χαίρετε ἔχοντες αὐτὴν τὴν ἐλπίδα.

Μετάφρασις Σ. ΑΓΟΥΡΙΑΝ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΧΙΛΙΟΣΤΗΣ, ΕΞΑΚΟΣΙΟΣΤΗΣ ΕΠΕΤΕΙΩ

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

ΚΑΙ

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

"Ητοι: 'Η διδασκαλία του 'Αγίου Αυγουστίνου εν σχέσει προς τα θεμελιώδη προβλήματα της Φιλοσοφίας της Θρησκείας.

Α'.

Εισαγωγικά.

Δικαίως ο χριστιανικός κόσμος, ιδίως εν τῇ Δύσει, τὴν 13ην Νοεμβρίου 1954 ἐώρτασε μετὰ πάσης λαμπρότητος τὴν χιλιοστὴν ἐξακοσιοστὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου (354-430), ὅστις ἀνεδείχθη μεγάλη, κοσμοϊστορικὴ προσωπικότης¹. Ὁ Αὐγουστίνος συνῆνωσεν ἐν ἑαυτῷ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ Τερτυλιανοῦ καὶ τὴν πνευματικὴν εὐρύτητα τοῦ Ὠριγένους μετὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος τοῦ Κυπριανοῦ καὶ τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τὴν διαλεκτικὴν δεξιότητα τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ τῆς ἰδεαλιστικῆς ὁρμῆς καὶ τῆς βαθείας θεωρητικῆς σκέψεως τοῦ Πλάτωνος, τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν Λατίνων μετὰ τῆς πνευματικῆς εὐκινήσιας τῶν Ἑλλήνων². Ὁ Αὐγουστίνος ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος χριστιανὸς φιλόσοφος τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων³ καί, ὡς λέγει ὁ Huber, «ἐν τῶν ἐξοχωτέρων πνευμάτων τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. Ἐν ἅπασιν σχεδὸν τοῖς ζητήμασιν, εἰς ἃ ἐνησχολήθη ἡ φιλοσοφία πρὸ αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν, εὐρίσκομεν τὸν Αὐγουστίνον οὐδὲν πρόβλημα διαφεύγει αὐτόν, τινὰ δὲ τῶν προβλημάτων λυεῖ οὗτος κατὰ τρόπον σχεδὸν ἀνυπέβλητον· τόσον δὲ πλούσιον εἶναι τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὥστε πολλαχοῦ τῶν ἔργων του ἀνευρίσκονται ἄφθονα σπέρματα ἰδεῶν, τὰ ὅποια ἢ μετὰ ταῦτα φιλοσοφία παραλαβοῦσα ἀνέπτυξεν εἰς ζωτικὰς ἀρχάς. Οὕτως ὁ Αὐγουστίνος ἴστανται ἐφάμιλλος πρὸς τοὺς μεγίστους τῶν τε ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων φιλοσόφων»⁴.

Τοιοιουτρόπως ὁ ἱερός πατήρ δὲν ὑπῆρξεν ἀπλῶς «ὁ πολυγραφώτερος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς τῆς Δύσεως»⁵, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὴν χορείαν τῶν πνευμάτων, περὶ ὧν ἡ Ἀγ. Γραφή λέγει: «ἐκλάμπουσιν... ὡς οἱ ἀστέρες εἰς τοὺς αἰῶνας» (Δαν. ιβ', 3). Οὗτος εἶναι, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Eucken, μία ἐκ τῶν ὀλίγων προσωπικοτήτων, «ἐξ ὧν αἱ ἐποχαὶ δημιουργοῦσιν..., ἀλλ' αἵτινες ἴστανται ὑπεράνω τῶν ἐποχῶν»⁶. Αἱ ἰδέαι αὐτοῦ εἶναι ἐν τῷ οὐρανῷ τῆς χριστιανικῆς σκέψεως οἱ φωτεινοὶ ἀστέρες, οἵτινες ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας προσανατολίζουσι τοὺς τολμηροὺς θαλασσοπόρους ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ πνεύματος¹. Τόσον ἐν σχέσει πρὸς τὰ θεολογικά², ὅσον καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ φιλοσοφικά ζητήματα ὁ Αὐγουστίνος ἐπαίξε διὰ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας ῥόλον κανονιστικὸν καὶ νομοθετικόν³. Μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Δύσει ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτελισμοῦ θεμελιουμένη Σχολαστικὴ φιλοσοφία, ὁ χριστιανικῶς διαμορφωμένος «Πλατωνισμὸς» τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου διεπότηζε τὴν δυτικὴν θεολογικὴν καὶ φιλοσοφικὴν σκέψιν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐν τῇ Δύσει ἐπικράτησιν τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας ἡ διδασκαλία τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου ἐξηκολούθησε νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸν πνευματικὸν βίον τῆς Δύσεως. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἡ ἐπίδρασις τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν καθ' ὅλου φιλοσοφικὴν σκέψιν γίνεται λίαν αἰσθητὴ, ἀναγνωριζομένης ὅλον ἐν καὶ περισσώτερον τῆς μεγάλης ἀξίας τῶν πνευματικῶν θησαυρῶν, οὓς ἐκκληροδότησεν εἰς ἡμᾶς ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐκκλησιαστικὸς πατήρ.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ εὐσυνόπτου μελέτη, τιμῶντες καὶ ἡμεῖς τὴν 1600ῃν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ ἐλεκτοῦ τέκνου τῆς Δύσεως, ἀφ' ἐνὸς παρουσιάζομεν ἐν μεγίστῃ συντομίᾳ τὰ κύρια σημεῖα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἥτις σχετίζεται πρὸς τὰ κεντρικά καὶ θεμελιώδη προβλήματα τῆς κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους συστηματικῶς καλλιεργουμένης Φιλοσοφίας τῆς Θρησκείας καὶ ἀφ' ἑτέρου προσπαθοῦμεν νὰ δεῖξωμεν τὴν ἐν αὐτῇ ἐπιβίωσιν τῶν ἰδεῶν τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου.

Ὡς γνωστόν, τὰ κεντρικώτερα προβλήματα τῆς Φιλοσοφίας τῆς Θρησκείας⁴ εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς οὐσίας τῆς Θρησκείας καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατεύθυνσιν, πρὸς ἣν δέον νὰ στραφῇ ἡ προσπάθεια τῆς λύσεως τοῦ πρώτου προβλήματος, τυγχάνουσιν ἀξιοπροσοχῆς αἱ ἰδέαι τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου περὶ τῆς ἐν τῷ θρησκευτικῷ βιώματι ἀμέσου θεός καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ, αἵτινες υἰοθετοῦνται καὶ ὑπὸ νεωτέρων φιλοσόφων. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἀληθείας τῆς Θρησκείας ἀξιολογωτάτη εἶναι ὡσαύτως ἡ περὶ τῆς θεμελιώσεως τῆς ἀληθείας τῆς Θρησκείας διδασκαλία τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου, ἥς ἡ ἐπιβίωσις ἐν τῇ Φιλοσοφίᾳ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων εἶναι ὡσαύτως ὅλως ἐκδηλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

"Η διδασκαλία τοῦ Αὐγουστίνου περὶ τῆς ἀμέσου θεός καὶ γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ θρησκευτικῷ βιώματι.

Αἱ ἰδέαι τοῦ Αὐγουστίνου περὶ τῆς ἐν τῷ θρησκευτικῷ βιώματι ἀμέσου γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἀπορρέουσιν

1. Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία, Ἀθήναι 1930, σελ. 480.

2. Berthold Altaner, Patrologie³, Freiburg im Br. 1951, σελ. 368.

3. Ἐνθ' ἀνωτ.

4. Huber, Φιλοσοφία τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μετάφρασις Μοσχάκη, Ἀθήναι 1883, σελ. 301 ἐν Δ. Μπαλάνου, Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 481.

5. Δ. Μπαλάνου, Ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 480.

6. Augustinus Magister, Congrès International Augustinien, Paris, 21-24 Septembre 1954, Extrait des communications, Études Augustiniennes, Paris 1954, σελ. 411.

1. Ἐνθ' ἀνωτ.

2. Προβλ. Ernst Benz, Augustins Lehre von der Kirche, Wiesbaden 1954, σελ. 5.

3. Benjamin B. Warfield, Augustine ἐν James Hastings, Encyclopaedia of Religion and Ethics, Edinburgh 1908 ἐξ., τόμ. 2, σ. 222.

4. Heinrich Straubinger, Religionsphilosophie mit Theodizee², Freiburg im Br. 1949, σελ. 141 ἐξ. Προβλ. Johannes Hesse, Religionsphilosophie, Zweiter Band, Essen 1948, σελ. 16.

ἐκ τῆς καθ' ὅλου Γνωσιολογίας αὐτοῦ, ἥτις δὲν θεμελιούται ἐπὶ τῆς γνωσιολογικῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν νεοπλατωνικῶν.

Κατὰ τὸ γνωστὸν γνωσιολογικὸν σχῆμα τοῦ Ἀριστοτέλους αἱ πηγαὶ τῆς γνώσεως εἶναι δύο, ἥτοι ἀφ' ἑνὸς ἢ διὰ τῶν αἰσθησέων ἐμπειρία καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἐπ' αὐτῆς στηριζομένη διάνοια. Ἐφ' ὅσον λοιπόν, ἐκτὸς τῆς διὰ τῶν αἰσθήσεων δημιουργουμένης γνώσεως, ὑπάρχει μόνον ἢ διὰ τῆς διανοίας παραγομένη γνώσις, ὁ Θεός, ὡς υπεραισθητὸν ὄν καὶ ὑπερβατικὴ πραγματικότης, δύναται νὰ εἶναι ἀντικείμενον μόνον τῆς γνώσεως, ἥτις δημιουργεῖται διὰ τῆς διανοίας. Οὕτως ἡ θρησκευτικὴ γνώσις, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ταυτίζεται πρὸς τὴν διανοητικὴν γνώσιν. Ἡ διδασκαλία αὕτη ἐγένετο δεκτὴ καὶ διεμορφώθη περαιτέρω ὑπὸ τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας, καθ' ἣν πᾶσαι αἱ ἀλήθειαι τῆς «Φυσικῆς Θεολογίας» ἀποτελοῦσι τὸ πεδίον, ἐν ᾧ ἡ Θρησκεία καὶ ἡ Φιλοσοφία συμπύκνους καὶ ταυτίζονται ἐν μέρει. Οὕτω, κατὰ τὸν Θωμά τὸν Ἀκινάτον, αἱ πηγαὶ τῆς γνώσεως εἶναι δύο: *sensus* καὶ *intellectus*. Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι προσιτὸς εἰς τὰς αἰσθήσεις, ἄρα οὗτος εἶναι ἀντικείμενον μόνον τῆς διανοητικῆς γνώσεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ, —συμφώνως πρὸς τὸ καὶ ὑπὸ τῶν σχολαστικῶν κατ' οὐσίαν υἰοθετηθὲν γνωσιολογικὸν ἀξίωμα τῆς Ἐμπειριοκρατίας (*nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu*) («οὐδὲν ὑπάρχει ἐν τῇ νοήσει, τὸ ὁποῖον προηγουμένως δὲν θὰ ὑπῆρξεν ἐν τῇ αἰσθήσει») —, ἡ διάνοια ἀντλεῖ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἐκ τῶν κατ' αἰσθησιν ἀντιλήψεων, διὰ τοῦτο καὶ ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ δέον νὰ προκύψῃ ἐκ τῶν δεδομένων τῆς κατ' αἰσθησιν ἐμπειρίας. Ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ δέον νὰ εἶναι μία λογικὴ καὶ θεωρητικὴ γνώσις, ἥτις, ὁρμωμένη ἐκ τοῦ δεδομένου εἰς ἡμᾶς ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ κόσμου, ἀνάγεται εἰς μίαν πρῶτην αἰτίαν, τὸν Θεόν. Οὕτως, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἐπεσκιάσθη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἢ ἐπὶ πολλοῦς αἰῶνας δεσπόζουσα ἀποψὶς τοῦ ἁγ. Ἀύγουστίνου, ἥτις συνδέεται μετὰ τῆς πλατωνικῆς παραδόσεως¹.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἐκτὸς τοῦ φυσικοῦ κόσμου τῶν «φαινομένων», ὑπάρχει ὁ ἀνώτερος, υπεραισθητὸς «νοητὸς κόσμος», τὸ βασίλειον τῶν ἰδεῶν, ὅπερ ἔναντι τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἀποτελεῖ μίαν ὅλως διαφορὸν καὶ αὐτόνομον σφαιρὰν καὶ ἀποτελεῖ τὸ «ὄντως ὄν». «Ἴνα ὑπάρξῃ ἀληθὴς γνώσις, κατὰ τὸν Πλάτωνα, δέον νὰ κατευθύνηται πρὸς τὸ «ὄντως ὄν», πρὸς τὸ ἐνιαῖον καὶ ἀναλλοίωτον. Περὶ τοῦ κόσμου τῶν φαινομένων μόνον δόξει ὑπάρχουσι. Ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμπειρικὴ γνώσις εἶναι ψευδής, διότι τὰ φαινόμενα τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου εἶναι μεταβλητὰ καὶ ἐφήμερα, τελούντα εἰς διαρκῆ γένεσιν καὶ φθοράν. Μόνον αἱ ἰδέαι, κατὰ τὸν Πλάτωνα, εἶναι τὸ ὄντως ὄν· μόνον αὗται εἶναι αἰώνια καὶ ἀφθαρτοί, «ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσαι καὶ ὁμοειδεῖς πρὸς ἑαυτάς». «Ὅθεν

μόνον αὗται δύναται νὰ εἶναι καὶ ἀντικείμενον τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, ἥτις δέον νὰ παρέχῃ εἰς ἡμᾶς «ἐπιστήμην» καὶ οὐχὶ ἀπλήν «δόξαν». Τὸ κύριον λοιπὸν ἀντικείμενον τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως, κατὰ τὸν Πλάτωνα, δὲν εἶναι ὁ φυσικὸς κόσμος τῶν φαινομένων, ἀλλ' ὁ πνευματικὸς κόσμος, τὸ βασίλειον τῶν ἰδεῶν. Οὕτω διὰ τὴν πλατωνικὴν γνωσιολογίαν, ἥτις δὲν προσανατολίζεται εἰς τὴν φυσικὴν, ἀλλ' εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἀξιολογικὴν γνώσιν, ἐκτὸς τῆς κατ' αἰσθησιν ἐμπειρίας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς στηριζομένης διανοητικῆς ἐργασίας, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα σημαντικώτερα πηγὴ γνώσεως: ἡ ἑσωτερικὴ ἐμπειρία, τὸ ἑσωτερικὸν βίωμα, ἡ ἄμεσος πνευματικὴ θεῖα, ἡ διαίσθησις. Μόνον δι' αὐτῆς ἡ ψυχὴ ἡμῶν θεᾶται καὶ γνωρίζει τὰ δεδομένα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν. Ἡ κυρία λοιπὸν πηγὴ τῆς γνώσεως, κατὰ τὸν Πλάτωνα, εἶναι ἡ ἄμεσος θεὰ τῶν ἰδεῶν, ἥτις κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτυγχάνεται δι' ἀναμνήσεως. Ἡ ψυχὴ, ἥτις ἐκ τοῦ βασιλείου τῶν ἰδεῶν ὠλισθήσεν εἰς τὴν γῆν καὶ περιεβλήθη τὸ σῶμα, —ὅταν βλέπῃ τὰ πράγματα τοῦ φυσικοῦ κόσμου, ἅτινα εἶναι ἀπεικάσματα τῶν αἰώνιων προτύπων, τῶν ἰδεῶν—, ἀναμνησκει τὰς ἰδεῶν καὶ θεᾶται ταύτας ἐκ νέου².

Ἡ διδασκαλία αὕτη διεμορφώθη ὑπὸ τοῦ νεοπλατωνικοῦ φιλοσόφου Πλωτίνου, διδάσκοντος, ὅτι αἱ ἰδέαι δὲν ἀποτελοῦσι βασίλειον αὐτοτελῶν οὐσιῶν, ἀλλ' εἶναι ἡ ζῶσα αὐτοανάπτυξις τοῦ κοσμικοῦ λογικοῦ πνεύματος, ὅπερ καλεῖται «Νοῦς» καὶ ἐξ οὗ ἀπορρέει τὸ πνεῦμα ἡμῶν. Ἡ γνώσις δημιουργεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα δέχεται τὰς ἰδέας ἐκ τοῦ κοσμικοῦ «Νοῦς», μεθ' οὗ συνδέεται δι' ἑσωτάτου μεταφυσικοῦ συνδέσμου³.

Αἱ διδασκαλῆαι αὗται τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Πλωτίνου διεμορφώθησαν περαιτέρω ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀύγουστίνου, ὅστις ἐπίσης δέχεται, ὅτι ὑπάρχει ὁ υπεραισθητὸς νοητὸς κόσμος, ὁ «*mundus intelligibilis*». Ἄλλ' ἐὰν αἱ ἰδέαι διὰ μὲν τὸν Πλάτωνα ἀποτελῶσιν ἐν βασίλειον αὐτοτελῶν οὐσιῶν, διὰ δὲ τὸν Πλωτίνον ὑπάρχουσιν ἐντὸς τοῦ κοσμικοῦ «Νοῦς», ὑπὸ τοῦ Ἀύγουστίνου εἰς τὴν θέσιν τοῦ «Νοῦς» τίθεται ὁ προσωπικὸς Θεὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Αἱ ἰδέαι εἶναι, κατὰ τὸν Ἀύγουστίνον, αἱ δημιουργικαὶ σκέψεις τοῦ Θεοῦ. Ἡ γνώσις δημιουργεῖται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἰδέαι ἐκπέμπονται, οἷονεὶ ὡς ἀκτίνες, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰσέρχονται εἰς τὸ πνεῦμα ἡμῶν, ὅπερ τοιουτοτρόπως θεᾶται ταύτας ἐν τῇ ἑσωτερικῇ ἐμπειρίᾳ κατὰ τρόπον ἄμεσον⁴. Ἐὰν ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων δημιουργουμένη γνώσις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου εἶναι ἀπλή «δόξα», ἀντιθέτως ἀληθὴς γνώσις εἶναι μόνον ἢ ἐν τῷ ἑσωτερικῷ βίωματι γνώσις τοῦ νοητοῦ κόσμου, ἡ ἄμεσος γνώσις τῶν ἀμεταβλήτων ἀληθειῶν τῆς Λογικῆς, τῶν Μαθηματικῶν, τῆς Ἠθικῆς καὶ τῆς Αἰσθητικῆς, τὰς ὁποίας τὸ πνεῦμα ἡμῶν συλλαμβάνει

1. Πρβλ. Augustinus Magister..., σελ. 413.

2. Πλωτίνου, Ἐνεσῆδες III, 8, 5 κ. ἀ.

3. Πρβλ. Johannes Hesse n, Augustins Metaphysik der Erkenntnis, Berlin und Bonn 1931, σελ. 50 ἐξ.

1. Johannes Hesse n, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 101.

ἐν ἑαυτῷ δι' ἁ μέσου θέας. Εἰς τὰς «rationes aeternas» ταύτας ἀντιστοιχοῦσιν ἐν τῇ θείᾳ Διανοίᾳ, ἐν τῷ θείῳ Πνεύματι, αἱ θεῖαι ἰδέαι, τὰ θεῖα ἀρχικά πρότυπα, συμφώνως πρὸς τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθη τὸ πᾶν. Τὸ πνεῦμα ἡμῶν γνωρίζει ἐν ἑαυτῷ τὰς αἰώνιους καὶ ἀμεταβλήτους ἀληθείας ταύτας διὰ τῆς εἰς αὐτὸ ἀκτινοβολίας καὶ ἐκχύσεως τοῦ θείου φωτός¹. Πᾶσαι αἱ ἀξιολογικαὶ ὡσαύτως γνώσεις, κατὰ τὴν πεποιθησιν τοῦ Αὐγουστίνου, δὲν ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς κατ' αἴσθησιν ἐμπειρίας, ἀλλὰ διὰ μιᾶς ἐμπειρίας ἀνωτέρου εἶδους, διὰ τῆς ἀμέσου ἐμπειρίας καὶ συλλήψεως τῶν ἀξιών ἐν τοῖς διαφόροις βιώμασι².

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει, κατὰ τὸν ἅγιον Αὐγουστίνον, καὶ περὶ τῆς θρησκευτικῆς γνώσεως. Αὕτη συνίσταται, κατ' αὐτόν, πρὸ πάντων εἰς μίαν ἄμεσον μυστικὴν καὶ διαισθητικὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἣτις εἶναι ὅλως διάφορος πάσης διανοητικῆς καὶ θεωρητικῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ. Ἐάν, κατὰ τὴν ἀριστοτέλειον καὶ σχολαστικὴν ἀντίληψιν, ὁ Θεὸς εἶναι γνωριστὸς τῇ βοθηαίᾳ συλλογισμῶν, στηριζομένων ἐπὶ τῆς αἰτιότητος, ἣτις ἐκ τοῦ ἐν τῇ κατ' αἴσθησιν ἐμπειρία δεδομένου εἰς ἡμᾶς κόσμου ὁδηγεῖ εἰς ἐν ἔσχατον αἴτιον τοῦ κόσμου, ὁ Αὐγουστίνος δὲν ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν τοιαύτην γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τονίζει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπαφήν μετὰ τοῦ Θεοῦ, νὰ λάβῃ ἄμεσον πείραν τῆς θείας πραγματικότητος ἐν τῷ ἐσωτερικῷ βιώματι. Διὰ τὸν ἰ. πατέρα ὑπάρχει ἐν videre, sentire, tangere Deum³.

Αἱ ὑπὸ τοῦ ἁγ. Αὐγουστίνου γενόμεναι περιγραφαὶ τῶν θρησκευτικῶν βιωμάτων, ἐν οἷς οὗτος ἔλαβεν ἄμεσον πείραν τοῦ Θεοῦ, εἶναι κλασσικαὶ καὶ ὑποβοηθοῦσι σημαντικῶς τὴν Φιλοσοφίαν τῆς Θρησκείας εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτῆς πρὸς καθορισμὸν τῆς οὐσίας τῆς Θρησκείας. Θαυμασία λ. γ. εἶναι ἡ περιγραφή ἐν τῷ ἑβδόμῳ βιβλίῳ τῶν «Ἐξομολογήσεων» αὐτοῦ, ἐν ᾗ περιγράφει πῶς ἡ ψυχὴ αὐτοῦ «ἐν μιᾷ σπιγμῇ φρισσοῦσης θέας ἐξίχθη εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄν», τὸν Θεόν. «Τότε—λέγει, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Θεόν— ἤμην ἀνίκανος νὰ προσηλώσω τὸ βλέμμα μου εἰς Σέ, ἀλλ' ἔπρεπεν ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ μου νὰ τὸ ἀπομακρύνω καὶ νὰ τὸ στρέψω πάλιν πρὸς τὸ σύνηδες. Οὐδὲν ἔλαβον μετ' ἐμοῦ, εἰμὴ μίαν ἐρατεινὴν ἀνάμνησιν καὶ ἓνα πόθον διὰ τὸ ἄρωμα τῶν ἐδεσμάτων ἐκεῖνων, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνάμην ἀκόμη νὰ ἀπολαύσω»⁴.

Οὕτως ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος διὰ τῆς θαυμασίας περιγραφῆς ταύτης, ὡς καὶ δι' ἄλλων ὁμοίων περιγραφῶν, παρουσιάζει τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος. Τοῦτο, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, εἶναι τι παθητικόν,

καθ' ὅτι τὸ ὑποκείμενον κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ δὲν ἐνεργεῖ, ἀλλὰ κυρίως δέχεται. Τὸ θρησκευτικὸν βίωμα δὲν εἶναι κυρίως δημιουργία, ἀλλ' ὑποδοχή. Τοῦτο δὲ δὲν συνδέεται μετὰ μιᾶς μόνον ψυχικῆς λειτουργίας, ἀλλ' εἶναι τι, ὅπερ καταλαμβάνει τὸ κέντρον καὶ τὸ βάθος τῆς προσωπικότητος καὶ δονεῖ τὰς ἐσωτάτας χορδὰς τῆς ψυχῆς. Τὸ θρησκευτικὸν βίωμα παρουσιάζεται ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Αὐγουστίνου ὡς τι, ὅπερ ἔχει ἀντικειμενικὸν χαρακτῆρα καὶ κατευθύνεται πρὸς τι ἀντικειμενικόν. Τὸ ὑποκείμενον ἐν τῷ θρησκευτικῷ βιώματι ἴσταται ἐναντι ἐνὸς πραγματικοῦ ἀντικειμένου, ἐναντι μιᾶς πραγματικότητος, ἣτις εἶναι ὑπερβατικὴ, εἶναι ἐν «valde alium» καὶ ἔχει ἀξιολογικὸν χαρακτῆρα¹.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ποιότητα τῆς ὑπερβατικῆς καὶ ἀξιολογικῆς πραγματικότητος τοῦ Θεοῦ, ἧς λαμβάνομεν πείραν ἐν τῷ θρησκευτικῷ βιώματι, αὕτη, κατὰ τὸν ἱερὸν Αὐγουστίνον, συνίσταται εἰς τὴν συνύπαρξιν δύο στοιχείων, ἅτινα ἔχουσι πολωτικὴν σχέσιν. Τὸ Θεῖον, ὅπερ βιοῦται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀντικειμενικὴ πραγματικότης, παρουσιάζει ἐν τῷ θρησκευτικῷ βιώματι δύο πόλους, συνδυάζον δύο στοιχεῖα ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα. Τοῦτο ἀφ' ἐνὸς παρουσιάζεται ὡς τι, ὅπερ δημιουργεῖ τὴν ἱερὰν φρίκην, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὡς τι, ὅπερ ἀναφλέγει τὴν ψυχὴν καὶ δημιουργεῖ ἔξαρσιν. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἑαυτὸν ὡς ἀνόμοιον πρὸς τὸ Θεῖον, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν ὡς ὅμοιον. («Τί εἶναι—ἐρωτᾷ ὁ ἰ. πατήρ— ἐκεῖνο, ὅπερ καταναγάζει ἐν ἐμοὶ καὶ πλήττει τὴν καρδίαν μου, χωρὶς νὰ βλάβῃ αὐτήν; Καὶ φρικῶ (φικῶ) πρὸ αὐτοῦ καὶ συγχρόνως ἀναφλέγομαι. Φρικῶ (φικῶ), ἐφ' ὅσον εἶμαι ἀνόμοιος πρὸς αὐτό. Ἄναφλέγομαι, ἐφ' ὅσον εἶμαι ὅμοιος πρὸς αὐτό») («Quid est illud, quod interlucet mihi et percuit cor meum sine laessione? Et inhorresco et inardesco. Inhorresco in quantum dissimilis ei sum. Inardesco in quantum similis ei sum»)².

Τὸ ὅτι τὸ θρησκευτικὸν βίωμα εἶναι κυρίως ἀξιολογικὸν βίωμα ἐξηγεῖ κατὰ τὸν Αὐγουστίνον διατὶ πλείστοι, ὑποδουλοῦντες ἑαυτοὺς εἰς τὰς κατωτέρας ὑλικὰς ἀξίας καὶ εἰς τὰς ἀμαρτίας καθίστανται, — ἵνα χρησιμοποισώμεν ἕρον τῆς νεωτέρας ἀξιολογικῆς φιλοσοφίας —, «ἀξιολογικῶς τυφλοὶ» («wertblind») διὰ τὰς ἀνωτέρας πνευματικὰς ἀξίας καὶ ἐπομένως καὶ διὰ τὴν ἀξιολογικὴν πραγματικότητα τοῦ Θεοῦ: «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος — λέγει ὁ Αὐγουστίνος — δὲν δύναται νὰ βλέπῃ, διότι ἔχει ἀκαθάρτους ὀφθαλμούς, ἕνεκα τοῦ εἰσελθόντος καπνοῦ ἢ κονιορτοῦ ἢ ἕνεκα τῆς λήμης, τότε ὁ ἱατρὸς θὰ εἴπῃ εἰς αὐτὸν ἀπομάκρυνον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν σου πᾶν βλαβερόν, ἵνα δύνασαι νὰ βλέπῃς τὸ φῶς. Κονιορτὸς, λήμη, καπνὸς εἶναι αἱ ἀμαρτίαι καὶ τὰ ἐγκλή-

1. M. Grabmann, Augustinus ἐν Lexikon für Theologie und Kirche, τόμ. 1, Freiburg im Br. 1930, σ. 830.

2. Augustinus Magister..., σελ. 413.

3. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 414. Πρβλ. Johannes Hessen, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 102 ἐξ. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Religionsphilosophie, τόμ. 2, σελ. 101 ἐξ.

4. Confessiones VII, n. 23. Πρβλ. καὶ ἑλληνικὴν μετάφρασιν: Ἄγ. Αὐγουστίνου αἱ Ἐξομολογήσεις, μτφρ. ἐκ τοῦ λατινικοῦ ὑπὸ Ἀνδρέου Δαλεζίου, Ἀθήναι 1930, σελ. 71—172.

1. Περισσότερα περὶ τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος ἰδὲ ἐν Johannes Hessen, Religionsphilosophie, τόμ. 2, σελ. 91 καὶ ἐξ. καὶ ἐν Εὐαγγ. Θεοδωροῦ, Χριστιανικὸς Ἀνθρωπισμὸς, Ἀθήναι 1951, σελ. 104 ἐξ.

2. Confessiones XI, n. 9. Πρβλ. Gruhn, Religionspsychologie (Ψυχολογία τῆς Θρησκείας), μτφρ. Βασ. Βεζάρχο, Ἀθήναι 1938, σ. 143 ἐξ. Εὐαγγ. Θεοδωροῦ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 111—112.

Η ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΑΣΥΝΕΙΔΗΤΟΥ ΚΑΤΑ JUNG

Συμβαίνει πολλάκις, όταν ο ψυχικῶς ἄρρωστος προσέρχεται εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ ψυχιάτρου ἢ τοῦ ψυχοθεραπευτοῦ, νὰ ἀποκρύπτῃ τὴν ἀλήθειαν. Ἰδίως εἰς τὰς νευρώσεις, ὅπου κάποιον περιστατικὸν ὑψίστης σπουδαιότητος ὠδήγησε τὸν ἀσθενῆ εἰς μίαν ψυχοσωματικὴν διάταραξίν, ὁ ἄρρωστος ἀποφεύγει νὰ εἴπῃ συνήθως τὴν ἀλήθειαν. Ἀποκρύπτει σημαντικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς του καὶ πολλάκις ἢ σιωπῇ του αὐτὴ εἶναι ἐξαιρετικὰ πείσμων. Πολλάκις ὅμως καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄρρωστος ἀγνοεῖ ἴσως τὰ αἷτια τῆς ψυχικῆς του διαταραχῆς, καὶ διὰ τοῦτο καλεῖται ὁ ψυχοθεραπευτὴς νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ τὴν πραγματικότητα καὶ τὸν δρόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ὠδηγήθη οὗτος εἰς τὴν ἀσθένειαν αὐτήν.

Ὁ Jung εἰς τὸ ἔργον του «Ψυχολογία καὶ Ἀγωγή» («Psychologie und Erziehung»), τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς μεγάλας διαλέξεις, τὰς ὁποίας εἶχε κάμει οὗτος εἰς Λονδίον, εἰς τὸ κεφάλαιον «Ἀναλυτικὴ ψυχολογία καὶ ἀγωγή» ἐκθέτει τέσσαρας μεθόδους, διὰ τῶν ὁποίων δύναται ὁ ψυχοθεραπευτὴς νὰ ἐρευνήσῃ τὸ ἀγνωστον (das Unbekannte), τὸ ὁποῖον ὡς πέπλος καλύπτει τὰ αἷτια μιᾶς ψυχικῆς νόσου καὶ προσδίδει εἰς αὐτὴν χαρακτῆρα μυστηρίου.

Ὡς πρώτην μέθοδον, ἀναφέρει ὁ Jung, τὴν «μέθοδον τῶν συνειρμῶν» (Assoziationsmethode). Σκο-

ματὰ ἀπομάκρυνον πάντα ταῦτα καὶ θὰ ἴδῃς τὴν σοφίαν, ἥτις εἶναι παρούσα· διότι ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται» (Ματθ. ε', 8)». (Πρβλ. Ἰωάν. ιβ', 35: «ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ»· Β' Πέτρ. α', 9: «τυφλὸς ἐστὶ καὶ μωπάζων»· Α' Ἰωάν. α', 9 καὶ 11: «ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν..., ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ... ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ») κ.λ.π.).

Ὅσον ἀφορᾷ νῦν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Αὐγουστίνου περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἐνεργημάτων, δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος ἀντιδρᾷ εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ θρησκευτικοῦ του βιώματος, ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ Αὐγουστίνου περὶ τοῦ ἐναρέτου βίου, ὅστις συνδέεται μετὰ τῆς γνησίας θρησκευτικῆς ζωῆς. Ἡ ἀρετὴ ὀρίζεται ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἡ «τάξις τῆς ἀγάπης» (ordo amoris), τ. ἔ. ὡς ἡ ὀρθὴ ταξινόμησις τῶν διαφόρων ἐκδηλώσεων τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀξιολογικῆς ἐκλογῆς καὶ προτιμήσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή, θὰ εἶναι ἐνάρετος, ὅταν πάντοτε ἀγαπᾷ καὶ ἐκλέγῃ τὸ ἀξιολογικῶς ἀνώτερον ἐναντι τοῦ ἀξιολογικῶς κατωτέρου. Εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἱεραρχικῆς κλίμακος τῶν ἀξιών καὶ ἀγαθῶν, ἅτινα δεόν νὰ ἀγαπῶμεν, εὐρίσκεται τὸ ὑψίστον ἀγαθόν, ὁ Θεός.¹ [Συνεχίζεται]

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ, δ. θ.

Καθηγητὴς τοῦ Κολλεγίου Ἀθηνῶν

1. Tract. I in Joan., n. 19.

2. Augustinus Magister..., σελ. 414.

πὸς τῆς μεθόδου ταύτης εἶναι ἡ ἀναζήτησις τῶν κυριωτάτων συμπλεγμάτων, τὰ ὁποῖα προδίδονται διὰ τῶν ἐνοχλήσεων (ἀντιδράσεων), αἷτινες προκαλοῦνται κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ πειράματος τῶν συνειρμῶν¹.

Ἡ δευτέρα μέθοδος εἶναι ἡ «ἀνάλυσις τοῦ συμπτώματος» (Symptomanalyse). Ἡ μέθοδος ὅμως αὕτη ἔχει, κατὰ Jung, ἱστορικὴν μόνον ἀξίαν καὶ ἐγκατελείφθη ἀκόμη καὶ ὑπὸ τοῦ Freud, ὅστις εἶναι καὶ ὁ ἐπινοητὴς τῆς. Μέσω ὑπνωτικῆς ὑποβολῆς προσεπάθει τις νὰ ἀναπαραγάγῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ ἀναμνήσεις, αἷτινες εὐρίσκοντο εἰς τὸ βάθος τῶν παθολογικῶν του συμπτωμάτων. Ὁ Jung, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι θεωρεῖ τὴν μέθοδον ταύτην ἀνεπαρκῆ, ἐν τούτοις δέχεται, ὅτι διὰ τὰς περιπτώσεις ἐκείνας, καθ' ἃς κλονισμός τις (schock), ψυχικόν τι ἢ σωματικὸν τραῦμα εἶναι ἡ ἀφορμὴ μιᾶς νευρώσεως, ἡ μέθοδος αὕτη δύναται νὰ ἀποβῇ ἀποτελεσματικὴ.

Κατὰ Jung, τρίτη μέθοδος ἐρεύνης τοῦ ἀγνωστοῦ εἶναι ἡ «ἀναμνηστικὴ ἀνάλυσις» (anamnestische analyse). Οὗτος ἀποδίδει εἰς ταύτην μεγάλην σπουδαιότητα, διότι δύναται αὕτη νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀφ' ἐνὸς μὲν ὡς θεραπευτικὸν μέσον, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ὡς μέσον ἐρεύνης. Συνίσταται αὕτη εἰς μίαν προσεκτικὴν ἀνάμνησιν ἢ ἀνακατασκευὴν τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῆς νευρώσεως. Ὁ ἀσθενής, ἐφ' ὅσον εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐνθυμηθῇ, διηγεῖται εἰς τὸν ἱατρὸν ὅλην τὴν σειρὰν ἐκείνων τῶν γεγονότων, ἅτινα ὀλίγον ἢ πολὺ ἔχουν σχέσιν μετὰ τὴν ἀσθένειάν του. Ἀλλὰ ὁ ἔμπειρος ἱατρὸς δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀπλὴν ἀκρόασιν τῶν γεγονότων τούτων, ἀλλὰ θέτει καταλλήλους ἐρωτήσεις, δὲ νὰ συνδέσῃ ὑπάρχοντα κενὰ μετὰ τῶν διαφόρων γεγονότων καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῇ οὐσιώδη τινά, ὅταν μάλιστα ὁ ἀσθενής ἀσχολῆται πολὺ μετὰ λεπτομερείας. Ἡ θεραπευτικὴ ἀξία δὲ τῆς μεθόδου ταύτης ἐγγεῖται εἰς τοῦτο, εἰς τὸ ὅτι, δηλαδή, ὁ ἀσθενής διὰ τῆς ἀνακατασκευῆς τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῆς νευρώσεώς του κατανοεῖ τὰς κυρίας ἀφορμὰς καὶ τοὺς κυρίους παράγοντας, οἷτινες τὴν προεκάλεσαν καὶ οὕτω δύναται οὗτος, βοηθούμενος καταλλήλως ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ, νὰ ὀδηγηθῇ πρὸς τὴν θεραπείαν καὶ τὴν ψυχικὴν του ἀποκατάστασιν διὰ μιᾶς νέας ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων καὶ τῶν γεγονότων τῆς ζωῆς του.

Ἡ τετάρτη μέθοδος εἶναι ἡ «ἀνάλυσις τοῦ ἀσυνειδήτου» (analyse des unbewussten). Ἡ μέθοδος αὕτη δὲν εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν προηγουμένην. Ὑπάρχει μία οὐσιώδης διαφορὰ μετὰ τῶν δύο τούτων μεθόδων. Ἐνῶ, δηλαδή, ἡ «ἀναμνηστικὴ ἀνάλυσις» ἀσχολεῖται κυρίως μετὰ συνειδητὰ εἰς τὸν ἀσθενῆ γεγονότα, ἡ «ἀνάλυσις τοῦ ἀσυνειδήτου» ἀρχίζει, ὅταν ἀκριβῶς ἔχει ἐξαντληθῇ πλέον τὸ συνειδητὸν ὕλικόν καὶ καθίσταται ἐπ' ἀνάγκης νὰ ἐρευνηθῇ καὶ τὸ ἀσυνείδητον τοῦ ἀσθενοῦς. Πολλάκις, δηλαδή, εἶναι δυνατόν αἱ τρεῖς προηγούμεναι μέθοδοι νὰ μὴ ἀποδώσουν τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, ὡς πρὸς τὴν ἐξήγησιν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς

1. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δύ' αἰαί τις νὰ εἴη περισσότερο εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Κ. Φηγητοῦ κ. Σπ. Καλλιᾶφα «Ψυχολογία τοῦ βάθους» σελ. 59 καὶ ἐξῆς.

καὶ ἡ ψυχικὴ του σύγκρουσις παραμένει ἀνεξήγητο· Τότε ἀκριβῶς ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάλυσις τοῦ ἀσυνειδήτου του, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ μία ὀρθὴ ἐξήγησις.

Διὰ τῆς ἀναλύσεως ὅμως τοῦ ἀσυνειδήτου εἰσερχόμεθα, λέγει ὁ Jung, εἰς μίαν νέαν σφαῖραν, διότι ὑποχρεούμεθα νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ ζωντανὸν ἐκεῖνο ψυχικὸν γεγονός, ὅπερ καλεῖται ὄνειρον. Τὰ ὄνειρα, κατὰ Jung, δὲν εἶναι οὔτε ἀπλαῖ ἀναπαγωγαὶ ἀναμνήσεων, οὔτε ἀφαιρέσεις βιωμάτων (abstraktionen von Eylebnissen). Εἶναι ἀδιάψευστοι ἐκδηλώσεις ἀσυνειδήτου δημιουργικῆς δραστηριότητος¹. Ἡ σημασία δὲ καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν ὄνειρων εὐρίσκεται, ὡς δεικνύει ἡ πείρα, διαρκῶς εἰς στενὴν σχέσιν πρὸς τὴν ἐκάστοτε κατάστασιν τῆς συνειδήσεως. Διὰ τοῦτο ἡ ἀνάλυσις καὶ ἐρμηνεῖα τῶν ὄνειρων τοῦ ἀσθενεῖς ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ ἀσυνειδήτου. Τονίζει δὲ ὁ Jung, ὅτι ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγή διὰ ἀναλύσεως τῶν ὄνειρων ἀποτελεῖ μίαν σπουδαίαν παιδαγωγικὴν δραστηριότητα, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα ἔχουν μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ κακοῦ τῆς ἐποχῆς μας.

Ἄλλὰ τὰ ὄνειρα δὲν ἀποτελοῦν τὸ μοναδικὸν ὕλικόν τοῦ ἀσυνειδήτου. Ὑπάρχουν, μᾶς λέγει ὁ Jung, καὶ ἄλλα προϊόντα τοῦ ἀσυνειδήτου, αἵτινα κολοῦνται «φαντασίαι» (phantasien). Αὗται εἴτε ἀποτελοῦνται ἀπὸ ὄνειρα ἐν ἐγρηγόρει (wachträumen) εἴτε εἶνε ὑλνοφανῆ ὁράματα (visionen) ἢ ἐμπνεύσεις (inspirationen). Καὶ τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας τοῦ ἀσυνειδήτου δύναται νὰ ἐρευνήσῃ τις καὶ ν' ἀναλύσῃ, ὅπως καὶ τὰ ὄνειρα.

Ὑπάρχουν δύο κύρια μέθοδοι ἐρμηνείας, τὰς ὁποίας δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ κανεὶς ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς ἐκάστοτε περιπτώσεως. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ καλουμένη ἐπιγωγικὴ ἢ ἀναλυτικὴ μέθοδος (reduktive methode). Κύριος σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ ἐξεύρῃ τὴν ἐνστικτώδη ὄψιν, ἣτις κεῖται ὡς βᾶσις εἰς τὸ ὄνειρον. Ἡ δευτέρα εἶναι ἡ μέθοδος τῆς συγκροτήσεως ἢ κατασκευῆς (konstruktive methode). Κύριος σκοπὸς τῆς εἶναι νὰ συνθέσῃ μὲ τὰ διάφορα στοιχεῖα τοῦ ὄνειρου καὶ νὰ διαμορφώσῃ καλύτερον τὴν συνειδητὴν τοῦ ἔχοντος τὸ ὄνειρον θέσιν ἔναντι τῶν διαφόρων καταστάσεων καὶ προβλημάτων τῆς ζωῆς. Ἡ χρησιμοποίησις τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης μεθόδου ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπὸ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν πείραν τοῦ ἀνλύοντος, ὅστις, ἔχων γνῶσιν τοῦ χαρακτήρος καὶ τῆς συγκεκριμένης καταστάσεως τοῦ ἀσθενεῖς, θὰ χρειασθῇ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἄλλοτε μὲν τὴν μίαν, ἄλλοτε δὲ τὴν ἄλλην μέθοδον.

Ἐκθέτων ὁ Jung τὰς ἀνωτέρω τέσσαρας μεθόδους ἐρεύνης τοῦ ἀσυνειδήτου, παρακαλεῖ τοὺς ἀναγνώστας του νὰ προσέξουν ἰδιαίτερος, ὅτι δὲν χαρακτηρίζει οὗτος τὰς μεθόδους ταύτας ὡς «ψυχοανάλυσιν». Ὁ ὅρος psychoanalyse, λέγει οὗτος, εἶναι φροῦδϊκὸς καὶ διὰ τοῦτο δὲν τὸν χρησιμοποιεῖ. Ὁ Freud ἐδήλωσε δημοσίᾳ, ὅτι ἡ σεξουαλικὴ του θεωρία εἶναι ἀχωρίτως καὶ δογματικῶς συνδεδεμένη μὲ τὴν μέθοδον τῆς ψυχοανάλυσεως καὶ θεμελιούται

ἐπ' αὐτῆς. Διαφωνῶν ὅμως ὁ Jung πρὸς τὴν σεξουαλικὴν θεωρίαν τοῦ Freud, ἠναγκάσθη νὰ εὕρῃ νέον ὄρον, διὰ νὰ χαρακτηρίσῃ εἰς τὸ σύνολόν των τὰς τέσσαρας μεθόδους του. Καὶ ὁ ὅρος αὐτὸς εἶναι «ἀνάλυσις τοῦ ἀσυνειδήτου»¹.

Ἡ ὅλη μέθοδος τῆς «ἀναλύσεως τοῦ ἀσυνειδήτου» τοῦ Jung παρουσιάζει ἐν θετικὸν χαρακτηριστικὸν ἄξιον πάσης προσοχῆς ὅπερ ἀκριβῶς ἔλλειπει ἐκ τῆς «ψυχοανάλυσεως τοῦ Freud». Ὁ Jung δηλ. ἐν ἀρκεῖται εἰς μίαν ἀπλήν διαπίστωσιν τῶν αἰτίων μιᾶς ψυχικῆς νόσου (ὡς ὁ Freud), ἀλλὰ προχωρεῖ ἔτι περισσότερον εἰς τρόπον θεραπείας καὶ ἀποκαταστάσεως τῆς ψυχικῆς ὑγείας τοῦ ἀσθενεῖς, πολλὰκις διὰ τῆς λύσεως καὶ κοσμοθεωρικῶν ἀκόμη προβλημάτων τῆς ζωῆς του. Ἀναγνωρίζει πνευματικὴν ὑπόστασιν καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ: «Λαμβάνω τὰ θρησκευτικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα μοῦ θέτει ὁ ἀσθενής, ὡς ὅλως διόλου κυρίαν καὶ δυνατὴν αἰτίαν τῆς νευρώσεως»².

Ὅπως ὁ Freud καὶ οἱ θιασῶται τῆς θεωρίας του, διὰ τῶν μεθόδων καὶ τῆς ὅλης ἐν γένει ἐργασίας τοῦ Jung, λαμβάνουν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι αἱ ὑγείαι καὶ νοσηραὶ ψυχικαὶ ἐκδηλώσεις τῶν ἀνθρώπων δὲν ἐρμηνεύονται ὀρθῶς διὰ τῆς μονοπλεύρου θεωρίας περὶ τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνστικτοῦ ὡς μοναδικοῦ ρυθμιστοῦ καὶ δημιουργοῦ αἰτίας τῶν ἐκδηλώσεων τούτων, ἀλλὰ διὰ μιᾶς πλήρους καὶ εἰλικρινοῦς ἀναγνωρίσεως τῆς πνευματικῆς κυρίως φύσεως καὶ ἀποστολῆς του.

ΙΩ. ΚΩΝ. ΚΟΡΝΑΡΑΚΗΣ

1. C. G. Jung: Psychologie und Erziehung. Zürich 1946 σελ. 60.

2. C. G. Jung: Die Beziehungen der Psychotherapie zur Seelsorge. Zürich, Leipzig und Stuttgart. 1932 σελ. 17.

ΙΟΥΔΑΪΖΕΙ Η ΑΙΘΙΟΠΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ :

Ἡ Αἰθιοπία εἶναι μία νῆσος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῷ ὠκεανῷ τοῦ Μουσουλμανισμοῦ. Τὸ κήρυγμα τῆς χαρμοσύνης ἀγγελίας, τοῦ Εὐαγγελίου ἐνωπίσθη ἤδη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων¹. Ἠσπάσθη ὅμως ἐπίσημως τὸν Χριστιανισμὸν ἐν ἔτει 333 ἀπὸ τοῦ Φρουμεντίου, χειροτονηθέντος ὡς πρώτου Ἐπισκόπου Αἰθιοπίας παρὰ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, πατριάρχου Ἀλεξανδρείας. Ἐπανεθῶν ὁ Φρουμέντιος εἰς Αἰθιοπίαν, διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν σύνεσιν αὐτοῦ, ἀπέκτησε τὴν εὐνοίαν τῶν βασιλέων² καὶ τῶν μεγιστάνων τῆς αὐτῆς. Ὁ Φρουμέντιος εἰργάσθη ἐντατικὰ ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τοῦ ἐβραϊκοῦ στοιχείου, ἀφ' ἑνός, καὶ εἰδωλολατρίας, ἀφ' ἑτέρου. Μὲ τὴν ἐντατικὴν του δρᾶσιν, μὲ τὴν ἀοκνον προσπάθειάν του καὶ μὲ τοὺς

1. Ἦνίκα οἱ Ἀπόστολοι κλήρω τὴν εἰς τὰ ἔθνη πορείαν ἐποιοῦντο Θωμᾶς μὲν τὴν Πάρθων ἀποστολὴν ὑπεδέχετο. Ματθαῖος δὲ τὴν Αἰθιοπίαν.

Ἐυσεβίου Ἐκκλησιασ. ἱστορ. Α' ἰθ'. Migne Τόμ. 67.

2. Λέγεται ὅτι δύο ἀδελφοὶ συνεβασίλευον ταυτοχρόνως.

1. Περὶ. Σπ. Καλλιὰφα, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 83 κ. ἐξῆς.

υπερανθρώπους κόπους και μόχθους, επέτυχε να καταστήσει την Αιθιοπία μέλος τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τοῦ Θεανθρώπου ἰδρυθείσης Βασιλείας.

Ἡ Ἐκκλησία αὕτη εἶδε λαμπράς ἡμέρας κατὰ τὰς πρώτας ἑκατονταετηρίδας. Εἶχεν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν χωρῶν. Ἀνέπτυξεν ἀξιόλογον ἱεραποστολικὴν δρασίαν πέραν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης εἰς τὴν Ἀραβίαν. Ἐγράφησαν και μετεφράσθησαν πολλὰ θεολογικὰ συγγράμματα. Ἀργότερον ὅμως, ὡς εἶναι φυσικόν, τὴν ἀκμὴν διεδέχθη ἡ παρακμὴ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παρακμῆς ὑπέστη τὰ πάνδεινα. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἐπιθέσεις ἄλλων φυλῶν και ἄλλων ἐθνικοτήτων, ἰδίᾳ τῶν Μουσουλμάνων, ἐπεσώρευσαν ἐν τῇ χώρᾳ ἐρείπια ἐπὶ ἐρείπιοις. Τότε πολλοὶ ἔλεγον, ὅτι ἡ Αἰθιοπία ἔχασεν οὐχὶ μόνον τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἀλλὰ και τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἄλλ' ὁ Κύριος ἐβεβαίωσεν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι «πύλαι ἄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς»¹, δι' ὃ και ἡ αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία οὐδόλωσεν ὑπέκυψεν εἰς τὴν δουλείαν, ἀντιθέτως, θαυμαστῶ τῶ τρόπῳ, διετήρησεν ἀλώβητον διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ και ἐστήριξε και τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν.

Γενᾶται τὸ ἐρώτημα, ποῖον ἔδαφος εὔρεν ὁ Χριστιανισμὸς ἐν Αἰθιοπία; Αἱ γινῶμαι τῶν ἐρευνητῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου διχάζονται. Ἄλλοι μὲν ὑποστηρίζουσιν, ὅτι πρὶν ἢ εἰσδύσῃ ὁ Χριστιανισμὸς, ἡ χώρα διετέλει ἐν ἀπολύτῳ εἰδωλολατρείᾳ. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι συνυπῆρχον εἰδωλολατρεία και ἰουδαϊσμός, μετὴν διαφορῶν, ὅτι ὁ δεύτερος εὐρίσκετο ἐν περιουσιμένῳ κύκλῳ. Ἡ τελευταία γνώμη συμφωνεῖ μετὰ τὰ δεδομένα τῆς Γραφῆς και Ἱστορίας. Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην² εὐρίσκουμεν τὴν διήγησιν τῆς μεταβάσεως τῆς βασιλείσεως Σαβᾶ³ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἵνα ἐκ τοῦ πλησίον θαυμάσῃ τὴν σοφίαν τοῦ Σολομῶντος. Ἡ Ἱστορία, στοιχοῦσα τοῖς σχετικῶς χωρίοις τῆς Γραφῆς, διηγεῖται τὸ ἐξῆς.

Ὅτε ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ ὁ Σολομῶν, ἡ βασίλισσα τῆς Αἰθιοπίας Μακέδα, ἦτις καλεῖται ἐν τῇ Γραφῇ ἡ βασίλισσα Σαβᾶ ἡ Νότου (Γ' Βασ. Γ' 1—13, Ματθ. ΙΒ' 42), ἀκούσασα περὶ τῆς σοφίας τοῦ Σολομῶντος, μετέβη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, κομίζουσα μεθ' ἑαυτῆς πολλὰ δῶρα, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν και θαυμάσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν σοφίαν αὐτοῦ. Μετὰ παρέλευσιν χρόνου ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν δι' Αἰθιοπίαν ἐγκυμονοῦσα ἐξ αὐτοῦ. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ ταξιδίου ἔτεκεν ἄρρεν, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε Μενελίκ ("Ἰβ ἔλ χακίμ=υἶός τοῦ σοφοῦ). Οὗτος ἐμεγάλωσεν ἐν τοῖς παρὰ τὴν Ἀλώμην ἀνακτόροις τῆς μητρὸς αὐτοῦ, τυγχάνων πάσης

ἐπιμεμελημένης ἀνατροφῆς. Συμπληρῶν δὲ τὸ 22ον ἔτος τῆς ἡλικίας «κατῆλθεν» εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ και γνωρίσῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἐκεῖ διέμεινεν ἐπὶ μίαν τριετίαν, μαθάνων τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως, τὰ βασιλικὰ καθήκοντα και τὴν ἐβραϊκὴν γλῶσσαν. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ γνωρίζων, ὅτι ὁ υἱὸς του ἅμα τῇ ἐπανάδῳ αὐτοῦ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν θὰ διεδέχετο τὴν μητέρα του, ἐξέλεξε δώδεκα χιλιάδας πρωτότοκα τέκνα ἀπὸ τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐπικεφαλῆς αὐτῶν κατέστησεν εἰκοσι δύο ἰκανοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ ἀνωτέραν τάξιν. Ἀπένειμε δὲ βασιλικὴν στολὴν εἰς τὸν Μενελίκ, ὅστις χρισθεὶς βασιλεὺς⁴ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐπέστρεψε μετὰ τῆς συνοδείας αὐτοῦ εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, κομίζων τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον και αὐτὴν ταύτην τὴν κιβωτὸν τῆς Διαθήκης, ἣτις εὐρίσκεται και σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν Ἀλώμην. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔλαβε χώραν, κατὰ τοὺς Αἰθίοπας ἱστορικοὺς, τῷ ἔτει 982 π. Χ.⁵

Οἱ προσελθόντες εἰς τὴν Αἰθιοπίαν Ἰουδαῖοι, φυσικῶ τῶ λόγῳ, προσηλύτισαν, ἂν ἔχι πάντας τοὺς κατοίκους, τοῦλάχιστον ἐκείνους, οἵτινες εὐρίσκοντο πλησίον τῆς αὐτῆς. Εἰσήγαγον δὲ τὰ ἦθη και ἔθιμά των, (περιτομὴ, ἀποχὴ ἀπὸ ὀρισμένων τροφῶν, ἀργία τοῦ Σαββάτου κ. λ. π.). Τὸ κράτος διερωθυμίσθη τότε μᾶλλον κατὰ ἰουδαϊκὸν τρόπον. Ἐπίσημος δὲ θρησκεία τοῦ κράτους κατέστη ἡ ἰουδαϊκὴ.

Σχετικὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων ἀπαντῶμεν ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ. Ἡ μετάβασις τοῦ Αἰθίοπος εὐνούχου εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς προσκύνησιν και ἡ κατ' ὄδον ἀνάγνωσις τῆς Βίβλου⁶. Ἄλλὰ και τὸ βάπτισμα τοῦ ἐν λόγῳ Αἰθίοπος «δὲν προεκάλεσε ζήτημα»⁷. Ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ τοῦ Κορνηλίου, ὅστις ἦτο ἐθνικός, προεκάλεσε ζήτημα⁸ παρὰ τῇ ἐξ Ἰουδαίων ἀπαρτισθείσῃ χριστιανικῇ κοινότητι τῶν Ἱεροσολύμων⁹.

ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας κηρυχθεὶς ἐν Αἰθιοπία ὁ Χριστιανισμὸς φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἦλθεν εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, με ἀποτελεσματὰ δὲ συνυπάρξουσι τὰ δύο στοιχεῖα, τὸ χριστιανικὸν και τὸ ἰουδαϊκόν, ἀναμειγμένα, χωρὶς βεβαίως νὰ χάσῃ ἐκάτερον τὰς ιδιότητά αὐτοῦ. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως ἐκκινουῦντες διετύπωσαν οὐκ ὀλίγοι τὴν γνώμην, ὅτι ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία ἰουδαΐζει. Διὰ νὰ ὑποστηρίξουσι δὲ τὴν γνώμην αὐτῶν ἐπικαλοῦνται ὑφιστάμενα εἰσέτι ἰουδαϊκὰ τινα ἔθιμα, ὡς εἶναι ἡ ἀργία τοῦ Σαββάτου, ἡ περιτομὴ, ἀποχὴ ἀπὸ ὀρισμένων τροφῶν κ. ἄ.

Ἐκεῖνος ὅμως, ὅστις μελετᾷ κατὰ βάθος και πλάτος τὰ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, καταλήγει εἰς τὸ ὅλως ἀντίθετον συμπέρασμα, ὅτι δηλ. ἡ Αἰθιοπικὴ Ἐκκλησία οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἰουδαΐζει, ἔστω και ἂν δὲν ἀποκρούῃ ἰουδαϊκὰ τινα ἔθιμα.

1. Ματθ. ΙΣΤ'. 18.

2. Γ'. Βασ. 1' 1—13, Β' Παρ. Θ' 1—13.

3. Ἐπίμαχον εἶναι τὸ ζήτημα, ἂν ἡ βασίλισσα Σαβᾶ εἶναι τῆς Αἰθιοπίας ἢ τῆς Ἀραβίας. Τὰ τεκμήρια, τὰ ὁποῖα συνηγοροῦσι ὑπὲρ τῆς πρώτης εἶναι πολλά. Ὅμως ταῦτα δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα, καθότι τὸ παρὸν θέμα μας δὲν σχετίζεται μετὰ τὴν ἀνασκευὴν τοῦ ζητήματος. Πάντας σημειωθῆτω, ὅτι ὁ Ἰώσηπος ἀναφέρει ῥητῶς, ὅτι ἦτο «βασίλισσα τῆς Αἰθιοπίας και Αἰγύπτου» (Ἰωσ. Ἰστ. Η' βιβλίον κεφ. 2. 338). Πρὸς τούτους τὰ δῶρα, τὰ ὁποῖα προσέφερεν εἰς τὸν ἄνακτα μαρτυροῦσιν ἐμφανέστατα τὴν αἰθιοπικὴν των προέλευσιν.

1. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δὲν συμφωνοῦσιν οἱ Αἰθίοπες ἱστορικοὶ. Ἄλλοι μὲν υἰοθετοῦσιν τὴν γνώμην αὐτὴν ὡς ἔχει ἄλλοι δὲ ἀποκρούουσιν αὐτήν. Ἐνῶ οἱ ἔξνοι τάσσονται μετὰ τῶν πρώτων (βλ. 20 Ὀκτωβ. 1954).

2. Aleofa Taje, Abyssinian history 1929 σελ. 28.

3. Πραξ. Ἀποστ. Η' 26—28.

4. Βασ. Στεφανίδου, Ἐκκλ. Ἰστ. σελ. 22.

5. Πραξ. Ἀπ. ΙΑ' 1—3.

Τὰ κύρια σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται, ὅτι Ἰουδαῖ-
ζει, εἶναι, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἡ ἀργία τοῦ Σαββά-
του, ἡ περιτομή καὶ ἡ ἀποχή ἀπὸ ὀρισμένως τροφᾶς,
ὡς κρέατος σὺς κλπ. 'Ἄλλ' ἐν πρώτοις μὲν δέον νὰ
ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι τὰ ἔθιμα ταῦτα εἰς τὴν χριστια-
νικὴν Αἰθιοπίαν ἔχουσιν ὅλως διαφορετικὴν ἔννοιαν
ἐκείνης ἣν εἶχον παρὰ τοῖς 'Ιουδαίοις. Κατὰ δεύτερον
δὲ λόγον δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθοῦν ταῦτα ὑπὸ θρη-
σκευτικὴν ἔννοιαν, ἀλλ' ὑπὸ καθαρῶς τοπικὴν τοιαύ-
την. Πρὸς ἀπόδειξιν τούτου παραθέτομεν τὰ ἀκόλουθα
ἀποσπάσματα ἐκ τῆς ὁμολογίας τοῦ αὐτοκράτορος
Γαλαουδαίου, ἣν συνέταξεν οὗτος ἐν ἔτει 1555.

'Αργία Σαββάτου. Ὡς πρὸς τὴν ἀργίαν τοῦ Σαβ-
βάτου, λέγει ὁ Αἰθίοψ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν ὁμολο-
γίαν του, δὲν κάμνομεν ἀργίαν ὡς 'Ιουδαῖοι, οἵτινες
ἐσταύρωσαν τὸν Χριστὸν λέγοντες, «Τὸ αἷμα αὐτοῦ
ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τῶν τέκνων ἡμῶν»¹. Διότι οἱ 'Ιου-
δαῖοι ἐκεῖνοι δὲν ἔπινον ὕδωρ, οὔτε ἤναπτον πῦρ, οὔτε
ἐμαγείρευον φαγητόν, οὔτε ἄρτον παρεσκευάζον, οὔτε
ἐκινουῦντο ἀπὸ μιᾶς οἰκίας εἰς τὴν ἄλλην. 'Ἄλλ' ἡμεῖς
τηροῦμεν ἀργίαν, ἵνα ἐορτάσωμεν ἐν αὐτῇ τὴν σύστα-
σιν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καὶ νὰ διατηρήσωμεν τὸ
ἔθος τῆς 'Αγάπης, ὡς οἱ 'Απόστολοι, Πατέρες ἡμῶν,
ἔχουν διδάξει ἡμᾶς ἐν τῇ Διδαχῇ². 'Ἐπίσης δὲν
ἀργοῦμεν κατὰ τὸ Σάββατον, προσθέτει ὁ αὐτοκράτωρ,
ὡς θεωροῦντες αὐτὸ πρῶτῃν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος
(Κυριακὴν), ἥτις εἶναι νέα ἡμέρα, περὶ ἧς λέγει ὁ
Δαυὶδ ἐν τοῖς Ψαλμοῖς αὐτοῦ «αὕτη ἡμέρα ἦν ἐποί-
ησεν ὁ Κύριος ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν
αὐτῇ»³.

Εἰς ταῦτα, δέον νὰ προστεθῇ, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν
μας τὸ Σάββατον περιλαμβάνεται ἤδη μετὰ τῶν
ἐργασίμων ἕξ ἡμερῶν. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι ἡ ἀργία
τῆς Κυριακῆς, ὡς συμβαίνει εἰς πολλὰ κράτη τῆς Εὐ-
ρώπης, ἀρχεται ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τοῦ Σαββάτου.
'Ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲ ὅλως ἐπιφέρει ἀλλοίωσιν ἐπὶ τοῦ ἐρ-
γασίμου χαρακτῆρος αὐτοῦ.

Περιτομή. Ὡς πρὸς τὴν περιτομήν, συνεχίζει
ὁ σοφὸς αὐτοκράτωρ, δὲν περιτεμνόμεθα ὡς 'Ιουδαῖοι,
διότι γνωρίζομεν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου, ὅστις
λέγει «ἐν γὰρ 'Ιησοῦ Χριστῷ οὔτε περιτομή τι
ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνερ-
γουμένη»⁴. Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει πρὸς τοὺς Κορινθίους
«ἡ περιτομή οὐδὲν ἐστι καὶ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστι,
ἀλλὰ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ»⁵. «Ὅλα τὰ βιβλία
τοῦ Παύλου, ἐξακολουθεῖ, τὰ ὁποῖα διδάσκουσιν ἡμᾶς
περὶ τῆς περιτομῆς καὶ ἀκροβυστίας, ὑφίστανται ἐν
ταῖς χερσίν ἡμῶν. 'Ἄλλ' ἡ περιτομή παρ' ἡμῖν εἶναι ὡς
ἔθιμόν τι τῆς χώρας, ὡς ἡ διάστιξις τοῦ προσώπου εἰς
Αἰθιοπίαν καὶ Νουβίαν καὶ αἱ ὀπαὶ τῶν ὤτων παρὰ
τοῖς 'Ἰνδοῖς. Ὅ,τι κάμνομεν ἡμεῖς—ἐννοεῖ τὴν περι-

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΠΙΣΤΟΥ

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΕΛΕΟΥΣ ΚΑΙ ΧΑΡΑΣ

Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ θρησκεία τῆς
ἀγάπης καί, διὰ τοῦτο, εἶναι καὶ ἡ θρησκεία τῆς χαρᾶς.
Ὁ Θεός—Πατὴρ τῶν χριστιανῶν ἐμφανίζεται πολὺ διά-
φορος τῶν τυράννων θεῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ αὐτοῦ τοῦ
(ζηλωτοῦ) Θεοῦ τοῦ 'Ισραήλ. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς δὲ τῆς
Πατρότητος τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι Θεὸς στοργικός,
πλήρης οἰκτιρῶν καὶ ἐλέους, ἀπορρέει φυσικῶς ἡ
ἀρχὴ τῆς 'Αδελφωσύνης τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες ὀφεί-
λουσι νὰ εἶναι «οἰκτιρῶνες», διὰ νὰ εἶναι πραγμα-
τικά «τέκνα» τοῦ πανοικτιρῶνος Θεοῦ.

Ἀνθρώπος ἔχων περὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ὀρθὴν χριστια-
νικὴν ἰδέαν, αἰσθανόμενος ἴδιον Πατέρα προνοητὴν
καὶ συντηρητὴν τὸν παντοδύναμον Θεὸν καὶ πρὸς
τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀδελφὸς διακείμενος, εἶναι ἄνθρω-
πος εἰρηνικὸς καὶ γαλήνιος, καὶ τὴν καρδίαν του πλημ-
μυρίζει ἡ χαρὰ.

*

Τὴν χαρὰν ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον ὁ
Θεός, ὅτε, δημιουργήσας τὰ πάντα «καλὰ λίαν»,
ἔθηκεν αὐτὸν βασιλέα τῆς κτίσεως εἰς τὸν παράδεισον
τῆς τρυφῆς. Πρὸς τὴν χαρὰν δὲ ἠθέλησε νὰ ἐπανα-
φέρῃ τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, ὅτε ἐγένετο ἄνθρωπος
(ἀτρέπτως) καὶ ἐπεσκέφθη τὴν γῆν.

Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον ἱστορικὸν ψεῦδος ἀπὸ
τὴν γνώμην, καθ' ἣν τάχα ὁ 'Ιησοῦς Χριστὸς ὑπῆρξε
βλοσυρὸς καὶ σκυθρωπὸς ἐν τῷ κόσμῳ. Μελετήσατε
τὰ ἀθάνατα μνημεῖα τῆς προσωπικῆς γνωριμίας τοῦ
Χριστοῦ, τὰ ἔργα ἐκείνων, οἵτινες ἐπὶ τριετίαν ὅλην
συνανεστράφησαν μαζί Του. Μελετήσατε, χωρὶς προ-

τομήν—δὲν εἶναι διαφύλαξις τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου,
ἀλλ' εἶναι ἔθιμον τῶν κατοίκων.

'Αποχή ἀπὸ κρέατος σὺς. Τέλος ὡς πρὸς τὴν
ἀποχὴν τοῦ κρέατος σὺς, καταλήγει, δὲν ἔχομεν
ἀπαγόρευσιν, ὡς ἔχουσιν οἱ 'Ιουδαῖοι, διαφυλάτ-
τοντες νόμον τοῦ Μωυσέως. Ἐκεῖνον, ὅστις τρώ-
γει δὲν ἀπεχθανόμεθα καὶ δὲν θεωροῦμεν αὐτὸν ὡς
ἀκάθαρτον. Καὶ ἐκεῖνον, ὅστις δὲν τρώγει, δὲν ἀ-
ναγκάζομεν νὰ τρώγῃ, ὡς ἔγραψε ὁ πατὴρ ἡμῶν Παῦ-
λος «ὁ δὲ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενεῖτω, ὁ
μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω»¹. Καὶ ὁ Εὐαγ-
γελιστὴς Ματθαῖος λέγει «οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ
στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον
ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον»².
Οὕτω διδάσκει Αὐτός, ὅτι ὅλα τὰ φαγητὰ εἶναι καθαρὰ.
Μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις κατήγγησεν ὅλον τὸ κατασκευά-
σμα τῶν 'Ιουδαίων.

Τὰ ἀποσπάσματα ἐκφράζουν τὴν πίστιν τῆς Αἰ-
θιοπικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως ἡ διατήρησις τῶν
ἔθιμων ἅς μὴ δώσῃ λαβὴν εἰς τὴν ἕδρικον κατηγο-
ρίαν, ὅτι αὕτη Ἰουδαῖζει.

ΣΕΡΓΙΟΣ ΧΑΜΠΛΕ ΣΕΛΑΣΙΕ

1. Ματθαῖος ΚΖ' 25.
2. Ὁ ἐν λόγῳ Αὐτοκράτωρ ἔχει ὑπ' ὄψει τὴν Αἰθιοπι-
κὴν διδαχὴν, ἥτις εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη.
3. Ψαλμ. ΡΙΗ' 24.
4. Γαλ. Ε' 6.
5. Α' Κορ. Ζ' 14.

1. Ρωμ. ΙΔ' 3.
2. Ματθ. ΙΕ' 11.

κατάληψιν, τὰ Εὐαγγέλια. Θὰ μετρήσετε πολὺ ὀλίγας, ἐλαχίστας μὲν, περιπτώσεις, καθ' ἃς ἐμφανίζεται σκυθρωπάζων ὁ θεῖος Λυτρωτής.

Ἡ χαρὰ διαπνέει τὸ ἔργον Του ὁλόκληρον, ἡ πηγαία ἐκείνη καὶ ἀνέφελος χαρὰ, μὲ τὴν ὁποίαν ἀπολαμβάνει ὄχι μόνον τῶν ἀνθρώπων τὰς σχέσεις, ἀλλὰ καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κρίνων τοῦ ἀγροῦ τὸ θέαμα, λαμβάνων ἐξ αὐτῶν ἀφορμὴν πρὸς διδασκαλίαν.

Ὅ,τι ἀσχημίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, εἶναι τι ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου, ἡ ἁμαρτία, πρὸς τὴν ὁποίαν καὶ μόνον ἀντιτίθεται ὁ Χριστός καὶ ὑπὸ τὴν ὁποίαν βλέπει μὲ ἀπέραντον στοργὴν τὸ δυστυχὲς θῦμα, τὸ ὁποῖον θέλει ν' ἀπολυτρώσῃ, νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν αἰτίαν τῆς πικρίας καὶ νὰ τοῦ κάμῃ πάλιν χαρμόσυνον τὴν ζωὴν. Ὁ ἄσωτος υἱός, ὁ τελώνης, ἡ ἁμαρτωλὸς γυνή, ὁ ληστής, εἶναι ἄνθρωποι ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, τέκνα τοῦ Θεοῦ, εἰκόνες τοῦ Πλάστου, χάριν τῶν ὁποίων διακηρύσσει, ὅτι ἤλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστός: «Χαρὰ γίνεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι».

Θρησκεία καὶ πικρία εἶναι δύο ἔννοια τελείως ἀσυμβίβαστοι διὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Χριστοῦ. Ἡ θρησκεία Του εἶναι ἀπέραντος γλυκύτης καὶ ἀκένωτος πηγὴ αἰσιοδόξου δραστηριότητος καὶ ἀναφαίρετου χαρᾶς: «Τὴν χαρὰν ὑμῶν—εἶπεν—οὐδεὶς αἶρει ἀφ' ὑμῶν».

*

Παρὰ ταῦτα, ἡ εὐκολία τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ ν' ἀφομοιώσῃ μᾶλλον τὰς θεωρητικὰς τοῦ ἀρχαῆς πρὸς τὰς ἐσωτερικὰς του κλίσεις, ἀντὶ νὰ προσαρμόσῃ τὰς κλίσεις του πρὸς τὰς ἀρχὰς του, ἡ κληρονομικότης, ἥτις βαρύνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς προχριστιανικῆς ἐποχῆς, ἡ νοσηρὰ ψυχροσύνθεσις ὀρισμένων ἀτόμων, πάντα ταῦτα παρήγαγον καὶ ἐν τῷ χριστιανισμῷ τοὺς τύπους ἐκείνους τῶν εὐσεβῶν, οἵτινες ἐξέλαβον καὶ ἐνεφάνισαν τὴν θρησκείαν εἴτε ὡς σύνολον μόνον ἐξωτερικῶν τινῶν λατρευτικῶν διατυπώσεων καὶ ἀγιστειῶν, ὡς εἶδος τι μαγείας, εἴτε ὡς ἄρνησιν ὀρισμένων μόνον κακιῶν, εἴτε καὶ ὡς ἄρνησιν τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς χαρᾶς. Καὶ ἡ θρησκεία καθίσταται οὕτω στεῖρα καὶ ἄγονος, πηγὴ θλίψεως καὶ κατηφείας, πηγὴ συναισθήματος διαρκοῦς ἐσωτερικῆς ἀκαταστασίας καὶ ταραχῆς, ὡς αἰεὶ δὲν γίνεται, ὅπως τοῦναντίον, πηγὴ ἀπατηλῆς αὐτάρκους ἱκανοποιήσεως, ἥτις ἐπιτρέπει, ὅπως παρὰ τοῖς φαρισαίοις, καὶ αὐτὴν τὴν περιφρόνησιν τῶν βαρυτέρων ὑποχρεώσεων τοῦ θεοῦ νόμου. Γίνεται οὕτως ἡ θρησκεία πηγὴ ἐγωΐσμου καὶ ὑπερόπτου διαγωγῆς καὶ περιφρόνησεως πρὸς τὸν πλησίον, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ «εὐσεβής» συμπεριφέρεται μετὰ σκληρότητος πλέον, δικαιολογουμένης ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς πληροφορίας ὅτι, τάχα, οὕτως ἐξυπηρετεῖται ἡ «magna Dei gloria».

Τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς θρησκευτικοῦ πνεύματος ἐκτροπῆς, τῆς διαστροφῆς τοῦ πνεύματος τῆς οὐσίας τῆς θρησκείας, ἐκτροπῆς καὶ διαστροφῆς, ἥτις χωρίζει, καὶ ἀποξενοῖ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν ἀνθρώπων καὶ ὁδηγεῖ τὸν δῆθεν

θρησκον ἄνθρωπον εἰς τὴν θηριώδη ἐκείνην κατάστασιν τοῦ φανατισμοῦ, ὅστις τὰ πάντα μισεῖ, τὰ πάντα καίει, τὰ πάντα καταστρέφει καὶ μέχρι καὶ τῶν ὑψίστων ἐγκλημάτων δύναται νὰ φθάσῃ, ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τοῦ θεοῦ ζήλου καὶ ἐν τῇ ἀπατηλῇ πεποιθῆσει, ὅτι ὄντως εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξυπηρετῆται τάχα διὰ τοῦ κακοῦ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Θεοῦ!

Δὲν εἶναι τοῦτο ἀπλῆ θεωρία. Αὐτὸ τὸ πάθημα τοῦ Σταυροῦ δὲν εἶναι, παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ψευδοῦς ζήλου τῶν ζηλωτῶν φαρισαίων καὶ τῶν πιστῶν ἀρχόντων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐκφανατισμοῦ τοῦ εὐσεβοῦς ὄχλου. Οἱ ἐπακολουθήσαντες διωγμοὶ τῶν ἀποστόλων, τὰ βασανιστήρια καὶ ὁ ἄδικος θάνατος ἑκατομμυρίων μαρτύρων τῆς χριστιανικῆς ἰδέας, δὲν ἐβασίσθησαν, παρὰ ἐπὶ τῆς τυφλῆς ἐκείνης θρησκευτικότητος τῶν εἰδωλολατρικῶν μαζῶν, αἵτινες ἐξήπτοντο ὑπὸ τῶν ἐπιτηδείων, ὑπεραπιστιῶν δῆθεν τῆς πατρῴας θρησκείας. Τὰ κατασπιλώσαντα τὴν χριστιανικὴν ἱστορίαν φρικαστικά ὄργια τῶν σαδιστῶν τοῦ αἵματος τοῦ δυτικοῦ μεσαίωνα δὲν εἶναι, παρὰ προϊόντα τῆς τυπολατρικῆς θρησκευτικότητος, τῆς ἀπεστερημένης τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης. Δὲν εἶναι δὲ τὰ τελευταῖα ταῦτα, παρὰ κατορθώματα τοῦ καταστρεπτικοῦ φανατισμοῦ, εἰς ὃν ἐξετράπη ἡ ἀδιαφώτιστος καὶ ἄγονος πίστις λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἐκάλυψαν ἀπλῶς τὴν ἀθεράπευτον βαρβαρότητα τῶν ὑπὸ τὸ προσωπεῖον τῆς εὐσεβείας.

*

Ἄν τὰ Εὐαγγέλια ἔχουν νὰ σημειώσουν διὰ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἱστορούμενον Χριστὸν στιγμὰς ὀργῆς καὶ ἀγανακτήσεως, αὐταὶ αἱ στιγμαὶ δὲν ἦσαν ἐκείναι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἀναμάρτητος ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοὺς συνήθεις ἁμαρτωλοὺς, ὅσον δήποτε καὶ ἂν οὕτω ὑπῆρξαν βεβαρωμένοι· αἱ στιγμαὶ αὐταὶ ὑπῆρξαν ἐκείναι, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀντιμετώπιζε τοὺς διαστροφεῖς, τοὺς διαστρεβλωτάς, τοὺς πλαστογράφους τοῦ θεοῦ νόμου, τοὺς ἐκμεταλλεὺς τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ἐκείνους τοὺς ἀνευ ἀγάπης καὶ οἴκτου εὐσεβεῖς ὑπεραπιστάς τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἀρετῆς, τῆς θρησκείας, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε πραγματικῶς ἐθεράπευσαν, καὶ τῆς ἀρετῆς, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἐν τῇ πληρότητι τῆς ἀντελήφθησαν. Στενὰ τὰ ὄρια τῆς θρησκείας τῶν καὶ ἀκόμη στενωτέρω τὰ ὄρια τῆς ἀρετῆς τῶν δὲν ἐπέτρεπον εἰς αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίσουν τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἀλήθειαν, διότι ταῦτα ἦσαν ἀντίθετα πρὸς τὰ ἁμαρτωλά των συμφέροντα καὶ συνεκρούοντο πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς ψευδευσεβείας ὑποτρεφόμενον καὶ ἐνισχυόμενον ἐγωΐσμόν των. Οὐδένα ἄλλον ἁμαρτωλὸν διεπόμπευσεν ὁ Κύριος, οὐδενὸς ἄλλου βεβήλου ἀπεκάλυψε τὰ κρύφια τῶν μυστικῶν διαλογισμῶν, πρὸς οὐδεμίαν ἄλλην τάξιν παρανόμων ἀπηύθυνε τὰ «οὐαί» Του. Ἀπέναντι πάντων τῶν λοιπῶν ἁμαρτωλῶν ὑπῆρξε πρῶτος καὶ γαλήνιος ὁ Σωτὴρ, ἀπέναντι ὅμως τῶν ψευδευσεβῶν ὑπῆρξεν ἀμέλικτος κατήγορος, ἀδυσώπητος διώκτης, μέχρις οὗ κατέστη τὸ τραγικὸν θῦμα αὐτῆς τῆς ψευδοῦς καὶ ἀπατηλῆς εὐσεβείας καὶ, αἰμόφυρτος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, κατέδειξε διὰ τῆς θυσίας Του τί δύναται νὰ ἐπιτύχῃ, μέχρι ποῦ δύναται

νά φθάση, ὅποιον κακούργημα δύναται νά διαπράξῃ, ἡ ἑστερημένη ἀγάπης ψευδῆς θρησκευτικότης, ἡ στείρα καὶ ἄγονος εὐσέβεια τῶν τυπολατρῶν, ὁ σκοτεινὸς φανατισμὸς ἐκείνων, ὅσοι στεροῦνται τοῦ δώρου τῆς χαρᾶς τῆς ἀγάπης!

“Ὅτε οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Κύριον νά ἐπιτρέψῃ νά καταβιβάσουν πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, διὰ νά κατακαύσουν τοὺς ἀπιστήσαντας Σαμαρεῖτας, Ἐκεῖνος ἀπήντησε πρὸς αὐτούς: «Ὅχι οἴδατε οἴου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς» καί, ἐπιχαρίτως στηλιτεύων τὴν ἀνοησίαν καὶ τὸ ἀπαράδεκτον τῆς προτάσεώς των, ἐπώνομασεν αὐτούς «Βοανεργές» (υἱοὺς βροντῆς)! Διὰ τοῦ κακοῦ οὐδέποτε δύναται ὁ Θεὸς νά λατρευθῇ. Αὐτὸς ὁ μέγας Θεοβίτης Ἡλιοῦ δὲν ἐδιδάχθη, μετὰ τὴν σφαγὴν τῶν ἱερέων τοῦ Βάαλ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εὐρίσκειται μήτε ἐν τῇ λαίλαπι, μήτε ἐν τῷ συσσεισμῷ, ἀλλ' ἐν τῇ λεπτῇ αὐρᾷ, ἥτις διῆλθεν ἔμπροσθέν του, ὅτε ἔντρομος ἀνέμενε τὴν Θεοφάνειαν ἐπὶ τοῦ ὄρους Χωρήβ;

Ζηλωτῆς τῶν πατρίων παραδόσεων, φανατικὸς τέως ναζιραῖος καὶ ὁ «ὀβλία», ὁ δίκαιος Ἰάκωβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου, ἀξιώθεις νά πιστεύσῃ μετὰ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὸν ἰδιαιτέρως πρὸς αὐτὸν ἐμφανισθέντα Σωτῆρα, κατέστη ὁ θερμότερος κήρυξ τοῦ γνησίου πνεύματος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ὁ ἐκφραστικώτερος στηλιτευτῆς τῶν ἐκτροπῶν καὶ τῶν παραποιήσεων τοῦ πνεύματος τούτου. «Καὶ τὰ δαιμόνια», λέγει, «πιστεύουσι καὶ φρίσσουν», μὴ δὲν ἐκ τῆς πίστεώς των δυνάμενα νά ὠφελθῶσι. Πρὸς τὴν πίστιν δὲ τῶν δαιμονίων ὁμοιάζει, κατ' αὐτόν, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ πίστις, ἐὰν δὲν ἀποδεικνύεται διὰ τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης καὶ ἐὰν δὲν εἶναι πίστις φωτίζουσα καὶ ὁδηγοῦσα εἰς τὴν ἐπιείκειαν, τὴν συγγνώμην, τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν εὐεργεσίαν. «Ἡ κρίσις ἔσται ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος», βροντοφωνεῖ πρὸς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἴτε παρέλειψαν τῶν πασχόντων τὴν ἀδελφικὴν βοήθειαν, εἴτε, προφάσει εὐσεβείας, κατεδιώξαν τὸν ἀδελφόν· «μεστὴν» δὲ αἰοῦ θανατηφόρου» χαρακτηρίζει τὴν γλῶσσαν ἐκείνων, ὅσοι τοὺς ἀδελφούς διασύρουσι, ζήλω θεῶν κινούμενοι τάχα.

Ἀδελφικὴν ἀξιοῖ τὴν συμβίωσιν τῶν πιστευόντων εἰς Χριστὸν καὶ ζωηρῶς καταδικάζει πᾶσαν «προσωποληψίαν», ὡς φοβερὸν ἁμάρτημα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. «Νεκρά» εἶναι, κατὰ τὸν ἀδελφόν τοῦ Κυρίου, «ἡ πίστις ἄνευ τῶν ἔργων» καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἀξιοῖ οὗτος τῆς πίστεως τὴν ὀρθὴν ἀπόδειξιν· τοὺς πολλοὺς δὲ τῶν ἄλλων «διδασκάλους» βδελύσσεται, τοὺς μὴ δυναμένους ἑαυτοὺς νά διδάξωσι. Τόσον βαθεῖαν καὶ παραγωγικὴν ζητεῖ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὥστε νά δύναται αὕτη καὶ εἰς αὐτάς τὰς δοκιμασίας νά καθιστᾷ τοὺς πιστοὺς ἱκανοὺς νά νομίζωσι ταύτας ὡς «πᾶσαν εὐλογίαν», μὴδέποτε ἐγκαταλείποντες τὴν «ὑπόμονὴν καὶ τὴν ἐλπίδα», ἥτις εἶναι τὸ «δοκίμιον τῆς πίστεως». Αὐτὸ εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, ἀπηλλαγμένον τῶν παραποιήσεων του. Οὕτως ἡ πίστις ἀποβαίνει πηγὴ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Τὸ νέον ἔτος.

Τὰ ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει μνημόματα καὶ αἱ δηλώσεις τῶν ἐπισήμων τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς μετ' ἀσυνήθους διὰ τὴν ἐποχὴν μας αἰσιοδοξίας ὑπεδέχθησαν τὴν ἀνατολὴν τοῦ νέου ἔτους, καὶ πλείοι ἐλπίδες πανταχόθεν ἐξεφράσθησαν περὶ τῆς εἰσόδου τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὴν μᾶλλον εὐδαίμων περίοδον, ὡς πρὸς τὴν εἰρηρικὴν διευθέτησιν τῶν χωριζόντων αὐτὴν ζητημάτων. Εἶναι δὲ ἡ πρώτη φορά, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, καθ' ἣν μετὰ τοιούτων καὶ τοσούτων ἐλπίδων ἀντιμετωπίζεται ἡ διεθνὴς πολιτικὴ κατάστασις, ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ἥτις ἐσήμενε, δυστυχῶς, τὴν ἐναρξιν τῆς πλήρους ἀμοιβαίας καχυποψίας καὶ τῶν ἀπὸ ταύτης ἀγωνιῶν καὶ τοῦ φόβου τῆς ἐπαπειλούσης τὸν πολιτισμὸν μας ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς.— Οὐδ' ἔπαυσεν ἔκτοτε, δυστυχῶς, ἡ αἰματοχυσία, πότε ἐπὶ τοῦ ἐνὸς καὶ ἄλλοτε ἐπὶ τοῦ ἄλλου σημείου τῆς γῆς, ὑπὸ ταύτην ἢ ὑπὸ ἐκείνην τὴν πρόφασιν καὶ τὴν μορφήν πραγματοποιουμένη.— Διὰ τοῦτο καὶ ζωηροτάτη ὑπῆρξεν ἡ ἀνακούφισις, μεθ' ἧς ἡ διεθνὴς κοινὴ γνώμη ὑπεδέχθη τὰς πρωτοφανεῖς ταύτας ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει ἐκδηλώσεις, τῶν ὁποίων τὴν ἐν τοῖς ἔργοις καὶ ἐν τοῖς πράγμασι δικαίωσιν εὐχονται ὀλοφύχως πάντες οἱ ὑπὸ τῆς φοβερᾶς τῶν ἐπικειλουμένων προσδοκίας κατατρανοῦμενοι μέχρι τοῦδε λαοὶ τῆς οἰκουμένης ἀλάσης.

Τῆς οἰκουμηνικῆς ταύτης εὐχῆς τὴν πραγμάτωσιν αἰτοῦμεν καὶ ἡμεῖς παρὰ τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης, ἵνα τὸ νέον τοῦτο ἔτος καταστῇ, τῷ ὄντι, ἀντάξιον τῶν ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ

ζωῆς, δραστηριότητος, αἰσιοδοξίας καὶ χαρᾶς.

*

Ἄν ὁ κόσμος σήμερον δὲν παρουσιάξῃ τὴν ἐπιθυμητὴν ἐκείνην κατάστασιν, πρὸς τὴν ὁποίαν φύσει ἡ ἀνθρωπίνη καρδιά ὁρμᾷ, τοῦτο, χωρὶς ἀμφιβολίας, ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τῶν ἀνθρώπων αἱ καρδίαι—καὶ πλείστων ἔτι ἐκ τῶν πιστευόντων ἑαυτοὺς ὡς πιστοὺς—δὲν ἔχουν εἰσέτι ἐνστερνισθῇ τὸ ἀληθινὸν πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς «ὁδοῦ». Παρὰ ταῦτα, ὁ ἀληθὴς χριστιανός, ἐφόσον τῷ ὄντι πιστεύει εἰς τὸν ἀληθινὸν Θεόν, οὐδέποτε θά παύσῃ ν' ἀγαπᾷ, νά συγχωρῇ, νά συμπαθῇ, νά συμπάσχῃ, νά εὐεργετῇ καὶ νά ἐλπίζῃ καὶ νά χαίρῃ.

Μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἡ εὐσεβοφανὴς σκληρότης, ἡ βασιζομένη ἐπὶ τῆς πεπλανημένης ἀντιλήψεως, ὅτι τάχα δύναται ποτε ἡ μοχθηρία νά ἐξυπηρετήσῃ τὸν πανάγαθον Θεόν. Ἴδου τί μᾶς παραγγέλλει τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἀδελφοθέου Ἀποστόλου: «Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. Οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης». Μ.

ἐκφρασθεισῶν ἐλπίδων, φορὸν δὲ τῆς παμποθήτου εὐφροσύνης, ἐφ' ἧς ἐδοῦνται ἡ ἀληθῆς εὐημερία τῶν λαῶν.

Περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τῶν ἐν τῇ δακρυβρόκτῳ καὶ καθημαγμένη Ἑλλάδι, εἰδικώτερον, αἱ ἐπὶ τῇ αὐτῇ εὐκαιρία ἐπίσημοι τῶν ὑπευθύνων διαβεβαιώσεις εἶναι πλήρεις ἐπίσης αἰσιοδοξίας καὶ μέγα ἐμπνέουν θάρρος εἰς τὸν δεινοπαθοῦντα εἰσέτι ἀπὸ τῆς γενικῆς δυσπραγίας ἑλληνικῶν λαόν. Εὐδοίωνοι δὲ καὶ μεσαὶ ἐλπίδων εἶναι αἱ προβλέψεις περὶ τῆς κατὰ τὸ ἀρχαίον νέον ἔως βελτιώσεως πολλῶν ἐκ τῶν δεομένων ταύτης ζητημάτων τοῦ τόπου, μετὰ τὴν ἐπισήμως διαπιστωμένην ἐκμηδένισιν τῶν, ἐν προκειμένῳ, δυσχερειῶν τοῦ παρελθόντος.

Μετὰ χαρᾶς, ἀπολύτως δεδικαιολογημένης, ὑποδεχόμενοι τὰς ἐλπιδοφόρους ταύτας καὶ χαροποιούς ἐπισήμους διαπιστώσεις, εὐχόμεθα ἐκ βιθέων τὴν δολοκρηωτικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δι' αὐτῶν παρεχομένων ἐλπίδων. Ἀλλὰ τοῦτο ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τῆς καλῆς θελήσεως πάντων καὶ ἀπὸ τῆς μετὰ πίστεως εἰς τὸ καθῆκον ἐκάστου ἀρροσιώσεως, δι' ἧς καὶ ἐπισπᾶται ἡ τὰς ἀνθρωπίνους προσπάθειας ἀξιοποιῶσα χάρις καὶ εὐλογία τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου τῶν Δυνάμεων.

Βασιλικὸν κήρυγμα.

Τὴν διεθνῆ αἰσιοδοξίαν καὶ τὰς περὶ τῆς Ἑλλάδος ἀγαθὰς διαπιστώσεις συμμεριζόμενος καὶ ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν, ἐθῆκεν ἐπ' αὐτῶν τὴν ἐπισημοτέρην σφραγίδα διὰ τοῦ ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει Διαγγέλματός Του, καὶ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μετὰ μεγίστης ἀνακουφίσεως ἐνοτίσθη τῶν βασιλικῶν ρημάτων. Γνωρίζων δὲ ὁ Βασιλεὺς, καλλίτερον παντὸς ἄλλου, ὁποῖαν ἀξίαν ἔχει τὸ χριστιανικὸν Εὐαγγέλιον, ὅπερ ὑποδεικνύει τὸν τρόπον, διὰ τοῦ ὁποῖου οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς των, ἐτόνισε καὶ τὰ ἑξῆς ἀξιοσπουδάστα:

«Μὲ τὴν εἵσοδον εἰς τὸ νέον ἔτος, ἃς ἀνασκοπήσωμεν τὸ παρελθόν, ὅλοι μαζὶ καὶ ἐκαστος χωριστά. Ἄς ἴδωμεν τὰ τυχὸν σφάλματά μας καὶ τὰς ἀδυναμίας μας καὶ ἃς ἀναμοχλεύσωμεν τὸν σπινθῆρα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δημιουργίας, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ πανάγαθος Θεός, ἐν τῇ ἀπειρῳ Του σοφίᾳ ἔχει ἐφοδιάσει ὅλα τὰ τέκνα Του. Ἄς λάβωμεν ἐκαστος τὰς ἀποφάσεις του διὰ τὸ ἔργον του καὶ διὰ τὴν συμπεριφορὰν του κατὰ τὸ ἀρχόμενον ἔτος καὶ ἃς τὰς τηρήσωμεν...».

Καὶ εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τῶν βασιλικῶν χειλέων ἠκούσθη τοιοῦτο κήρυγμα κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, καθ' ἃς πράγματι χροιάζεται ἡ εἰλικρινὴς ἀνασκόπησις τοῦ παρελθόντος καὶ ἡ λήψις γενναίων ἀποφάσεων διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ παρόντος. Πρέπει ὅμως οἱ σοφοὶ οὗτοι λόγοι τοῦ Βασιλέως νὰ τύχωσι τῆς ἀπαιτουμένης ἀπὸ

μέρους πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ὑψηλῶν Του μελέτης καὶ ἐφαρμογῆς, τοῦθ' ὅπερ καὶ εὐχόμεθα ἀπὸ καρδίας.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

Αἱ χάριν τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων διακοπεῖσαι ἔργασαι τῆς Ἱ. Συνόδου ἐπαναληφθήσονται τὴν προσεχῆ Τρίτην, 18ην τοῦ παρόντος μηνός.

— Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 787)2989, ἀπὸ 30-12-954, Συνδικτικῆς Ἐγκυκλίου ἐκοινοποιήθη τοῖς Σεβ. Ἱεράρχαις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὸ ὑπ' ἀριθ. 28)164)37 καὶ ἀπὸ 7-12-54 ἔγγραφο τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν πρὸς τὸ Ἀρχιεπίσκοπον Βασ. Χωροφυλακῆς, περὶ ἀπαγορεύσεως τῆς πέρυξ τῶν ἱερῶν ναῶν πωλήσεως κηρίων ὑπὸ πλαστοδίων μικροπωλητῶν.

Ἀποστολικὴ Διακονία. Τῇ ἐσπέρᾳ τῆς 3ης τοῦ παρόντος μηνός ἐτελέσθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἡ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου ἔτους ἑορτὴ, καθ' ἣν ἠυλόγησε καὶ ἔκοψε τὴν Βασιλόπητταν ὁ Θεοφίλ. Βοηθὸς Ἐπίσκοπος Μαραθῶνος κ. Δαμασκηνός, ὠμίλησε δὲ ὁ Κοσμητῶρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Λεωνίδας Φιλιππίδης καὶ οἱ ἐν τῷ Οἰκοτροφείῳ ξένοι φοιτηταί. Παρήσαν Ἀρχιερεῖς καὶ πολλοὶ ἄλλοι Κληρικοί, ὁ Πρύτανης καὶ Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας καὶ πλήθος ἐκλεκτῶν προσκεκλημένων.

Ἀποφάσει τοῦ Κέντρ. Συμβουλίου, ἤρξατο εἰς τὰ Τυπογραφεῖα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἡ προαναγγελθεῖσα ἐκτύπωσις τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἡδὴ δὲ ἐκτυπῶνται, ὑπὸ τὴν προσωπικὴν ἐπιστάσιν τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολ. Διακονίας Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Βασ. Βέλλα, καὶ προσεχῶς θὰ κυκλοφορήσῃ, ὁ πρῶτος τόμος, ὅστις θὰ περιλάβῃ ἔργα τοῦ ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων ἀγ. Κλήμεντος Ρώμης.

Τὸ ἄχρι τοῦδε ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὰ Χαρούμενα Παιδιά» παραρτήμα τοῦ οἰκογενειακοῦ περιοδικοῦ «Τὸ Χαρούμενο Σπίτι» ἀπὸ τοῦ νέου ἔτους κυκλοφορεῖ μόνον ὡς ἀνεξάρτητον παιδικὸν περιοδικόν, ὅπερ, διανεμόμενον ὡς μέχρι τοῦδε εἰς τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, ἀποστέλλεται ἤδη καὶ ἰδιαίτερως εἰς τοὺς ἐγγραφομένους εἰς αὐτὸ συνδρομητάς. Ἐτηρία συνδρομὴ δρχ. ὀκτώ (8).

Ἐκυκλοφόρησαν τὸ ὑπ' ἀριθ. 36 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Τὸ Χαρούμενο Σπίτι» τοῦ μηνός Δεκεμβρίου π. ἔ., μετὰ τοῦ παιδικοῦ παραρτήματός του, καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 37 τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. τοῦ περιοδικοῦ «Τὰ Χαρούμενα Παιδιά».

Ἐπίσης κυκλοφορεῖ κατὰ Κυριακὴν μεταξὺ τοῦ ἐκκλησιασματος τῶν ἐνοριῶν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ πολλῶν Ἱ. Μητροπόλεων τὸ θρησκευτικὸν δελτίον «Φωνὴ Κυρίου», οὗτινος ἐξετυπώθησαν ἤδη καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὰς Ἐπαρχίας τὰ διὰ τὸν προσεχῆ μῆνα Φεβρουάριον προοριζόμενα φύλλα. Εἰς τὸ δελτίον τοῦτο ἐγγράφονται ὡς γνωστόν, δι' ὠρισμένον ἀριθμὸν ἀντιτύπων καθ' ἑβδομάδα, αἱ Ἱεραὶ Μητροπόλεις ἢ οἱ Ἐνοριακοὶ Ναοὶ καὶ τὰ Παρακλήσια τῶν Ἱδρυμάτων, ἀντὶ 0,05 κατὰ φύλλον ἐπὶ πλέον τῶν ταχυδρομικῶν.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΘΗΝΩΝ

Τῇ 15ῃ τοῦ λήξαντος μηνός Δεκεμβρίου ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ὤρκισεν ἐνώπιον τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τοὺς νέους Ὑπουργούς.

— Τῇ 23ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός ἡ Α. Μακαριότης ἐτέλεσε τὸν ἐπὶ τῇ μετονομασίᾳ τοῦ ὑπερωκεανείου «Βασίλισσα Φρειδερίκη» Ἀγιασμόν.

— Τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐτέλεσε τὴν θ. Λειτουργίαν ἐν τῷ Καθεδρικῷ ναῷ τῶν Ἀθηνῶν.

— Τῆ 30ῆ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἡ Α. Μακαριότης παρέστη εἰς τὴν πανηγυρικήν συνεδρίαν τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν, καθ' ἣν, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀπενεμήθη ὁ ἔπαινος τῆς 'Ακαδημίας τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. 'Ιακώβω.

— Τῆ παραμονῆ τῆς πρώτης τοῦ Νέου 'Ετους, μετὰ τὸν 'Εσπερινόν, ἐγένετο ἐν τῷ Μεγάρῳ τῆς 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς, παρουσία τοῦ προσωπικοῦ τῆς 'Αρχιεπισκοπῆς καὶ τῶν λοιπῶν 'Εκκλησιαστικῶν 'Υπηρεσιῶν καὶ ἄλλων προσκεκλημένων, ἡ καθιερωμένη τελετὴ τῆς Βασιλόπηττας.

— Τῆ 4ῃ τοῦ παρόντος μηνὸς ὁ Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος ἐδέχθη τὸν ἐπανακείμενον ἐξ 'Ηνωμένων Πολιτειῶν 'Αρχιεπίσκοπον Κύπρου κ. Μακάριον, ὃν ἀναχωροῦντα εἰς τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἀντεπισκέφθη τῆ 8ῃ πρὸς ἀποχαιρετισμόν.

— Τῆ 6ῃ τοῦ παρόντος μηνὸς, ἑορτῆ τῶν Θεοφανείων, ἡ Α. Μακαριότης ἐτέλεσεν ἐν Πειραιεὶ τὴν κατάδυσιν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, παρουσία τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου, τοῦ Πρωθυπουργοῦ Στρατάρχου Παπάγου, τῶν λοιπῶν ἐπιστῆμων καὶ πλήθους εὐσεβοῦς λαοῦ.

— Τῆ 7ῃ 'Ιανουαρίου ἡ Α. Μακαριότης ἐδέχθη εἰς συνεργασίαν ἐν τῷ 'Αρχιεπισκοπικῷ Μεγάρῳ τὸν 'Υπουργὸν τῆς Παιδείας κ. Γεροκωστόπουλον, τῆ δὲ 8ῃ ἐπισκέφθη εἰς τὸ 'Υπουργεῖον Οἰκονομικῶν τὸν 'Υπουργὸν κ. Εὐταξίαν.

— Ἐντολῆ τοῦ Μακ. 'Αρχιεπισκόπου, ἐτελέσθη τῆ 9ῃ τοῦ παρόντος μηνὸς ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τῶν 'Αθηνῶν ὑπὸ τοῦ Θεοφ. Βοηθοῦ 'Επισκόπου Ρωγῶν κ. Διονυσίου μνημόσυνον ἐπὶ τῇ 100ῇ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Διδασκάλου τοῦ Γένους Νεοφῦτου Βάμβα.

— Ἡ Α. Μακαριότης προήδρευσε συνεδριῶν τοῦ μὲν Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΟΔΕΠ τῆ 15ῃ καὶ 22ᾳ τοῦ λήξαντος καὶ τῆ 12ῃ τοῦ παρόντος μηνὸς, τῆς δὲ Πανελληνίου 'Επιτροπῆς 'Ενώσεως Κύπρου τῆ 20ῇ τοῦ λήξαντος μηνὸς.

— Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ μηνὸς ἡ Α. Μακαριότης ἐδέχθη: τὸν 'Υπουργὸν τῶν 'Εσωτερικῶν κ. Νικολίτσαν, τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Περγάμου κ. 'Αδαμάντιον, τὸν 'Ἰνδὸν 'Επίσκοπον τῆς 'Εκκλησίας τοῦ 'Αγίου Θωμᾶ Θεοφιλέστατον κ. Φιλῶξενον, τὸν Καθηγητὴν κ. Κορρέν, τὸν πρῶτον 'Υπουργὸν κ. 'Αβέρωφ, τὸν νέον Διοικητὴν τῆς ΑΣΔΑΝ Στρατηγὸν κ. Κοντόπουλον, τὸν βουλευτὴν Κρήτης κ. Πολυχρονίδην, τὸν βουλευτὴν 'Αθηνῶν κ. Ζαλοκώστα, τὴν ζωγράφον κυρίαν Θάλειαν Φλωρᾶ Καραβία, τὸν 'Αγγλικὸν Πάστορα Αἰδσα. Duncan, τὸν Διοικητὴν τοῦ Ι.Κ.Α. κ. Ρικάκην μετὰ τοῦ Συμβούλου τοῦ Ι.Κ.Α. κ. Γούτου, τὸν Γεν. Γραμματέα τοῦ 'Υπουργείου Παιδείας κ. Γεωργούλην, τὸν πρῶτον Πρεσβευτὴν κ. Τριανταφυλλίδην, τὸν Πρῦταν τῆς 'Ανωτάτης Σχολῆς 'Εμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν 'Επιστημῶν κ. Καλογερόπουλον, τὸ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου τῶν Φίλων τοῦ Παναγίου Τάφου, τὸν πρῶτον 'Υπουργὸν κ. Μανουηλίδην, τὸν Στρατηγὸν ἐ.ἀ. κ. Μᾶρκον, τὸν 'Ακαδημαϊκὸν κ. Τρικκαλινόν, τὸν Καθηγητὴν κ. Β. 'Εξάρχον κ.ἀ.

Θεολογικὴ Σχολή. Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 19ῃς Νοεμβρίου π. ἔ. ἀνεκήρυξε διδάκτορα τῆς Θεολογίας τὸν Καθηγητὴν τοῦ Κολλεγίου 'Αθηνῶν κ. Εὐάγγελον Θεοδώρου, ὑποβαλόντα αὐτῇ ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβήν, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ «χειροτονία» ἢ «χειροθεσία» τῶν διακονισσῶν».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

Κατὰ πληροφορίας ἐξ 'Αλεξανδρείας, ὁ καθηγητὴς κ. Εὐγένιος Μιχαηλίδης ἔδωκεν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Βιβλιοθήκῃ 'Αλεξανδρείας, ἐν ἣ ἰσχυροῦται τὸ 'Ἰνστιτούτον 'Ανατολικῶν Σπουδῶν, διάλεξιν περὶ τῆς ἀραβικῆς ἱστοριογραφίας καὶ γεωγραφίας ὡς πηγῶν τῆς ὀρθοδόξου Γραμματολογίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Κατὰ πληροφορίας ἐκ Μόσχας, ἀπεβίωσεν αὐτόθι εἰς ἡλικίαν 74 ἐτῶν ὁ Μητροπολίτης 'Ερμογένης, ὅστις ὑπῆρέτησεν εἰς τὰς 'Αλευστίας Νήσους καὶ ἐν Βορείῳ 'Αμερικῇ ἐπὶ τινὰς μόνον μῆνας, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Πατριαρχείου τῆς Μόσχας. Ὁ μεταστάς διετέλεσε μέλος τῆς 'Επιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου διὰ τὰ ζητήματα τῆς Συνελεύσεως τοῦ Παγ-

κοσμίου Συμβουλίου τῶν 'Εκκλησιῶν ἐν 'Αμστερταμ τῷ 1948.

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Κατὰ δημοσιογραφικὰς πληροφορίας ἐκ Βουδαπέστης, ὁ μέχρι τοῦδε ἐγκάθειρκτος Πριμάτος τῆς Οὐγγαρίας Καρδινάλιος Μπιστζέντυ ἀπελύθη τῶν φυλακῶν ἐπ' ἀδείᾳ, ἵνα ἐπιναλάβῃ τὰ ἀρχιερατικά του καθήκοντα, πρόκειται δὲ νὰ δικασθῇ ἐκ νέου, με σκοπὸν τὴν ἀθώωσίν του, ὡς φέρεται δηλώσας ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Κ. Κ. Οὐγγαρίας.

ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΣΜΟΣ

Ὁ 'Αρχηγὸς τῆς ἐν Γερμανίᾳ Εὐαγγελικῆς 'Εκκλησίας, 'Επίσκοπος Ὀττο Ντυμπέλιους, ἐξαπέλυσε Ποιμαντορικήν 'Εγκύκλιον πρὸς τοὺς ἐν τῇ 'Ανατολικῇ Γερμανίᾳ, κληρικούς τῆς δικαιοδοσίας του, ἐντελλόμενος αὐτοῖς, ὅπως ἀρνηθῶσι τὴν παροχὴν τοῦ Χρίσματος εἰς πάντα νέον, μετέχοντα ὀργανώσεως ὑποστηριζομένης ὑπὸ τῶν Κομμουνιστῶν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Μητροπολίτου Σάμου Εἰρηναίου, 'Η Ὁρθόδοξος Καθολικὴ 'Εκκλησία καὶ ἡ ἐν 'Εβανστον τῆς 'Αμερικῆς Δευτέρα Γεν. Συνέλευσις τοῦ Οἴκ. Συμβουλίου τῶν 'Εκκλησιῶν. Σάμος 1954.

Μητροπολίτου πρ. Νευροκοπίου Γεωργίου, Τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα καὶ ἡ ἀληθὴς σημασία αὐτοῦ. 'Αθήναι 1954.

Μητρ. Νουβίας 'Ανθίμου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 'Η χειροτονία ἐν τῇ ἀρχαίᾳ 'Εκκλησίᾳ 'Αλεξανδρείας. 'Αλεξανδρεία 1954.

Λεωνίδου 'Ιω. Φιλιππίδου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς 'Ιστορίας τῶν θρησκευμάτων ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν, Κοσμητορὸς τῆς Σχολῆς. Τὸ ἔργον καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ φοιτητοῦ τῆς Θεολογίας προσφώνησις πρὸς τοὺς νεήλιδας φοιτητὰς κατὰ τὴν ἐπίσημον δεξιῶσιν αὐτῶν εἰς τὴν Σχολήν. 'Αθήναι 1954.

M. Siotis, Die Stellungnahme der Griechisch-Orthodoxen Kirche zum neuen Marien-Dogma. Μετάφρασις εἰς τὴν ἑλληνικὴν, βιβλιογραφία καὶ ἐπιμετρον, ὑπὸ Μιχαήλ Πούρικα. 'Αθήναι 1954.

Σοφοπέλου Δ. Λώλη, Ὑφηγητοῦ τῆς Δογματικῆς καὶ Συμβολικῆς, 'Η περὶ τῆς θείας τοῦ Χριστοῦ κενώσεως θεωρία. 'Αθήναι 1954.

Εὐάγγελου Δ. Θεοδώρου, καθηγητοῦ τοῦ Κολλεγίου 'Αθηνῶν, 'Η «χειροτονία» ἢ «χειροθεσία» τῶν διακονισσῶν. 'Εναίσιμος ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβή, ὑποβληθεῖσα εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολήν τοῦ 'Εθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. 'Αθήναι 1954.

Κ. Γ. Μαιώνη, φιλόλογου, Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός, βίος καὶ ἔργον μελέτη γραμματολογικῆ. Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. 'Αθήναι 1954.

«'Αρχεῖον 'Εκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου» (Διευθυντὴς Δρ Παναγ. 'Ι. Παναγιωτάκος). 'Εκυκλοφόρησε τὸ 3ον τεῦχος 1954, περιέχον ἐπιστημονικὰς μελέτας, 'Εκκλησιαστικὴν Νομολογίαν, Κριτικὸν καὶ Βιβλιογραφικὸν Δελτίον κ.λ.π.

I. es Paralipomenes: Etudes, qui pour des raisons techniques n'ont pas paru au Tome Commémoratif du Millenaire: Publications de l'Institut d'études Orientales de la Bibliothèque Patriarcale d'Alexandrie. Alexandrie 1954 (σελ. 134 μετ' εἰκόνων).

Θ. Ζύδη, 'Εκκλησιαστικὰ ἐπιγράμματα. 'Αθήναι 1954.

Σ. Σχοινᾶ, 'Εκλογή ἐκ τῶν Ὑμῶν τοῦ Δαβὶδ. Βόλος 1954.

Ι. Φραγκοῦλα, Τὰ μαθητικὰ γρόνια τοῦ Παπαδιαμάντη στὴ Σκιάθου καὶ στὴ Σκόπελο. 'Αθήναι 1954.

Ι. Ε. Πεσταλότση, Λεονάρδος καὶ Γερτρούδη, μετάφρ. Ε. Κωνσταντοπούλου. 'Αθήναι 1954.

Δ. Κωτσάκη, Ὑφηγητοῦ, Ὑπάρχει ζωὴ εἰς τοὺς ἄλλους κόσμους; 'Αθήναι 1954.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ "ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ.,

'Αξιότιμον Διεύθυνσιν τῆς «'Εκκλησίας»

'Εδημοσιεύθη, ὅτι ὁ ὑποφαινόμενος ἀνεβίβασεν ἐπὶ τοῦ ἀμβωνοῦ τῆς Καπνικαρέας γυναῖκα, ἵνα ἀπ' αὐτοῦ κηρύξη τὸν θεῖον λόγον. Δὲν νομίζω, ὅτι τοῦτο ἐξετέθη ἀκριβῶς, ὅπως ἐγένετο. Ἴδου ἡ ἐν προκειμένῳ ἀλήθεια:

Τελειόφοιτος δεσποινὴς παρεσκευάσεν ὁμιλητικὸν φροντιστήριον, διὰ τὸ ὅποιον οἱ τριτοετείς καὶ τεταρτοετείς φοιτηταί, οἱ παρακολουθοῦντες τὰς τοιαύτας φροντιστηριακὰς ἀσκήσεις, ὁμοφώνως ἀπεφάνθησαν, συμφωνοῦντος καὶ ἐμοῦ, ὅτι οὐδέποτε κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη ἠκούσθη τόσοσ ἐπιτυχῆς καὶ γλαφυρὰ διεξαγωγῆ θέματος. 'Εξήγησα τότε εἰς τοὺς φοιτητάς, ὅτι ἀπ' ἄμβωνοῦ ἐν τῇ λατρείᾳ εἶνε ἀπολύτως ἀπηγορευμένον εἰς οἰανδήποτε γυναῖκα νὰ κηρύττῃ. 'Επειδὴ ἐν τούτοις τόσοσ ἡ ὡς ἄνω τελειόφοιτος ὄσον καὶ αἱ εἰς πάντα τὰ ἔτη φοιτῶσαι συνάδελφοί τῆς ἔδει νὰ ἐνθαρρυνθῶσιν, ἀπεφάσισα νὰ ἐκφωνήσῃ τὸ φροντιστήριόν τῆς αὐτῆ ἐνώπιον τῶν φοιτητῶν ὅλων τῶν ἐτῶν, πάντως ἐκ τῶς τῆς λατρείας. Πράγματι, κατὰ τὴν λατρείαν τῆς Πέμπτης ἐκείνης ὁμίλησεν ὁ ὑποφαινόμενος. Μετὰ τὸ πέρασ δὲ τῆς λατρείας, ὅτε εἶχε λεχθῆ ὑπὸ τοῦ λειτουργοῦ καὶ τὸ « Δι' εὐχῶν », ἡ φοιτήτρια ἐξεφώνησε τὸ φροντιστήριόν τῆς οὐχὶ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνοῦ, ὡς ἀνακριβῶς ἀνεγράφη, ἀλλ' ἀπὸ στασιδίου τινὸς τοῦ διαμερίσματος τῶν γυναικῶν.

Σημειωτέον, ὅτι ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ αἴθουσαν δυναμένην νὰ περιλάβῃ τοὺς φοιτητάς πάντων τῶν ἐτῶν, ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους, δὲν διαθέτει ἡ Θεολογικὴ Σχολή, ἐπανειλημμένως δὲ καὶ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ ἐφέτος ἐχρησιμοποιήθη ὑπ' ἐμοῦ ὁ Πανεπιστημιακὸς ναὸς καὶ ὡς αἴθουσα διδασκαλίας.

Μετὰ πάσης τιμῆς
Π. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Πᾶν ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὴν «'Εκκλησίαν» δέον ν' ἀποστέλληται ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἐξῆς διεύθυνσιν: Περιόδικὸν «'Εκκλησία» Φιλοθέης 19, 'Αθήνας (Κ).

*

'Ι. Μητρόπολιν Αἰτωλοακαρνανίας: ἐλάβομεν τὰ ὑπ' ἀρ. 2060/13-12-54, 2090 καὶ 2091/18-12-54 ὑμέτερα ἐγγράφα καὶ σὰς εὐχαριστοῦμεν.—'Ι. Μητρόπολιν Ξάνθης: ἐλάβομεν τὸ ὑπ' ἀρ. 791/20/54 ὑμέτερον ἐγγράφον: σὰς εὐχαριστοῦμεν.—'Ι. Μητρόπολιν Σερβίων καὶ Κοζάνης: ἐλάβομεν τὸ ὑπ' ἀρ. 31/9/21-12-54 ὑμέτερον ἐγγράφον καὶ σὰς εὐχαριστοῦμεν.—'Σχολεῖον τοῦ Χριστοῦ», Θεσσαλονίκης: Αἶδσα. Ράθωσιν Παναγ., Πάτρας: ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο.—κ. Βασ. Λιαρομάτην, Πάτρας: ζητηθέντα ἀπεστάλησαν εἰς αἶδσα. Χρ. Λιαρομάτην.—Πανος. Ἀρχιμ. Μαβῆν Θεόφιλον, 'Α. Τούμπαν, Θεσσαλονίκην: ὅτε ἐγράφη ἡ ἐπιστολή σας τὸ φύλλον Δεκεμβρίου δὲν εἶχε κυκλοφορήσει: σὰς ἀπεστάλη τὸ τεῦχος Νοεμβρίου.—κ. Ντόντον Γεώργ., ἱατρὸν, Κόρινθον: ἐνεγράφητε.—Πανος. Ἀρχιμ. Παναγιωτόπουλον, Διευθυντὴν Β 10 Α.Σ.Σ., Β.Σ.Τ. 900 καὶ Αἶδσα. Νούγιαν Βασ., Ἰωάννινα: ἀλλαγὴ διευθύνσεώς σας ἐγένετο: ζητηθέντα ἀπεστάλησαν.—Αἶδσα. Πλακουδάκην Κων., Μαυροματί-Μεσσηνίας: ἐπανεγράφητε: τὸ φύλλον εἶχε διακοπῆ κατόπιν ἐπιστροφῆς.—'Ι. Μητρόπολιν Δημητριάδος: ἐλάβομεν τὸ ὑπ' ἀριθ. 2060/30-11-54 ὑμέτερον ἐγγράφον καὶ σὰς εὐχαριστοῦμεν.

= Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α =

'Ιερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

'Εχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47, παράγρ. 2, ἐδάφιο 2 τοῦ Α.Ν. 2200)40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν

καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικά καὶ νόμιμα προσόντα ὅπως καταλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τῆς Ἑνορίας: 1) Παναγίας Δεξιᾶς Θεσσαλονίκης, 2) Ἁγίας Αἰκατερίνης Θεσσαλονίκης, 3) Ἁγίων Ἀποστόλων Θεσσαλονίκης, ἵνα ὑποβάλλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων, πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω χηρευουσῶν ἐφημεριακῶν θέσεων.

'Εν Θεσσαλονίκῃ τῇ 21ῃ Δεκεμβρίου 1954.

† Ὁ Θεσσαλονίκης Παντελεήμων

'Ιερὰ Μητρόπολις Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

'Εχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἀρθρον 46 τοῦ Ἄν. Νόμου 2200 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», προκαλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν χηρεύουσαν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τῆς Ἑνορίας Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Ἀγορᾶς, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 48 τοῦ αὐτοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά ἐγγράφα τῶν προσόντων αὐτῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου διὰ τὴν ἄνω Ἑνορίαν.

'Εν Παραμυθίᾳ τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου 1954.

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Δωρόθεος

'Ιερὰ Μητρόπολις Σερρῶν καὶ Νιγρίτης

Προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ ἐν Ἐλαιῶνι Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγ. Νικολάου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου 2200)40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» προβλεπόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ νόμιμα καὶ κανονικά Πιστοποιητικά, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου Ἐφημερίου.

Σέρραι 5 'Ιανουαρίου 1955.

† Ὁ Σερρῶν καὶ Νιγρίτης Κωνσταντῖνος

'Ιερὰ Μητρόπολις Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας

'Εχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46, 47, 48 καὶ 63 τοῦ Α.Ν. 2200)1940 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου Διακόνου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ «Τιμίου Προδρόμου» Κοπανακίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῆς θέσεως ταύτης, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ σήμερον, ὑποβάλλωσι τὰ νόμιμα καὶ κανονικά Πιστοποιητικά.

'Εν Κυπαρισσίᾳ τῇ 12ῃ Ἰανουαρίου 1955.

† Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας Δαμασκηνὸς

"ΕΚΚΛΗΣΙΑ,"

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

'Εκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΣΠΥΡΙΔΩΝ

† Ὁ Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας ΑΓΑΘΟΝΙΚΟΣ

† Ὁ Νευροκοπίου καὶ Ζυχνῶν ΑΓΘΑΓΓΕΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΜΙΧΑΗΛ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου — Ἀκαδημαϊκὸς

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΕΜΜΑΝ. Γ. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ

Πρωτοπρεσβύτερος—Κατηχητὴς

*Υπεύθυνος Τυπογραφείου: ΤΙΜΟΛΕΩΝ ΡΟΥΤΣΗΣ

'Εν Ἀθήναις. Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰαοῦ 1